

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja ● 2017. április

HORVÁTH Lajos Ottó
VEREBES Ernő
VIDNYÁNSZKY Attila
ZSÓTÉR Sándor

MITEM 2017

A nyitottság a koncepció

Előadásajánló:

MORFOV, NECROŠIUS

Fesztivál**PROGRAM**

Hippolütosz

'56 a Nemzetiben

Csak szólani egy szót mint ember

áprilisi műsorral, előadás- és programajánlóval

Nagy József írása – Kultúrákon átívelő horizontok • **Premier** – Trill Zsolt, Trokán Nóra és ifj. Vidnyánszky Attila próba közben • **Háttér** – Németh György az ókori görögök színházáról • **Nézőpontok** – Balázs Géza, Kukorelly Endre • **In memoriam** – Berek Kat, aki szerette az életet • **Színháznovella** – Cserna-Szabó András: Henrik, mint Ibsen • **Elfeledett alakok** – Kassai Vidor különkségei • **Tőrőcsik Mari** – „Mert ők én vagyok”

fotó: Michaela Marin

Kultúrákon átívelő horizontok

A 2006-os Avignoni Fesztivál úgynevezett társművészeként (artiste associé) megélhettem a fesztiválszervezésben rejlő lehetőségeket. Rendkívüli alkalmat teremtett ez számomra, hogy művészi világomat, territóriumomat ne csak saját műveimen, hanem hozzám közel álló alkotókon keresztül is bemutathassam.

Meghívtam az általam mesterként tisztelt Peter Brookot és Anatolij Vasziljevot, valamint Tolnai Ottó vajdasági költőt, Hollán Sándor képzőművészt és Szabados György zeneszerzőt. Az ő jelenléte különösképp meghatározó volt számomra, mert igazán szabad zenéje elementárisan hatott rám budapesti diákéveimben. Nagy élmény volt ezeket az embereket találkozatni egy fesztiválon belül.

Ahogy végignézek a Madách Nemzetközi Színházi Találkozón, a MITEM programján, látom, hogy rendkívüli mesterek fesztiválja lesz az idei.

Az alapításától kezdve követem a MITEM-et, és habár művészeti *credonk* természetesen különbözik, hasonló szándékot fedezek fel Vidnyánszky Attila fesztiváligazgatói tevékenységében, mint amit fentebb megfogalmaztam magammal kapcsolatban. Ő is egy hozzá közelálló művészi univerzumot akar bemutatni, a színházon belül egy olyan költői vonalat, amely az ő látásmódjára is jellemző.

A számára fontos mesterek sorra jelennek meg előadásaikkal Budapesten, ugyanakkor teret biztosít felfedezéseknek is. Az egymás iránti kíváncsiság tehát csak nyitottá bennünket, nevezhetnénk ezt „kultúrákon átívelő horizontnak” is, éppen ezért, mesterek és remek előadások csak egyet jelenthetnek: az egyetemesbe vetett hitet.

NAGY JÓZSEF, koreográfus

8

SZERELEM, BOSSZÚ, HALÁL

„Euripidész cinikus, keserű és ironikus. Az emberi létezés korlátjairól beszél. Azt hiszed, hogy birtokolsz valamit, biztos tudásod van valamiről, de kiderül, hogy ez egyáltalán nincs így. Nagyon is sérülékeny minden, amit a magadénak hiszel.” (Zsótér Sándor)

16

ÉGRE EMELI TEKINTETÉT

„A rögbi játékosra emlékeztető külsőmmel nem volna szerencsés Szép Ernőt játszanom. Én vagyok az, aki áteresztve magán az írások életélményeit, a szerző nevében beszél. Nem a sanzonos, kabarédalos Szép Ernőt idézzük meg, hanem a vívódó alakot.” (Horváth Lajos Ottó)

32

„HA KELL, KOPOLTYÚT IS NÖVESZTEK”

„Döbbenetes az az élmény, amikor az általam írt anyag elkezd »dolgozni« a rendező és a színészek munkájában. Az előadás lényege pedig éppen ez: hogy menet közben, a próbák során formálódik. Tapasztalt dramaturg már ezt az átformált előadást látja maga előtt.” (Verebes Ernő)

36

AKI SZERETTE AZ ÉLETET

„Én voltam az, aki faltörő kosként mentem a magam útján, ezért mindig én kaptam a fejemre. Az utánam jövők már kitaposott úton járhattak.” (Berek Kati)

A Nemzeti Színház magazinja 2017. április

Ingyenes időszaki kiadvány
IV. évfolyam, 7. szám

Főszerkesztő:
Kornya István

A szerkesztő munkatársa:
Görömbölyi László

Fotó:
Eöri Szabó Zsolt

Kiadó: Nemzeti Színház Nonprofit Zrt.

Felelős kiadó:
Vidnyánszky Attila vezérigazgató

Arculat:
Kónya Ábel

Címlap:
Rátóti Zoltán a Csíksomlyói passióban
(fotó: Eöri Szabó Zsolt)

Jegypénztár
1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
tel.: +36-1-476-6868

Nyitvatartás:
hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és
ünnepeken 14-18 óra között, illetve az
előadások kezdetéig.

Jegyiroda
1061 Budapest, Andrassy út 28.
tel.: +36-1-373-0963, 373-0964, 373-0995

Nyitvatartás:
hétköznapokon 10 és 19,
szombaton 11 és 19 óra között, vasárnap zárva
jegyrendelés: jegy@nemzetisinhaz.hu

www.nemzetisinhaz.hu

Nyomdai előkészítés:
Inform-Line Stúdió Bt.

Nyomda:
Crew Kft.

Megjelenik 10 000 példányban
Médiaajánlat: 30/508-4711
Lapzártá: 2017. március 24.

Az

Isten ostora, Körhinta, Éden földön,
Hazát és szerelmet keresek, Tóth Ilonka,
A Gulag virágai

című előadások támogatója a Nemzeti Kulturális Alap.

10

18

22

26

43

48

Premier I Hippolitosz

7 A szerelem istencsapás //
Euripidész és a Hippolitosz
8 Szerelem, bosszú, halál //
Zsótér Sándor
10 Egymás tükrébe néznek //
Trokán Nóra, Trill Zsolt, Ifj.
Vidnyánszky Attila

Háttér

13 Versengő drámák //
Németh György

Premier

Csak szólni egy szót mint ember

16 Égre emeli tekintetét //
Horváth Lajos Ottó

Premiárgaléria

18 Az Úr komédiásai

Nézőpont

20 Balázs Géza: Bevon és varázsol
21 Kukorelly Endre: Semmit Assisíró

Premiárgaléria

22 Csíksomlyói passió

MITTEM

24 A nyitottság a koncepció //
Vidnyánszky Attila
26 Az éhezőművész //
Az élet szép
29 Kísérőprogramok
30 Részletes fesztiválprogram

Az én színházam

32 „Ha kell, kopolytút is növeszték” //
Verebes Ernő

In memoriam

Berek Kati

36 Ézsias Erzsébet: Aki szerette
az életet

'56 a Nemzetiben

39 Hatvan éve történt
41 Gajdó Tamás: Nemzeti tragédiák

Színháznovella

44 Cserna-Szabó András:
Henrik, mint Ibsen

Beszélgetőkönyv

46 „Mert ők én vagyok” //
Törőcsik Mari

Elfeledett alakok

48 Gajdó Tamás:
„Engem különcknek tartanak”

A Nemzeti hírei

52 Programajánló

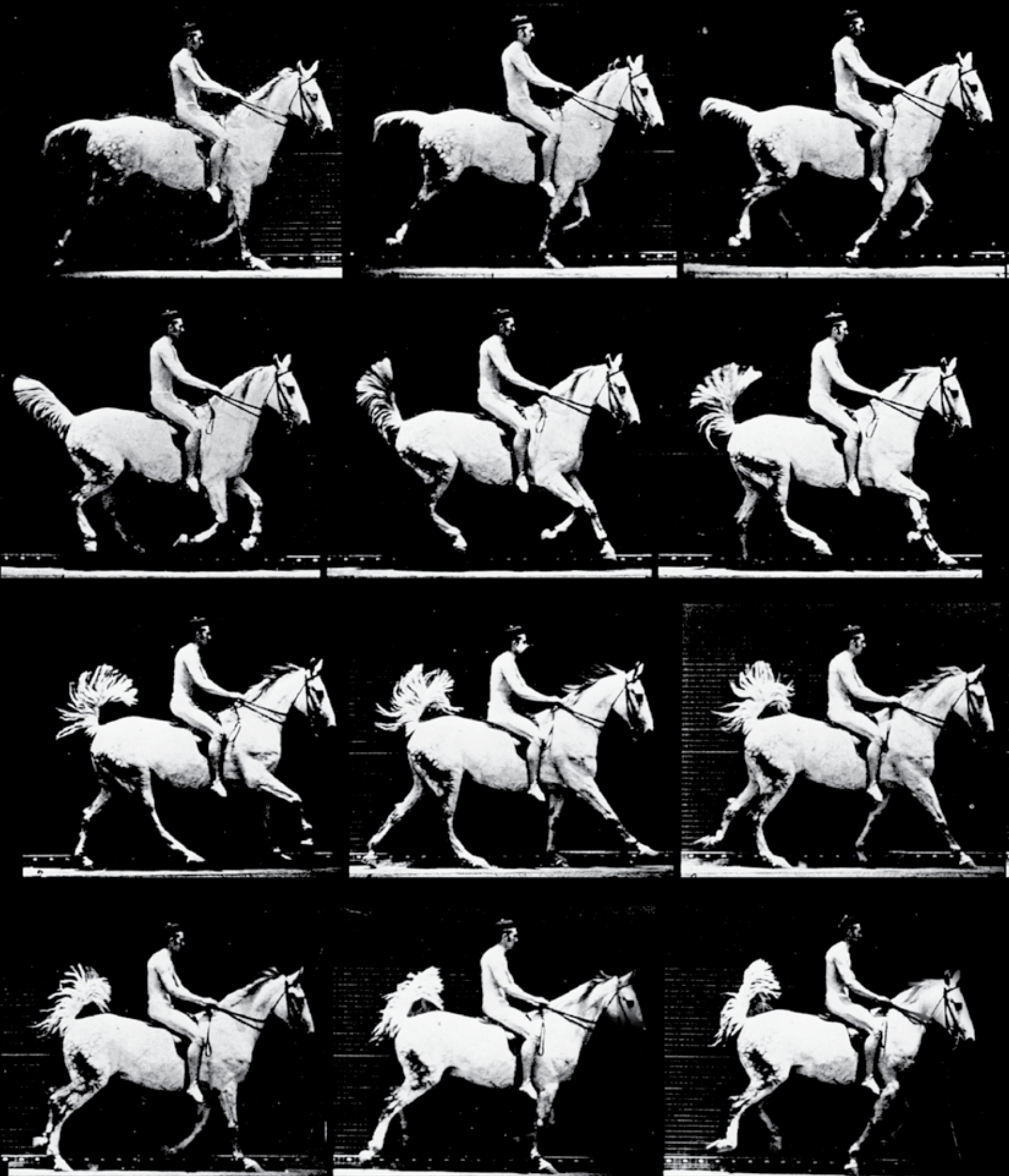
54 Iskolai programok

55 Jegyinformációk

56 Havi műsor

Folyóirat

58 Szenáriumi – március-április

A plakát Eadweard Muybridge sorozatának felhasználásával készült

Euripidész Hippolütosz

Euripidész

(Szalamisz szigete, Kr. e. 480 – Arethusza?, Kr. e. 406)

Görög tragédiaköltő, aki Aiszkhülosszal és Szophoklészsel együtt a legjelentősebb műfajteremtő antik szerző. Euripidész mintegy 90 drámát írt – ezekből tizenhét maradt fenn (Szophoklészétől és Aiszkhülosztól kilenc-kilenc).

Ellentmondásos a származása: jómódú család sarja vagy egy zöldségeskófa gyermeke. Anyja ökölvívónak taníttatta, de mivel gyenge alkatú, Prótagorasz szofista iskolájába kerül előbb szolgának, majd tanítványnak.

Drámáit sokáig nem mutatják be. Prótagorasz és Szókratész az állam vezetőjének, Periklésznek a feleségénél járnak közben annak érdekében, hogy a drámáit bemutathassák, amire végül Kr. e. 455-ben kerül sor, és Euripidész ötször nyert első díjat a drámai versenyeken. Ami nem túl sok például Szophoklész huszonnégy győzelméhez képest.

Munkásságának első másfél évtizedéről keveset tudni, első fennmaradt műve az *Alkésztisz* Kr. e. 438-ból való. Májg játszott és feldolgozott művei: *Medeia*, *Trójai nők*, *Elektra*, *Oresztész*. Periklész halála után menekülni kényszerült Athénból. Már a macedón udvarban írja az *Iphigenia Auliszban* és a *Bacchánsnők* című tragédiákat.

Tragikus véget ért Euripidész: egy vadászatra készülve két kutya szétépte – mindez Kr. e. 406-ban történt. Ebben az évben halt meg Athénban Szophoklész is, az *Antigoné* és *Oidipusz király* szerzője.

A SZERELEM ISTENCSAPÁS

Euripidész és a Hippolütosz

Kicsoda is ez a Hippolütosz? Thészeusz és Antiópé amazonkirálynő fia. Ő az a fiú, akibe beleszeret a mostohaanyja, Phaidra. Phaidra neve ismerősebb, egyet jelent a pusztító szerelmi szenvedéllyel.

Aphrodité, a szerelem istennője nem tűrheti, hogy Hippolütosz kivonja magát hatalma alól, és csak a szűz Artemisznak, a vadászat istennőjének hódol. Aphrodité tárgyilagos részvétlenséggel avatja be a nézőt, hogyan áll bosszút a fiún, mit tett ennek érdekében eddig, és mik a következő lépések. Az istennő Phaidrát választja bosszúja eszközéül. A nő, férje távollétében, meglátja Hippolütoszt, és halálosan beleszeret. A szerelem istencsapás, a szerelem képtelenség, mondja Brecht, több mint kétezer évvel később. Az emberi természet nemigen változott. Phaidra is tisztában van vele, hogy ez a szerelem képtelenség, az istencsapás pedig egészen konkrét.

Ez a szerelem reménytelen és törvénysértő.

Hippolütosz úgy akar meghalni, ahogy született. Tisztán, szűzen. Viszonzára hát egyáltalán nem számíthat. És a házasságtörés és vérfertőzés bűnének gondolata gyötri. Nem eszik, nem alszik, nem beszél. Meg akar halni. Dajkája addig erőszakoskodik, amíg csak elárulja magát. A Dajka életpárti, megoldást keres, és próbálja megkeríteni neki a fiút. Hippolütosz durván visszautasítja Phaidrát, aki megöli magát szégyenében, de a fiút is magával rántja. Búcsúlevélben megvádolja Hippolütoszt, hogy meg akarta erőszakolni. Thészeusz fájdalomban

meg se hallgatja a fiát, megátkozza és száműzi. Az átok gyorsan fog, Hippolütoszt, ahogy elhagyja a várost, halálos baleset éri. Aphrodité győzedelmeskedik. De nem a szerelem győz, hanem egy emberi gyengeségekkel, irigységgel, féltékenységgel, és sajnos emberfeletti hatalommal rendelkező erő. Megöli azt, aki nem tud szeretni, és azt is, aki igen.

Euripidész újtó volt a maga korában: „Az eddigi tragédiák magasztos nyelvezettel szóltak. Aiszkhülosz dialógusai úgy hangzottak, mint az imádságok az istenek szentélyeiben. Szophoklész nyelve ugyan közelebb állt a hétköznapi beszédmódhoz, de választékos, költőivé magasztosított szöveg volt. Euripidész azonban sokak megdöbbenésére olyan nyelven beszéltette még az isteneket is, ahogy a kocsmákban és a kikötőkben beszéltek a munkába fáradt emberek” – írja Hegedűs Géza.

Euripidész tragédiája az első fennmaradt földolgozása Hippolütosz, Thészeusz és Phaidra mitológiából ismert történetének. Szophoklész is írt tragédiát *Phaidra* címmel, de elveszett. Euripidész tragédiája először az i. e. 430-as években került színpadra *Elrejtőzködő Hippolütosz* címen. De az athéni közönség túl szabadosnak találta, és olyan botrányt csinált, hogy az előadást abba kellett hagyni. Euripidész átdolgozta művét, és a *Hippolütosz* i. e. 428-ban első díjat nyert. S nagyot ugorva az időben: Euripidész tragédiáját eddig csak a Színház- és Film-művészeti Egyetemen adták elő 2004-ben, Lukács Andor növendékei, így a Nemzeti Színház előadása majdnem ősbemutató, amelyhez a kiváló költő, Rakovszky Zsuzsa készített új fordítást.

plakát: Jásdi Júlia (a Képzőművészeti Egyetem hallgatója)

SZERELEM, BOSSZÚ, HALÁL

Zsótér Sándor rendező

A hiú istenek nem tűrik az emberek elvakultságát, amiből sok bonyodalom származik. Ám a történet menete a fontos, nem a kimenete – idézi Brecht mondását Zsótér Sándor. Euripidész Hippiólitosz című tragédiájának rendezője azt is elmondja: hogyan kerül a ló a színpadra.

A Hippiólitosz első változata megbukott annak idején. Miért?

– Mert az athéni polgárok erkölcsi érzékét felháborította, hogy Phaidra a nyílt színen vallott szerelmet a mostohafiának, Hippiólitosznak. A bukás után Euripidész újrairta a tragédiát, és az *Elrejtőzködő Hippiólitosz* című későbbi változatból kihagyta ezt a jelenetet. Ez kétezer-ötszáz éve történt. Azóta változtak az erkölcsök és a polgárok is. „Más idöket élünk / a körülmények ma mások / nincsenek elnyomók, nincsenek bukások”, ahogy Peter Weiss írja.

Maga választotta Euripidészt?

– Én is. Vidnyánszky Áttila javasolta, hogy görög darab legyen. Phaidra szerelme izgalmas téma. Szegény asszony történetét színpadra vittem már a római Seneca és az 1999-ben meghalt angol Sarah Kane feldolgozásában. Most alaposan visszaugrottunk az időben, Seneca és Kane is Euripidész művéből merített ihletet.

A szerelem vagy a tehetetlenség drámája a Hippiólitosz?

– Is-is. Aphrodité istennő a darab elején közli, hogy ki mindenki esik majd áldozatul a bosszújának. A bosszú elszenvédője Hippiólitosz, mert őt nem érdekli a szerelem istene, Aphrodité, mert ő csak Artemi-

szért rajong. Mindig megbosszulja magát, ha kizárjuk az élet egy területét. A hiú istenek nem tűrik az emberek elvakultságát. Hippiólitosz mostohaanyja, Phaidra és apja, Thészeusz király – járulékos veszteségek. A történet menete a fontos, nem a kimenete, ahogy mesterünk, Brecht tanítja. Hogy nem tudjuk kikerülni a Szküllákat és Kharübdiszeket. A szereplők tehetetlenül végigélik, a nézők tehetetlenül tovább élik a maguk életét.

Nem túl szimpatikusak ezek az istenek.

– Az emberi tulajdonságok végletes megtestesítői. Kicsit sértődékenyebbek, kicsit meggondolatlanabbak, kicsit önteltbbek, mint mi. Ugyanakkor hétköznapiak, vagyis olyanok, mint az emberek. Igazából hiú és duzzogó gyerekek. És kirekesztők, ahogy szenvedélyesen élnek vagy visszaélnék a hatalmukkal. Ha Aphrodité elpusztítja Artemisz rajongó hívét, Hippiólitoszt, mert nem imádja őt eléggé, akkor a vadász istennője a szerelem istennőjének kegyeltjét, Adoniszot pöcköli le a sakktábláról.

Úgy bánnak velünk...

– ...mint a legyekkel. Bámulnak egy ideig, majd agyoncsapnak.

Euripidész

Hippolütosz

Fordította: Rakovszky Zsuzsa

Aphrodité (a szerelem istennője) – TROKÁN NÓRA
 m. v. ■ Hippolütosz (Thészeusz törvénytelen fia) – ifj.
 VIDNYÁNSZKY ATTILA m. v. ■ Hippolütosz szolgája
 – KRISTÁN ATTILA ■ Phaidra dajkája – TRILL ZSOLT ■
 Phaidra (Thészeusz felesége, Hippolütosz mostohaanyja)
 – TROKÁN NÓRA m. v. ■ Thészeusz (Athén és Troizén
 királya) – TRILL ZSOLT ■ Artemisz (a vadászat istennője) –
 TROKÁN NÓRA m. v. ■ Kórus – MÁTYÁSSY BENCE

Díszlettervező: Ambrus Mária // Jelmeztervező: Benedek
 Mari // Dramaturg: Ungár Júlia // Ügyelő: Kabai Márta //
 Súlyó: Sütő Anikó // Rendezőasszisztens: Kolics Ágota

Rendező: ZSÓTÉR SÁNDOR

mikor? hol?**PREMIER:** 2017. április 9. • Kaszás Attila Terem

„Euripidész cinikus, keserű és ironikus. Az emberi létezés korlátjairól beszél. Azt hiszed, hogy birtokolsz valamit, biztos tudásod van valamiről, de kiderül, hogy ez egyáltalán nincs így. Nagyon is sérülékeny minden, amit a magadénak hiszel. Nem tudsz felülemelkedni a gyengeségeiden, még az erényeid segítségével sem, mert valami mindig visszahúz.”

Elégé kiábrándultnak tűnik Euripidész.

– Cinikus, keserű és ironikus. Az emberi létezés korlátjairól beszél. Azt hiszed, hogy birtokolsz valamit, biztos tudásod van valamiről, de kiderül, hogy ez egyáltalán nincs így. Nagyon is sérülékeny minden, amit a magadénak hiszel. Nem tudsz felülemelkedni a gyengeségeiden, még az erényeid segítségével sem, mert valami mindig visszahúz. A *Hippolütosz*ban épp a szerelem. Egyedül maradsz a helyzet kilátástalanságával, mert nem lehet jól dönteni, csak rosszul.

Meghökkenő látvány lesz a színpadon: egy ló.

– Nem a meghökkenés a cél. Egy görög drámához a színészeket kívül igazából semmi másra nincs szükség. De formát kell találni neki. A ló Artemisz istennő földi mása, akihez a címszereplőt szerelmes viszony fűzi. Hippolütosz halálát a lovai okozzák. Még soha nem dolgoztam

ekkora méretű állattal. Majd meglátjuk, hogy mit tudunk kezdeni vele egy ilyen kis térben, mint a Kaszás Attila Terem. Hogy mit közölhetünk a segítségével és mit nem. A munkában Lezsák Levente kaszkadőr segít nekünk. Trokán Nóra pedig lovas és hippológus, azaz lovastanár. Tanulunk az ő tapasztalataiból is.

Egy-egy színész több szereplőt is alakít az előadásban. Miért döntöttek így?

– Trokán Nóra, Trill Zsolt is több szerepet játszik. Euripidésznel csupán három színész alakította az összes szerepet a drámai versenyen. Ezt szolgálja a darab szerkezete is: a két istennő közül Aphrodité a darab elején, Artemisz a végén szerepel. Phaidra meghal a darab közepén, és ekkor eltűnik a Dajka, megjelenik a férj. Engem vonzanak ezek a „szabályok”.

Nem kötötték meg a fantáziáját ezek a szabályok?

– Épp ellenkezőleg: jó értelemben vett virtuozitást jelent ilyen feltételek mentén életre kelteni a szöveget. A szabályok felszabadítóak, és segítenek észrevenni a darabban rejlő lehetőségeket.

Aktualizálás helyett egyfajta rekonstrukciót látunk?

– Egyiket sem. A rekonstrukció már csak azért sem jöhet szóba, mert mai ésszel felfoghatatlanul más közegben jöttek létre az akkori előadások az ókori Görögországban. Az aktualizálásnak sincs sok értelme. Rakovszky Zsuzsa fordította újra a darabot, és a nyelv igen eleven és érthető. Ez épp elég. Nem kell beleszúrni semmilyen mai szöveget, hogy meglepőnek tűnjön az előadás. Minél több réteget szeretném megfajteni a darabnak, és ezeket közvetíteni a nézőknek. Ez is okozhat épp elég meglepetést.

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND

Trill Zsolt, Zsótér Sándor | fotók: Eöri Szabó Zsolt

EGYMÁS TÜKRÉBE NÉZNEK

Trokán Nóra, Trill Zsolt és Ifj. Vidnyánszky Attila a Hippolütoszban

Trill Zsolt, aki jó eséllyel pályázhatna a legtöbbet foglalkoztatott magyar színész címére, a Hippolütoszban sem tétlenkedik: ő alakítja Phaidra dajkáját és Thészeuszt, Athén és Troizén királyát, Hippolütosz szigorú apját. Nála már csak Trokán Nóra „szorgalmasabb”, hiszen a két istennő, Artemisz és a bajkeverő Aphrodité mellett a mostohafiába beleszerető Phaidrát is ő kelti életre. A szerelmi dráma szálai a messi múltba, a görög mitológia világába nyúlnak vissza.

– Épp ez adja a nehézségét, és a könnyebbségét is. Hiszen szinte elképzelhetetlen messzeségből szólnak hozzánk ezek a szereplők, egy olyan élet részeként, amelynek legtöbb külsősége és a milyensége is feledésbe merült már. Viszont mindaz, amit mondanak, az már „átverekedte” magát jó kétezer éven, mert amit Euripidész megírt, egyetemes érvényű. Alapvető emberi érzések szólalnak meg: szerelem, csalódás, szegény. Ezeket pedig már könnyű „lefordítani” mai életünkre – magyarázza Trill Zsolt, hogy miként keresett kapaszkodókat a szerepek megformálásához.

Trokán Nóra is otthonosan érzi magát a klasszikus alakok bőrében, hiszen sok ilyen szerepet osztottak már rá.

– Mindig borzongatóan hat rám, hogy mennyire meg tudnak szólítani a régi szerzők. Az embernek az az érzése, hogy milyen sokat tudtak a régiek a mi kétezer évvel későbbi életünkről, érzéseinkről. De ez fordítva is igaz: az ember nem változott, ugyanazok a dolgok lelkesítik, és ugyanazok a gyarlóságok jellemzik. Melyik nő ne esne kétségbe például, ha nem a „megfelelő” férfiba szeretne bele. De egy görög drámában nem akárcsak „a nem megfelelő ember”, hiszen Phaidra a mostoha-

fiát szereti. Az istenek körében az emberi érzések a végletekig vannak feszítve. A szerelem érzésével szemben az ember tehetetlen, vannak helyzetek, amikor mégis el kell fojtani azt, ha ezt követeli a józan ész, a becsület vagy az erkölcs. Könnyű ezt mondani, de a drámából kiderül, hogy mennyire nem az – pláne, ha bosszúálló istenek szövik a szálakat, szélsőségesen, kíméletlenül.

Érdekes ívet jár be a darab során Trokán Nóra, hiszen ő személyesíti meg a bosszúálló Aphroditét (akit a darabban Küprisznak, „a ciprusinak” neveznek, hiszen onnan került be a panteonba), majd az isteni terv elszenvetőjét, Phaidrát, és végül Artemiszt, aki – igaz, már később – kibékíti az ellentéteket apa (Thészeuszt) és fiú (Hippolütosz) között.

– Egymás tükröi a három nő, Aphrodité, Phaidra és Artemisz. Egymásra reflektálnak, és bizonyos értelemben egymásból építkeznek – magyarázza a színésznő, hogy miért nem esik nehezére karaktert váltania a darab folyamán. – Kijelölik egymás útját, de vissza is hatnak a másikra a bűn és bűnhődés útvesztőjében. Ami az egyikben emberi, a másikban isteni lehet.

Hasonlóan látja Trill is a szerepeit. Az alapvetően jó szándékú, segítőkész, de végül rossz megoldást választó dajkának és a feleségét és fiát elvesztő Thészeusznak is megvan a maga drámai története: mind a ketten megpöckölik a maguk dominóját ebben a tragikus sorban, hogy végül a többit ledöntve érje utol őket saját végzetük. És mindketten bábok egy hatalmasabb erő kezében. Igazából egymáshoz adnak kulcsot az értelmezésben, még ha más is tetteik kiindulópontja és más a céljuk.

Trill Zsolt, Trokán Nóra

– Nagyon ritkán szoktam azt érezni, hogy megvan egy szerep, hogy már az enyém. Talán csak egy-egy pillanatra – mondja Trill próbákról, előadásokról, általában a színészi munkáról. – „Részikereim” vannak, ezeket próbálom összekötni a folyamatos koncentrációval. Nem is nagyon lehet másra építeni. Azt hiszem, az egész színészi pályám ilyen szaggatott. Néha elkapok egy-egy gesztust vagy hangot, aztán másnap kezdem előlről. Nincs mese: a színpadon minden este olimpiai döntőt kell játszani.

A Hippolütosz előadásának különlegessége, hogy egy igazi lóval fognak együtt játszani a színpadon. Trokán Nórának ez egyáltalán nem okozott gondot, hiszen gyermekkorától lovagol, játszott már a Nemzeti Lovas Színházban, ráadásul a kiszemelt jószággal hosszú közös múltat tekintenek vissza: játszottak már együtt filmen és színpadon is.

– A lovak velünk ellentétben már mindent tudnak – nevet Trill Zsolt, aki azt is elismeri, hogy nem kimondottan lovas ember, de ez még változhat. Jelenleg épp azt tanulja, hogy mire kell figyelnie, amikor kantárszáron vezeti a lovat, mekkora távolságot tartson tőle, hogyan lépjen, hogyan alkalmazkodjon. És persze arra is felkészülnie, leginkább lélekben, ha a „partner” nem a megfelelő „végszót” adja majd a jelenetben. Akkor majd improvizálnak, ettől még elevenebb lesz az előadás.

Ifj. Vidnyánszky Attila az erényes és szűziesen tiszta életet élő, épp ezért a szerelmet megvető Hippolütoszt alakítja.

A nőkről és a szerelemtől nem túl hízelgő módon vélekedő Hippolütosz alakjával persze nem könnyű azonosulni, ha az ember

Zsótér Sándor, ifj. Vidnyánszky Attila

nem tud lemondani a legfontosabb emberi érzelméről. Márpedig ifj. Vidnyánszky nehezen tudná elképzelni az életét szerelem nélkül.

– Szerencsére azért nem mentes a szenvedélytől Hippolütosz, csak egészen másmilyen a szerelme. Artemisz istennőnek hódol. Azt mondja egy helyen a darabban: az a kiváltság egyedül engem illet a halandók közül, hogy a társaságodban lehetek, beszélhetek hozzád, hallhatom a hangodat, de nem láthatom az arcod. Szerintem ez gyönyörű.

Persze ez a szerelem kissé távol áll a mai, gyönyöröket és élvezeteket előnyben részesítő világ harsányságától, mert Hippolütosz valami eszményiért rajong. A néző számára viszont így talán még fájdalmasabb lehet a bukása, hiszen arra is rá kell döbbsennie, hogy nemes eszmék mégiscsak fontosabbak (lettek volna) a látványos hívságoknál.

A fiatal színésznek nincs semmilyen tudatos módszere egy-egy karakter felépítéséhez, kibontásához, szereti a rendezőre bízni magát, márpedig Zsótér Sándorral különleges élmény együtt dolgozni, mert „nagyon erősen megfertőzi a színészeit gondolatokkal”. Az sem igazán fontos számára, hogy mindez kortárs vagy több száz éves, veretes darabban történik-e, csak azt kell éreznie, hogy célja és faladata van az adott előadásban. Akkor már minden akadályt legyőz. A saját félelmeit is.

– Színészileg az egyik legnagyobb kihívás: hihetően és visszafogottan eljátszani a halált a színpadon. Márpedig Hippolütosz igen különleges módon hal meg: „Átkozott lovak, melyeket / tulajdon kezemmel ettettem, / tönkretettetek, megöltetek! / Az istenekre kérlek, jó emberek, / bánjatok gyöngéden összezúzott testemmel!” Sokféle színpadi halál létezik, mondja ifj. Vidnyánszky, a „Zsótér-féle” színpadi halál különösen izgalmas, hiszen azt kéri a színésztől: „Azzal, hogy cafatokra szaggatnak a kövek, veled pusztul minden erény és minden földi jószág.”

Hiszen épp az a cél, hogy a színész el tudja érni: ne csak egyetlen ember halálát lássuk Hippolütosz végzetében, hanem a romlatlan világ eltűnését is.

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

HA LEGALÁBB BÁRÓ LENNE...

AZ VOLNÉK ÉN: CIGÁNYBÁRÓ!

BÉRLET-ELŐVÁSÁRLÁS

Bérlettel rendelkező nézőink részére

MÁRCIUS 16–20.

ERKEL SZÍNHÁZ

BÉRLETVÁLTÁS

Új bérleteseink részére

MÁRCIUS 21–24.

ERKEL SZÍNHÁZ

MÁRCIUS 27. – JÚNIUS 30.

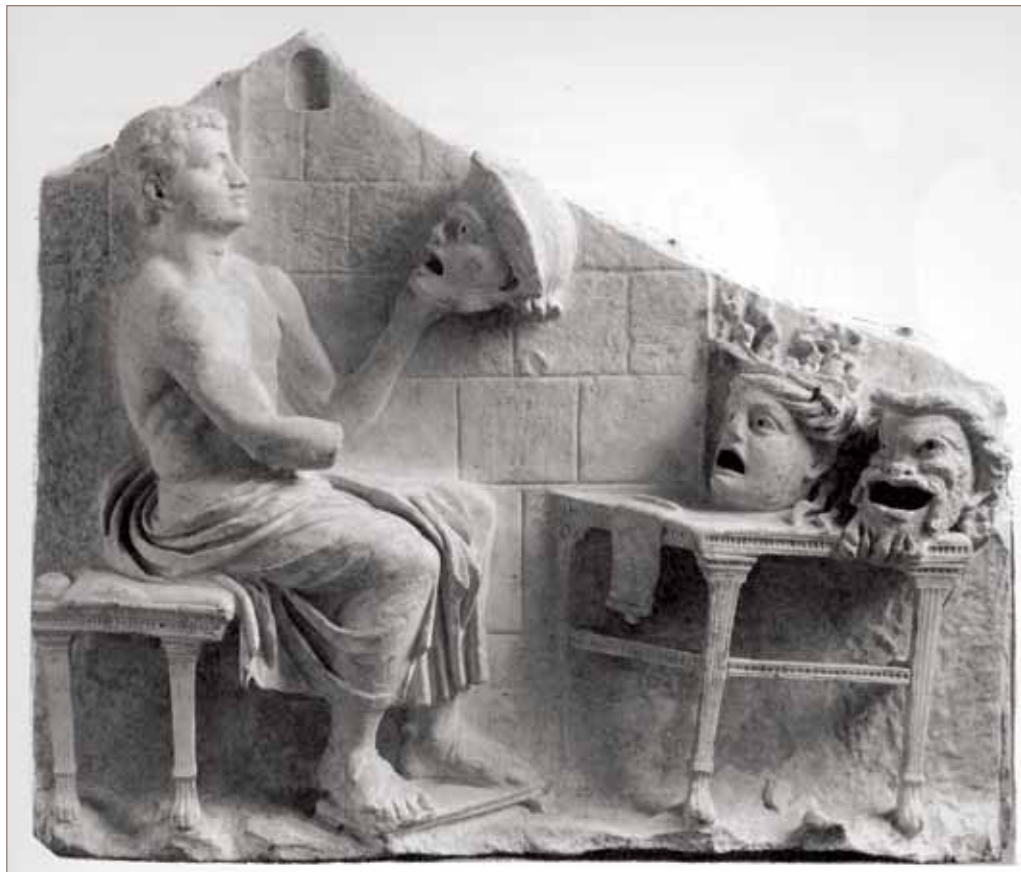
OPERAHÁZ

ElsőSorban

RÁCZ RITA BÖNCSE GERGELY
operadirekt

www.opera.hu
www.facebook.com/Operahaz

2017
18

A komédiaköltő Menandrosz, kezében színházi maszkokkal

VERSENGŐ DRÁMÁK

Németh György ókortörténész

Min mulattak és sírtak a görögök? Hogyan lehetett előadásonként húszezer ember figyelmét lekötöni? Hogyan dolgozott az ókori rendező? Mi köze van az ókori Athénban előadott drámáknak az operához? Ezekről beszél – egészen pontosan sztorizik – Németh György ókortörténész.

Amikor az ókori görög színházról beszélünk, mit is értünk ezalatt?

– Egyszerű a válasz. A Krisztus előtti 5. századot, Periklész, az athéni demokrácia aranykorát. Nemcsak azért, mert ez a klasszikus athéni színház virágkora, hanem azért is, mert a görög szerzők közül mindössze négytől ismerünk teljes műveket: Szophoklészről és Aiszkhülosztól kilenc-kilenc, Arisztophanészről tizenegy, Euripidészről tizenhét maradt fenn. A Kr. e. 4. századi Menandrosznak is csupán két drámájáról tudunk. Ez az életműveknek csak a töredéke. Volt a szicíliai Szürakuszaiban is színház, de annak működését nem ismerjük.

Miben volt más az akkori színház, mint a mai?

– Az előadások szakrális jellegűek voltak, hiszen Dionüszosz ünnepén játszották a darabokat, mégpedig nem úgy mint manapság, pár száz, hanem húszezer (!) ember előtt. És ha azt hisszük, hogy néma csendben és mély tisztelettel viselkedett a közönség, mint a mai, félreérténénk a görög embereket és vallásukat. És mivel a drámaírók versenyeztek, a közönség kegyeinek megnyeréséért minden eszközt bevetettek. Az ünnepségek költségének csak egy részét állta a kincstár. Mivel Athénban nem volt egyenes adó, a gazdagok támogatás révén adóztak: fedezték a hajók felszerel-

sét, a versenyek rendezését és a színházi kórust. A khorégosz (a karvezető) – ma úgy mondanánk: producer – fizette a kórustagok napidiját, a jelmezeket és a díszleteket. Ez sem volt olcsó, ha belegondolunk, hogy a *Felbőkb*ben felhőnek öltöztek a színészek, a *Béke* című darab pedig úgy kezdődik, hogy óriási ganajtróbogár hátán ül egy színész, és ezek együtt a levegőbe emelkednek! A tervezés és a rendezés kreatív része a khorégosz mellett a szerzőre hárult. Ha nyert a darab, akkor a khorégosz állíttathatott emlékművet, amelyre első helyen az ő neve került, és csak a másodikra a szerzőé.

Aki fizet, azé a dicsőség...

– Hát igen. De ez sem olyan egyszerű, mert nem a khorégosz választott darabot, hanem kisorsolták neki a szerzők valamelyikét.

Húszezer ember figyelmét lekötöni – nagy feladat!

– A khorégosz pedig, ha már támogatnia kellett az előadást, a dicsőségért mindent meg is tett. Például gyümölcsöt, diót dobált a közönségnek. Ezt onnan tudjuk, hogy Arisztophanész gyakran utal arra, hogy más szerzők milyen nemtelen eszközöket vetnek be a győzelem érdekében. Ő kárhoztatta azt is, hogy miként a mai népszerű filmekben jó,

Az epidauroszi amfiteátrum

ha van aranyos gyerek meg állat, akkoriban a részeg öregasszony (akit férfi játszott megfelelő maszkban) és a hangos szellentés biztosan nagy tetszést aratott. Ez nem pálya, mondta Arisztophanész, akinek a *Lo-vagok* című darabja, mielőtt más irányt venne, két rabszolgaszerepben lévő hadvezér-politikus nagy durrantásaival kezdődik... A közönség kegyeinek az elnyerését szolgálták a kifejezetten röhögtetés célját szolgáló vígjátékok, amelyek talán a mai éles politikai kabaréhoz hasonlíthatók. És ezt szolgálta a zene is.

A klasszicizmus idején a görög szobrok nemes egyszerűsége nyugtázta le az európaiakat, akik aztán csalódással vették tudomásul, hogy azok bizony szépen ki voltak pingálva. Csodáljuk a pusztá szövegeket, pedig az előadások elmaradhatatlan része volt a zene...

– A kórus soha nem beszélt, csak énekelt (és táncolt), és a zenéről nem tudjuk, milyen lehetett. Kétezer évvel később, amikor 1453, vagyis a Konstantinápoly eleste utáni években áramlott a sok görög kódex Itáliába, lefordították, olvasták és megvitatták a görög darabokat is. Vincenzo Galilei – Galileo apja – és barátai rádöbbsen, hogy ezek a művek zenével együtt teljes értékűek. Amikor megpróbálták rekonstruálni azt, ami végérvényesen elveszett a görög drámákból, feltaláltak egy új műfajt. A társaságnak tagja volt Monteverdi, az opera első nagy mestere. Megváltozott azonban a szöveg és a zene viszonya. Az operák – operettek, musical – librettói nyomába sem érnek a görög drámáknak.

Kik voltak a színészek?

– Java részük közönséges athéni polgár volt, akik a *Szentivánéji álom* című Shakespeare-darab mesterembereihez hasonlítanak. A kórus

tagjai egészen bizonyosan olyan szegények voltak, akik a színházban legalább pár hétre keresetet kaptak. Voltak utazó sztárok is, akiknek a személye hozzájárulhatott a sikerhez. De ne feledjük: a hatalmas teátrumokban nagyon kicsi volt a színész, aki ráadásul maszkot viselt, amiben semmiféle szócso vagy „erősítő” nem volt. Erre szükség sem volt az elképesztő akusztika miatt. Az epidauroszi színházban, ahol ma is tartanak előadásokat, az idegenvezetők felzavarják a turistákat a legfelső sorba, és onnan is hallható az orkhesztrában (a színpadon) meggyújtott gyufa sercenése. És a kothornosz, vagyis a színpadi cipő sem volt ekkor még megemelve. A szócso és az emelt talp kiirthatatlan tévedése a tankönyveknek, pedig semmi alapjuk. Olyanok ezek is, mint a sóval behintett Karthágó sztorija, amit egyébként 1903-ban írtak le először.

– Hogyan reagált a közönség?

– Kiabáltak, hurrogtak, beszélgettek – ám ha valami megragadta a figyelmüket, még a szükségüket végezni sem hagyták el a nézőteret. A Dionüszosz-ünnep alkalmával a szatírájátékon felül szerzőnként három, összesen tehát tizenkét darabot néztek végig egyetlen napon az athéniak. Hogy volt-e szünet, fogalmam sincs, de azt tudjuk, hogy a nézőtérre ettek is.

A színház ma az egyik, és bár fontos, de nem kitüntetett szintér a társadalomban. Hogyan volt ez Athénban?

– Mindenki ismerte a mitológiai alaptörténeteket. Az volt az érdekes, hogy a nagy közös történet egy-egy részét melyik szerző hogyan mondja el. A vígjátékok pedig a kor ismert személyiségeiről szóltak. A *Fellők* például Szókratész szedi ízekre. A politikai darabok visszatérő figurája

Euripidész A trójai nők című drámájának Sartre-féle átíratában, Hekabé szerepében Sulyok Mária (középen) (Víg Színház, rendező Vámos László, 1966) | fotó: Keleti Éva, MTI

„Az athéniaiak kikérték maguknak, hogy a valóságot mutassák be nekik! Ők – ha nem részeg öregasszonyon vagy a politikusaikon röhögtek –, mitológiai hősökön keresztül akarták érzékelni saját valóságukat.”

a közmegegyezésnek örvendő Kleón nevű demagóg volt, aki egyszer meg is verette Arisztophanészt. Ő azonban a következő évben a kórussal belemondatta a közönség képébe: nevettek, amikor kigúnyoltam nektek Kleónt, de tétlenül néztétek, amikor vertek. Továbbra sem szállt le a demagógról, aki tehetetlen volt: az athéni demokráciában ugyanis nem lehetett betiltani egy darabot. Amit az akkori politikusok kaptak a színpadról, az a leghalványabb mai kabarénál is durvább volt.

Milyen reakciókat váltottak ki a tragédiák a közönségből?

– Ezek hatásáról kevesebbet tudunk, mert azokban kevesebb az utalás a másik szerző által bevetett nemes és nemtelen eszközökre. A nagyon kevés fennmaradt nem mitológiai tárgyú tragédiák egyike, Aiszkhülosz *Perzsákja*, amely a szalamiszi győzelmet dicsőítette, sikeres volt. Egy másik, a perzsák bosszújáról szóló darabon ugyan sírt a közönség, mégis megbukott. Az athéniaiak kikérték maguknak, hogy a valóságot mutassák be nekik! Ők – ha nem részeg öregasszonyon vagy a politikusaikon röhögtek –, mitológiai hősökön keresztül akarták érzékelni saját valóságukat. Arisztotelész a *Poétika* című munkájában világosan megfogalmazta, hogy a színház célja a mimézis (valamilyen emberi cselekedet utánzása), aminek a következménye a katharsis (megtisztulás). Ne felejtsük azonban el, hogy a jeles filozófus ezt már a Kr. e. 4.

században írta, amikor lecsengett a görög drámaírás fénykora, így ő a nagy műveket csak olvasta és nem látta.

Egybe esik a művek mai és kétezer-ötszáz évvel ezelőtti megítélése?

– Arisztophanész sokszor volt győztes, de mivel tulajdonképpen a politikai kabaré műfajában napi aktualitásokkal és élő személyekkel dolgozott, művei ma már nem érthetők. Gondoljuk meg, mit ért egy fiatal Hofi Géza számaiból, és mi maradandó belőle ezer év múlva. Euripidészre haragudtak a kortársai. Népszerű volt, de alig nyert első helyet a drámai versenyeken. Barátságban volt ugyanis a szofista filozófusokkal, akik megkérdőjeleztek mindenféle értékrendet. És hiába volt ő az, aki a hellenisztikus vagy a római korban a legnagyobb hatást gyakorolta, akinek a drámái – a *Medeia*, az *Iphigeneia Aulisban* vagy a *Bacchánsnők* – története ma is érthető, saját korának emberei nem voltak vevők a mondanivalójára. Akkor is – akárcsak ma – harcoltak egymással a hagyományokhoz ragaszkodók és a kritikus szemléletűek. Arisztophanész Kr. e. 406-ban írta meg a *Békek* című komédiáját – ebben az évben halt meg Euripidész és Szophoklész, Aiszkhülosz pedig már régen nem élt. A történet szerint Dionüszosz – akinek ugyebár a tiszteletére rendezték a versenyeket – lemegy az alvilágba, mert fent már nem maradt senki, aki rendes darabot írna, és a komédia szerzője a képzeletbeli költői versenyben Aiszkhüloszt hozza ki győztesnek, vagyis azt, aki a szalamiszi győzelem, a hagyomány világát képviseli.

KORNYA ISTVÁN

(Az interjú eredeti változata a miskolci Színházi Estékben jelent meg, 2008-ban)

„Csak szólani egy szót mint ember”

Szép Ernő szövegeiből színpadra alkalmazta:

Erneyi Bea (dramaturg) és Galambos Péter

játssza: HORVÁTH LAJOS OTTÓ

Rendező: GALAMBOS PÉTER

mikor? hol?

ŐSBEMUTATÓ: április 2. – 19 óra 30

Bajor Gizi Szalon

ÉGRE EMELI TEKINTETÉT

Horváth Lajos Ottó – aki Szép Ernő nevében beszél

„Csak szólani egy szót mint ember” címmel Szép Ernő írásaiból, valamint Szép Anna naplójából készülő egyszemélyes színházi előadásban látható Horváth Lajos Ottó. Premier a Bajor Gizi Szalonban.

A színészre osztják a szerepet – igazgatók, rendezők. De az egyszemélyes előadások esetében éppen fordítva történik: a színész maga választ. Miért Szép Ernő?

– Amikor a kilencvenes évek legelején a kezembe kerültek Szép Ernő írásai, nagyon megdöbbentett, meglepett a sorokból sugárzó „fény”. Mert miközben ott van a sorok mögött kimondva vagy kimondatlanul az első és a második világháború, a zsidóüldözés, a háború utáni idők minden szennye, megaláztatása, itt egy ember, aki csak azért is kidugja a fejét ebből a szennyes árból, aki az égre emeli tekintetét.

Óhatatlan, hogy az ember másként tekintsen negyedszázaddal korábbi olvasmányaira, önmagára.

– Nem ünnepnek kéne ennek az egyetlen életnek lenni – kérdezi haliban Szép Ernő –, egy hol volt, hol nem volt boldog világot eljátszani. Az efféle gondolatoknak „fénye”, igazsága, nem fakult bennem, ma is eleven. Persze, ahogy öregebb lettem, ma már az is érdekel: mibe kerül az egy művésznak, egy embernek, jelesül Szép Ernőnek, ha nem haj-

landó elkeseredni, belekeseredni a sorsába. Mit jelent egy írónak, ha nem hajlandó egy bizonyos ponton túl megírni, amit átélt. Az *Ember-szágban* a zsidóüldözés leírását egy ponton felfüggeszti. Miért? Mert az „nincs”. Nem lehet, hogy van. Megírhatatlan. Fontos, döbbenetes erejű dokumentum a húga által vezetett és máig kiadatlan napló, amiből megtudhatunk tényeket arról is, amiről Szép Ernő nem írt. Szép Anna – bár őt magát is művészi ambíciók fűtötték – Ernő zsenijének áldozta az életét.

Egyfajta életrajzi előadás készül?

– Az élet nagy témáit érintve, az időben ugrálva haladunk a fiatalkori eszméléstől: szerelem, család, magány, egzisztenciális gyötrődés, háború és a halál témája, ami kezdettől fogva foglalkoztatja. Az előadásra készülve a munka legnehezebb és legszebb része a mintegy huszonöt oldalnyi szöveg megszerkesztése volt, amin Galambos Péter rendezővel és Erneyi Bea dramaturggal dolgoztunk. Szép Ernő minden írása olyan pókhálószerű, finom kapcsolódások sorozata, hogy ha kihagysz

Szép Ernő

(1884. június 30., Huszt – 1953. október 2., Budapest)

Költő, regényíró, elbeszélő, színpadi szerző, újságíró. Apja a hajdúszoboszlói izraelita iskola tanítója, anyja varrónő volt. Szüleivel Debrecenbe költözött, iskolai elvégzése után, 19 évesen Budapesten újságírónak állt: *Az Est*, később *Az Újság* munkatársa lett. A *Nyugat* köréhez tartozott.

Az első világháborúban önkéntesnek jelentkezett. 1944-ben előbb internálták, aztán munkaszolgálatra hurcolták a nyilasok. A háború után polgári író volta miatt mellőzték, szegénységben élt. Gyomorrákban halt meg. Sírkövén ez áll: „de gyönyörű, de boldog ünnepre voltam híva”.

1902-ben jelent meg első verses kötete. Legismertebb regénye a *Lila ákác* (1922), amelyből színmű és két film is készült. Életrajzi ihletésű művei a *Dali dali dal*, az *Emberszag*, az *Ádámcsutka*. 2008-ban irodalmi szenzáció volt az addig kiadatlan *Natália* című regény. Legsikeresebb színpadi művei: *Patika*, *Vőlegény*, *Május*.

Nevét a legfontosabb magyar drámaírói elismerés, az 1984-ben alapított Szép Ernő-díj őrzi.

belőle egy-egy részt, úgy érzed, az egész összeomlik. Ráadásul hatalmas anyagból dolgoztunk: csak a versei több száz oldalt tesznek ki, és ott vannak még a regények, a novellák, temérdek hírlapi írás, színdarabok...

Szép Ernőt látjuk majd a színpadon?

– A rögbi játékosra emlékeztető külsőmmel nem volna szerencsés Szép Ernőt játszani. Én vagyok az, aki áteresztve magán az írások életélményeit, a szerző nevében beszél. Nem a sanzonos, kabarédalos Szép Ernőt idézzük meg, hanem a vívódó alakot. Vitatkozik bennem két színész – fakad ki önmagára –, mind a kettőt unom, az egyik a világot vádolja, a másik saját magát... Az életét az irodalomnak rendelte alá, és közben elgyávult attól, hogy élje a közönséges emberek életét. Mindehhez persze egy jó adag önzés is párosult. Művész volt, öntörvényű. Ugyanakkor szerény, visszahúzódó, senkit megbántani nem akaró. Az első világháborúban ezt vésette a kardjára: *Leben und leben lassen*, vagyis Élni, és élni hagyni! Az ezredese alaposan meg is róttta ezért a nem éppen harctéri hozzáállásért.

Mit ajánlana beavató, kedvcsináló olvasmányként Szép Ernő életművéből?

– Hirtelen az *Ádámcsutkát* mondanám, az ismertebb művek közül. De elég egy verses vagy novellás kötetet felütni, és mintha olvasás közben odaülne mellém valaki, akit a barátomnak érzek. Jó ilyen társaságban lenni.

KORNYA ISTVÁN

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

Író, költő, ember

„A legegyügyübb lélek is teli van narkotikumokkal és elixírekkel, egy kézipatikát hordoz mindenki magában. A szenvedés ellen, vagyis a szenvedés mellett, annak az érdekében, hogy bírjuk a szenvedést. Hogy éljünk vele. A szenvedés természetes. A szenvedés élet. A szenvedés gazdagság. A meghasogatott, esőtől meglágyított, hótól elnyomott, fagytól dermesztett föld adja ki a búzát és a pipacsot. Virágokhoz érkezünk szenvedéseinkkel. Ha meghalunk: aratunk. Ránk borul az egész élet koszorúja. Jaj, te Hold, ha ráérnék idelelni csak a szenvedésről kimondani, amit elolvastál szemedből. Tudod, mit szerettem volna most is? Nem írni mint író, nem költeni mint költő, csak szólni egy szót mint ember.”

(részlet a *Holdhoz című írásból*)

Michel de Ghelderode:

Az Úr komédiásai

Képek Assisi Szent Ferenc életéből

Lanczkor Gábor átiratát felhasználva fordította Rideg Zsófia

Szent Ferenc – BAKOS-KISS GÁBOR I Halál, Isten – NAGY-KÁLÓZY ESZTER
 I Kabaré-énekesnő, Angyal a trapézon – TOMPOS KÁTYA I Leprás, Kísértő
 – NAGY MARI I Ügyvéd, Speaker, Elkárhozott – FEHÉR TIBOR I Iszákos,
 Apa – VARGA JÓZSEF I Sarlatán, Púpos, Bíró, Barát – VATI TAMÁS m. v.
 I Szegénység kisasszony – MIKECZ ESTILLA e. h. I Valamennyi háború
 katonája, Barát – FÜLÖP TAMÁS e. h. I Valamennyi háború katonája,
 Barát – STEFÁNSZKY ISTVÁN e. h. I Valamennyi háború katonája, Barát –
 KRAUSZ GERGŐ e. h. I I. Angyal – ÁCS ESZTER e. h. I II. Angyal – ROEHNELT
 SZUZSANNA e. h.

Táncosok (m. v.): Csenedő, Akadémikus, Parsifal – GOMBAI SZABOLCS I
 Sánta, Tanácsos, Ördög – ZAMBRZYCKI ÁDÁM I Tanácsosok, Madáríjesztők
 – FELEDI JÁNOS, FRIGY ÁDÁM I Polgárok, Kísértetek – KRIZSÁN DÁNIEL,
 VISLÓCZKI SZABOLCS I Láz – KRAUSZ ALÍZ I Szorongás, Ofeusz – SAMANTHA
 KETTLE I Angyalok, Madarak, Lelkek – FÜLÖP TÍMEA, HASZNOS DÓRA,
 STOHL LUCA / GULYÁS ANNA I Püspök, Krisztus ideája – BARKÓ TAMÁS

Közreműködik az Agyagbanda

Díszlet: Cziegler Balázs // Jelmez: Berzsényi Krisztina // Fény: Pető József //
 Dramaturg: Rideg Zsófia // Koreográfus asszisztens: Gulyás Anna // Zene-
 szerző: Philippe Heritier // Animáció: Bakos Barbara, Iványi Marcell

Koreográfus-rendező: BOZSIK YVETTE

mikor? hol?

PREMIER: 2017. február 24.

további előadások:

április 8. – 15 óra; április 13. – 19. óra • Nagyszínpad

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

AZ ÚR KOMÉDIÁSAI

Michel de Ghelderode művében végigjárjuk Assisi Szent Ferenc életének főbb stációit – a megtérést, a vagyonról való lemondást, a madaraknak prédikálást, a rend alapítását, a gyógyítást, a halált és a mennyországot. Mind ezt azonban nem történeti hűséggel tesszük, hanem a Ferenc lelkében zajló látomásokon keresztül. Nem idézzük meg a középkort, hanem egyfajta kortalanságban játszódik az előadás, a földön és az égben. Mégis mintha azt is látnánk, mivel szembesülne Ferenc a mában.

BOZSIK YVETTE, rendező

Assisi Szent Ferenc példája örök kérdés. Ma úgy mondanánk: kilépni a komfortzónából, észrevenni a társadalmi bajokat, változtatni akarni. Esetleg úgy is, hogy lemondunk a kijelölt útról, a jólétről. Hogy történik? Rádöbbenés a nyomasztó jelenségekre, egy hang: szólítás, hívás; szembefordulás a korábbi élettel, megtanulni mélyen szeretni és átlépni az emberek közötti falakat. Közben persze elbizonytalanodunk: Helyesen cselekszem? Adj jelet, Istenem! De a válasz csak belülről jöhet. Végül ott az elszámolás. *Az Úr komédiásai* című Assisi Szent Ferencről szóló darabban a Kísértő mondja: Nincs lélek, nincs Isten, nincs semmi... A vigasz legfölből ez: „Mert ő mégis legjobb Kísértet / S mert szörnyűséges, lehetetlen, / Hogy senkié vagy emberé / Az Élet, az Élet, az Élet.” (Ady Endre: *Menekülés az Úrhoz*)

Ferenc élete vívódások, kétségek közt telik, de cselekszik és példája máig ható. Életeményei legendákká váltak. A legelső magyar nyelvű könyvként számon tartott (mai nevén: Jókai-kódex, 14-15. század) Szent Ferenc legendáinak a gyűjteménye. Zeffirelli *Napfivér, holdnővér* (1972) című filmje meghódította a kor ifjúságát. A csodás történetek Bozsik Yvette rendezésében a szavakon túl látványos koreográfiában jelennek meg: a szülői ház elhagyása, a leprások, a „fordult” farkas, a prédikálás a madaraknak, az ördög kísértése, a pápa támogatása... A szegénység kisasszonyra, az angyalok setesuta-segítségnyújtására, Ferenc mennyei bíróságára nem emlékeztem, a darabban azonban kerek, jól komponált, sőt leginkább könnyedségre, derűre hajló történetek – ahogyan az egy kereső-esendő emberhez, „az Úr komédiásához” illik. A közismert eseményekhez mindenképpen kiegészítés, mai kifuttatás a darab végi bacchanália: győzött az intelligencia, a racionalitás, minden a technika, a pénz, nincs Isten, éljen az „élvezetvallás”! Reflektálhatnánk rá a közismert graffitivel: „Isten meghalt! (Nietzsche) Nietzsche meghalt! (Isten)”. De inkább Adyval: „Pedig valahogyan: van Isten, / Nem nagyon törődik velünk, / De betakar, ha nagyon fázunk”.

Köszönet azért, hogy a nálunk alighanem ismeretlen flamand avantgárd szerzőt, Michel de Ghelderodét elővették. Hihetetlen: a mű a 20. század elején született (1926-ban Szent Ferenc halálának 700. évfordulójára), időszerűsége a 21. század eljére fokozódott, mert a modern világ legnagyobb veszélyeire: az óriási társadalmi és lelki szakadékokra figyelmeztet. A szerző a 20. századot kívánta

Balázs Géza

„A hatások összeadódnak. Szent Ferenc szerepében Bakos-Kiss Gábor – különösen szép orgánumával – ugyanúgy leköti a figyelmet, amikor egymaga van a színpadon, mint amikor a látványosan röpködő angyalkákban gyönyörködhetünk.”

Bevon és varázsol

figyelmeztetni, hiába. Nem biztos, hogy várhatunk a 22. századig...

A többféle stílusú (szöveges, dalos, táncos, elmesélt, animált) jelenetből koreografált színmű (összművészeti alkotás, alcíme: Képek Assisi Szent Ferenc életéből), illeszkedik a Nemzeti „karneválműfajába”, de a Bozsik Yvette Társulat tagjai, az erős koreográfia, melynek ritmusába a Nemzeti színészei is bekapcsolódnak, nem elidegeníti, hanem bevonja-elvarázsolja a nézőt. A hatások összeadódnak. Szent Ferenc szerepében Bakos-Kiss Gábor – különösen szép orgánumával – ugyanúgy leköti a figyelmet, amikor egymaga van a színpadon, mint amikor a látványosan röpködő angyalkákban gyönyörködhetünk. A színészek remekelnek: a halált és Istent játszó Nagy-Kálózy Eszter, a két szerepet (az ügyvéd és az ügyész arcát gyorsan váltva) alakító Fehér Tibor, az énekesnőt és angyalt

formáló Tompos Kátya, a zord apa és a zuhlott alkoholista szerepében Varga József. Megrázóan erős jelenet Ferenc halála, a Kísértő szerepében: Nagy Mari.

Szenzációs a modern város romjait, az égi tájat, végül egy báltermet mutató látványos díszlet, melyet tovább erősít a fényfestés. Lennyűgöz a színpadtechnika, a táncoló és égbe roppenó angyalok, a halál futószalagja, a valódi nézőkkel (velünk) szembeforduló, majd kiürülő színpadi nézőtér, s az utolsó néző: Szent Ferenc – akire egy pillanatra rávetül a reflektor, s aki MINKET néz...

Gyermekkoromban sokat hallottam otthon is Szent Ferencről. Legendagyűjteményét, az első magyar nyelvű könyvet, édesapám kutatta, tette közzé. A kép most kiteljesedett.

(a szerző nyelvész)

„Egy végletekig visszahúzódo, beteges
fiatalembernek az expresszionizmus eszközeit
bevető-mozgósító tiltakozása a háborús zűrzavar
ellen, nagyszabású(nak szánt) bűnkavalkád,
haláltánc – pufogás a giccshatáron.”

Kukorelly Endre

Semmit Assisiról

„... Nem mindegy!...” – süvölt A Halál (Nagy-Kálózy Eszter) A Lánynak (Tompos Kátya): „És ha nem jönnek vissza!... Mindig lesznek férfiak, akik harcoljanak!...” Mire A Lány: „Ne mondja ezt!... A háborúnak vége!... A szép férfiak nem mennek el többé!... Annyit de annyit láttam már elmenni!... de miért megint te vagy az, aki viszsztatér... öreg katona?...” Ezzel a harsogó közhelyhalmazzal nyit a darab – és persze az előadás. *Der Tod und das Mädchen*, ám korántsem Schubert magassága, inkább laposság, kiabálással kompenzálva. Van itt Minden – még három darab Minden Háborúk Katonája is –, mint a mesébe. A Láz, például. A Sarlatán.

És Kísértetek is, jaj és huhh! „Én azóta talpon maradtam, amióta az emberek harcolnak egymással, azóta, hogy emberek vannak, és én leszek az utolsó ütközet utolsó katonája!...” – így A Halál. Csupa nagyotmondó sejtetés, csupa ... (három pont) a szövegben. Hogy A Halál sze-

rint „... A vér, ahogy a bor, arra teremtetett, hogy folyjon!... Igyunk bort; ontsunk vért!... Ontsunk vért!” stb., oké, ez olyan halálos – de akkora hatásvadász közhely, melyet tapasztalva inkább elfordulnék.

Ha tehetném – de írnom kell róla. A Lány meg azt kérdezi a Haláltól: „Mit keresel itt, öreg ironikus katona?...” Amúgy tőlem is kérdezhetné, mert nem tudom nem ironikusan venni ezt a magát-ennyire komoran-vevőt.

A franciául író flamand – tehát belga – Ghelderode darabján ugyanis túl-érződik az első világháború. Egy végletekig visszahúzódo, beteges fiatalembernek az expresszionizmus eszközeit bevető-mozgósító tiltakozása a háborús zűrzavar ellen, nagyszabású(nak szánt) bűnkavalkád, haláltánc – pufogás a giccshatáron. Színpadias színdarab, középkori misztériumjátékok – és Brueghel, Bosch képeinek – hatása, marionett-, cirkuszi és ba-

lett-effektusok. Bábszínházban talán jobban esne, és ha már (játszani kell: miért is kell?), akkor legjobb valóban, ha a rendező koreográfus. Az előadás is afféle nagy szabás – bő két és fél óra –, sok szereplő, ordibálás, a szöveg nagy része handabandázás: „... Ennek nincs értelme!... Vagy tépjétek le a füleimet!...”, és így tovább: „Az emberek, az emberek... felemelkednének a levegőbe, ahol meztelenek lennének a hatalmas fák alatt!... Így lenne egy nagy öröm. A föld, és a fény, és a meditációk mindenkié lennének!... Ez idiótaság!...” A Bíró és Az Ügyvéd fölalkasztaná Ferencet, mert, úgymond „... el sem tudná képzelni, a vádlott gondolkodik!...”, Krisztus Ideálja pedig imígyen szól: „Sajnos, a távolságok visszhang nélküliek, és az emberek, akik elektromos hullámokat találnak fel, nem hallják meg az istenség rezgését érzéketlen gépeikben...”

Sajnos.

Hepciáskodik és szenteskedik – ez így kevés.

Ferenc részt vett Assisi háborújában Perugia ellen, fogságba került, megint hadba vonult, míg a sorozatos látomások megtértették: szakított gazdag apjával, és 1209-ben Máté 10:9 hatására az apostoli szegénység mellett döntött. Rómában III. Ince jóváhagyta rendalapítását – ha ennyit sem tudunk, ha semmit nem tudunk meg róla, akkor valami nem stimmel.

Például a leprásokkal való megrendítő találkozásról ez a párbeszéd: „Ferenc: Szeretni?... Kit szeretni?... Leprás: Mindenkit!... Kezdd a legmegvetettebbekkel, a legbűnösebbekkel!... Szeress engem!... Ferenc: ...Téged!... Egy leprást!... Leprás: Engem!... Az én lelkem is a szeretetre van teremtvé!... Ferenc: Ez igaz!...”

Aha.

Ha csak úgy nem.

Bakos-Kiss Gábor mindent megtesz. Látvány (Cziegler Balázs) és jelmezek (Berzsenyi Krisztina) jók. A madaraknak prédikálás a legjobb, a balett miatt. Táncolnak, jól-rosszul. A kaposvári színésziadók jók, a profi táncosok profik, a színészek amatőrök – de jól táncolnak rosszul. Jó, hogy rosszul táncolnak, külön külön nagyon jó volna, együtt nem annyira. Balettruhában, ha épp nem pipál a láb, mindenképp spiccelni kell, szögezi le a mellettem ülő hozzátérő. És jólesett volna a *Naphimnuszt* hallani, Dsida Jenő fordításában.

(a szerző író, költő)

CSÍKSOMLYÓI PASSIÓ

18. századi ferences iskoladrámák és Szőcs Géza Passió című műve alapján

Vándor – BEREZCZ ANDRÁS m. v. ■ Mária – TÓTH AUGUSZTA ■ Mária Magdolna – BARTA ÁGNES e. h. ■ Krisztus – BERETTYÁN NÁNDOR e. h. ■ Péter apostol – RÁTÓTI ZOLTÁN ■ Júdás apostol – RÁCZ JÓZSEF ■ Pilátus – OLT TAMÁS ■ Pilátus felesége – VAS JUDIT GIGI e. h. ■ Annás főpap – SCHNELL ÁDÁM ■ Zsibáros – FARKAS DÉNES ■ Jeruzsálemi – TÓTH LÁSZLÓ ■ Barabás – BORDÁS ROLAND e. h. ■ Tanítvány – BERETTYÁN SÁNDOR e. h. ■ Lázár – KISS PÉTER BALÁZS e. h. ■ Pilátus fia – HORVÁTH MÁTYÁS / FÜLÖP TAMÁS ■ Gyermeke Jézus – HASZON ÁKOS / VIDA BÁLINT

Közreműködik a Magyar Nemzeti Táncgyűttes és zenekara.
Deus Pater: Benedek Attila ■ Ráfáel arkangyal: Csicsmann Dániel ■ Gábiel arkangyal: Barka Dávid ■ Hit: Kovács Gábor ■ Halál: Tókos Attila ■ Első ördög: Fekete Bence ■ Második ördög: Juhász Sándor ■ Szeretet: Rab Edina ■ Fájdalom: Tóth Melánia ■ Irgalmasság: Zsuráfszky Lilla ■ Igazságosság: Orbán Amanda ■ Bizonyágtétel és Veronika: Oltárczy Mária ■ Bölcsesség: Rencz Norbert ■ Ártatlanság: Molnár Sarolta ■ Ádám: Kerepesi Zoltán ■ Noé: Bordás Barna ■ Ábrahám: Valach Gábor ■ Dávid király: Szeverényi Barnabás ■ Első katona és pásztor: Hajdú Flórián ■ Második katona: Takács Gábor ■ Erősség: Juhász Zsombor ■ Mértékletesség: Payer Dóra ■ Állhatatosság: Sánta-Bíró Anna, valamint az együttes összes táncosa.

Zenészek: Papp István Gázsa (prímás), Szabó Dániel (cimbalom, gardon), Takács Ádám (hegedű), D. Tóth Sándor (brácsa, dob), Csávás Attila (klarinét, furulya), Lieber Róbert (bőgő)

Díszlet: Székely László ■ Jelmez: Bianca Imelda Jeremias ■ Dramaturg: Szász Zsolt ■ Néprajzi szakértő, táncdramaturg: Vincze Zsuzsa ■ A csíksomlyói passió-szövegek szakértője: Medgyesy S. Norbert ■ Ügyelő: Lencsés István, Dobos Gábor ■ Súly: Gróf Kati ■ Rendezőasszisztens: Herpai Rita

Koreográfus: ZSURÁFSZKY ZOLTÁN (a Magyar Nemzeti Táncgyűttes művészeti vezetője)

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

PREMIER: 2017. március 10.

további előadások:

április 4., 5. – 19 óra; április 14. – 20 óra • Nagyszínpad

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

Csíkсомlyói PASSIÓ

A passiójáték barokkosan burjánzó szövege azt a helyzetet idézi meg, amelyben a játszó és a nézők együtt élik át Krisztus szenvedéseit. Szócs Géza soraiban a bibliai szereplők szavai és gondolatai a mából fogalmazódnak meg, a posztmodern ember kételyeivel. Berecz András a vallásos népi örökségünket idézi meg dalokban és mesékben. Az előadás e három elemét a néptánc alapú koreográfia teszi teljessé.

Faust – Goethe műve, Purcărete víziója | fotó: Michaela Marin

A NYITOTTSÁG A KONCEPCIÓ

Vidnyánszky Attila – a MITEM fesztiváligazgatója

Az idei MITEM bő két hete alatt egy „színházi világválogatott” előadásai láthatók: Nekrošius, Lupa, Hermanis, újra itt lesz Barba, Purcărete, Tuminas, Rizsakov, Fokin egy-egy előadása. Olyan rendezői névsor ez, amely a világ bármelyik nagy múltú fesztiváljának a kínálatával felveszi a versenyt – mondja a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó vezetője, Vidnyánszky Attila.

Nagy József a MITEM-hez írt köszöntőjében azt írja: Vidnyánszky Attila egy hozzá közelálló művészi univerzumot akar bemutatni, a színházon belül egy olyan költői vonalat, amely az ő látásmódjára is jellemző.

– Az ember örül, amikor visszaigazolja látja szándékait. Valóban így van: a MITEM – de igaz ez a Nemzeti Színházra is – tükrözi az én színházi ízlésem, hiszen valóban a színházfelfogásommal rokon rendezőket, társulatokat is meghívunk. De a MITEM koncepciójában van még egy ennél is fontosabb szempont: a nyitottság. Sőt, maga a nyitottság a koncepció!

Miben nyilvánul ez meg?

– Az évek során egy-egy alkotó arra törekszik, hogy a maga világlátásának, színházfelfogásának megfelelő, rá jellemző stílust kialakítsa, megtalálja ehhez a társakat, a kifejezőeszközöket. Fesztiválszervezőként és a Nemzeti Színház igazgatójaként viszont ki kell tudni lépni ebből a viszonylag szűk körből, és tágra kell nyitni a kapukat. Én abban hiszek, hogy az a jó a közönségnek, a színházi szakmának, ha sokféle színházi megszólalási mód, megannyi stílus és világlátás mutatkozhat meg a MITEM-en. Többek között azért is így helyes ez, mert a MITEM a Nemzeti Színház fesztiválja, ahol egyetlen ízlés sem lehet kizárólagos. Nyitottnak és kíváncsinak kell lenni, hogy legyen esélyünk megérteni

azt is, ami első vagy még a második pillantásra sem olyan, mint amilyennek elvárnánk. Olyan ez, mint amikor az ember távol-keleti vagy arab zenét hallgat: ha az európai fülnek kellemes harmóniákat keresi, kevés az esélye, hogy élvezni is tudja. De ha megéri az elsőre idegen, szokatlan hangzás rendjét, működését, mindjárt közelebb kerül ahhoz, hogy legalább megértse: mások számára ez a szép, a kifejező. Így van ez a színházzal is! Meg kell érteni, hogy a másik mit akar mondani, kifejezni, és azt érdemes figyelni, hogy azt hogyan teszi.

Miként mérhető egy ilyen fesztivál hatása?

– Például abban, hogy a jegyek nagy része évről évre egyre gyorsabban, szinte pillanatok alatt elfogy, és többségét szakmabeliek viszik el. Szerénytelenség nélkül állítható, hogy nem érte ekkora külső hatás az utóbbi évtizedekben a magyar színházi szakmát, hiszen immár a negyedik éve tucatnyi ország kéttucatnyi előadása látható a Nemzetiben. A MITEM nagyszerű lehetőség a tájékozódásra: a színházi szakma képviselői, a közönség is képet kaphat arról, hol tart ma a világ színjátszása. Leginkább annak örülök, hogy nagyon sok fiatalt látok a közönség soraiban. A MITEM-et ugyanis elsősorban nekik csináljuk. Remélem, hogy ők mindenféle tekintetben az előbb említett nyitott szellemben lesznek képesek tájékozódni a világban, amit az alkotásban is kamatoztatni tudnak.

„Én abban hiszek, hogy az a jó a közönségnek, a színházi szakmának, ha sokféle színházi megszólalási mód, megannyi stílus és világfelfogás mutatkozhat meg a MITEM-en. Többek között azért is így helyes ez, mert a MITEM a Nemzeti Színház fesztiválja, ahol egyetlen ízlés sem lehet kizárólagos. Nyitottnak és kíváncsinak kell lenni!”

Egy interjúban azért azt is szóvá tette, hogy a fiatalok érdeklődése nem elég intenzív.

– Amikor én a színművészetire jártam Kijevben, társaimmal havonta utaztunk Moszkvába, hogy lássuk, mit csinálnak Ljubimov, Vasziljev és mások. Nekrošiusért elvonatoztunk a Baltikumba, Sturuához pedig Grúziába. Az érdeklődésnek ez a fajtája, ez az intenzitása ma már ritka, a mindennapjainkra rátelepedett egyfajta közöny, fásultság – ez általános jelenség, nem csupán a színházi világot jellemzi! Tanárként, rendezőként szomorúan tapasztalom: a fiatalok mintha nem akarnák megváltani, felforgatni a világot. Noszogatnom kell őket! Minőségét és mennyiségét tekintve is elképesztő a magyar színházi kínálat, másfelől mégis ránk telepedett valamiféle tompaság és érdektelenség. Úgy érzékelem azonban, hogy a MITEM megpezsztíti a szakmánkat.

Három fesztivállal a háta mögött mire büszke?

– Arra, hogy a vártnál és a reméltnél is gyorsabban „nagyok” lettünk. Két-három színvonalas fesztiválra elegendő jelentkezőből tudunk „gazdálkodni”, és a nagy mesterek is szívesen jönnek, mert híre ment a MITEM-nek. A legbüszkébbek arra lehetünk, hogy a kezdetektől jöttek olyan alkotók, akik meghatározói a mai színház életnek: Purcărete, Mogucsij, Tuminas, Fokin, Novarina, Barba, Perceval, Langhoff, Vasziljev és Ostermeier... Az idei MITEM bő két hete alatt egy „színházi világválogatott” előadásai láthatók: Nekrošius, Lupa, Hermanis, újra itt lesz Barba, *Purcărete*, Tuminas, Rzsakov, Fokin. Olyan rendezői névsor, amely a világ bármelyik nagy múltú fesztiváljának a kínálatával felveszi a versenyt.

Mi olvasható ki az elmúlt években itt járt előadások alapján, mi jellemzi a világ színházi életét?

– A 80-as, 90-es években magam is sok fesztiválon jártam, és akkor kezdtem figyelni arra, amit a MITEM-es tapasztalatok is megerősítettek: egyfajta szintézis korát éljük. Minden jelen van, mindent használunk, amit a nagy újítók hoztak az elmúlt fél évszázadban: Grotowski, Brook, Barba, Vasziljev és mások. Azok a kevesek – mint például Barba –, akik látták, hogy mit csinál Grotowski az opolei 13 széksor színházban, abban a parányi műhelyben, azt érezték, hogy valami addig még sosem voltunk a részesei, ami feje tetejére állítja a világot. Ilyen ma nincs. Még nem látni, mi fogja megint felforgatni a színház világát.

A MITEM nem csupán előadások sorozata. Milyen kísérőprogramokat kínálnak?

– Minden előadás után tartunk közönségtalálkozót, amikor az élmény után az alkotók – rendezők, színészek – beszélnek a produkcióról, és a nézőknek is lehetőségük nyílik párbeszédbe elegyedni velük. Lesz beszélgetés Eugenio Barbával, az antropológiai színházi felfogás atyjával. Silviu Purcăretét – akinek főműve a MITEM-en látható *Faust* – az egyik legtekintélyesebb európai színházkritikus, George Banu faggatja majd. Találkozhatunk a kortárs orosz színházi élet két meghatározó alkotójával, a Nemzeti Színházban látható *Részegek* írójával és rendezőjével, Ivan Viripajevvel és Viktor Rzsakovval. Helmut Stürmer díszlet- és jelmeztervező vízióiból látható kiállítás a Zikkuratban.

Mi a fesztiváligazgató ajánlata azoknak a nézőknek, akik még nem döntöttek a kínálatból?

– Nagyon nehéz bármit is kiemelni, hiszen azért hívtuk meg ezeket az előadásokat, mert valamiért mind érdekes, különleges. Szerencsére egy sor előadást már hiába is ajánlanék, mert nincs rájuk jegy. Ha van sztárja a MITEM-nek, akkor a lengyel Krystian Lupa az, akinek az *Irtás* című számos nagy fesztiválon sikert sikerre halmozó produkcióját láthatjuk. *Az élet szép* rendezője, Alexander Morfov már kétszer járt Budapesten zajos közönségsikert aratva buja, életörömtől duzzadó, érzelmes előadásaival. Nekrošius Kafka-adaptációja, *Az ébezőművész* pedig igazi szellemi csemege: az idős litván mester rendezése egy lenyűgöző életmű minden gazdaságát megmutatja. Kár volna kihagyni!

KORNYA ISTVÁN

Az éhezőművész | fotók: D. Matvejev

AZ ÉHEZŐMŰVÉS

Meno Fortas Színház, Vilnius

„Az utóbbi években igen megcsappant az éhezőművészek iránti érdeklődés. Míg korábban igen jövedelmező volt efféle nagy látványosságok rendezése saját vállalkozásban, ma a dolog tökéletesen lehetetlen. Más idők jártak. Akkoriban az egész várost az éhezőművész foglalkoztatta; éhségnapról éhségnapra nőtt az érdeklődés...; mindenki legalább napjában egyszer látni akarta az éhezőművészt; később már bérlők is akadtak, akik naphosszat ott ültek a kis ketrec előtt; éjszaka is jöttek nézők, s hogy a hatást fokozzák: fáklyafénynél; szép időben a ketrecet kivitték a szabadba...” – így kezdődik *Az éhezőművész*, Franz Kafka egyik utolsó novellája. A Meno Fortas társulat legújabb előadása, Nekrošius színpadi víziója Kafka sokat elemzett filozofikus művéből a legtájékozottabb irodalomtudóst is meglepi, és nem csupán azért, mert a ketrecben ülő férfi helyett egy szabadon sétáló nő játssza a főszerepet. A négy szereplő játéka erőteljes és magával ragadó.

Eimuntas Nekrošius

Egy kis litván faluban született 1952-ben. A Vilnusi Állami Konzervatóriumból egy év elvégzése után átment a moszkvai Állami Színházművészeti Főiskola rendező szakára. Rendezőként Kaunasban, majd Vilniusban kezdett dolgozni, ebben az időszakban formálódott ki sajátos, metaforikus színházi nyelvezete, mely leginkább a későbbi, Csehov és Shakespeare művei alapján készült legfontosabb előadásainak védjegye lett. Az 1997-ben rendezett korszakos jelentőségű *Hamlet* előadása után egy évvel megalapította a Meno Fortas (Művészet Erődje) társulatot. Nekrošius az *Othello* rendezéséért Arany Maszk díjat nyert Oroszországban a „Legjobb külföldi előadás” kategóriában. Munkáját többek között Sztanyiszlavszkij-díjjal, az „Új európai színházi realitás” díjával ismerték el, 1992-ben az Európai Színházi Unió a legjobb európai rendezőnek választotta.

mikor? hol?

április 30. – 20 óra • Nagyszínpad

1 óra 30 perc • litván nyelven, magyar és angol felirattal

Az előadást 16 éven felülieknek ajánljuk!

| fotók: Macedón Nemzeti Színház

AZ ÉLET SZÉP

Macedón Nemzeti Színház, Szkopje

Oroszország a múlt század húszas éveiben. Már kialakulóban vannak egy új társadalom új rettegetési formái. Nyomorúságos, sokszorosán megalázott munkanélküli Szmjon Szmjonovics Podszekalnyikov. Elkeseredésében elhatározza, öngyilkos lesz, hiába az idősödő felesége és az anyósa rimánkodása. Híre megy a tervnek, és kiderül, a társadalom minden rétege érdekelt ebben az öngyilkosságban. Sorban megjelennek, akiknek sorsán fordítana, ha egy idegen halála megváltaná őket: az értelmiségi, a népi, a kiábrándult asszony, a pap, a mézárós... Valóban felemelő lenne mindenkinek a nevében felvállalni e mártíriumot?

Podszekalnyikov az utolsó pillanatban, az orosz nemzeti karaktertől sem idegen módon a berúgáshoz folyamodik, ami óhatatlanul megváltoztatja a dolgok menetét... A darab a társadalmi felelősségvállalás kérdésével foglalkozik, de filozofikus gondolatokra is készítt, és meg is neveltet. A tragikum derűje mindig is fontos szerepet játszott a kelet-európai népek túlélési stratégiájában.

Alekszander Morfov

A bulgáriai Jambolban született 1960-ban. 1990-ben végzett színház- és bábrendezőként Szófiában. 1994 és 2000 között a szófiai Ivan Vazov Bolgár Nemzeti Színház főrendezőjeként sikerült megfiatalítania a teátrum közönségét. Rendszeresen dolgozik Oroszországban, számos rendezése kapott jelölést és díjat az orosz nemzeti színházi seregszemlén, az Arany Maszk Fesztiválon. 2003 és 2006 között a szentpétervári Vera Komisszarzsevszkaja Állami Színház főrendezője volt. 2006-ban újra a bolgár Nemzeti Színház főrendezője lett, majd 2015-ben rövid ideig az igazgatójává is kinevezték, jelenleg ismét a teátrum főrendezője. Előadásai szerepeltek Bécs, Casablanca, Kijev, Torun, Belgrád, Wrocław, Hamburg és Budapest nemzetközi színházi fesztiváljain. Az utóbbi években Franciaországban, Svédországban, Izraelben, Romániában, Litvánian és Macedóniában dolgozott. Rendezett és írt filmeket, filmszínészként is ismert.

mikor? hol?

április 19. – 19 óra • Nagyszínpad

3 óra 40 perc, egy szünettel • macedón nyelven, magyar felirattal

XX. SZÁZADI TÖRTÉNELEMÓRÁK A NEMZETIBEN

Fekete ég – A fehér felhő

Molnár Ferenc:

Az első világháború két felvonásban
– a történelem valósága és
Molnár Ferenc meséje.

Rendező: Vidnyánszky Attila

Fedák Sári

Szűcs Nelli önálló estje

Sztár Pesttől New Yorkig 1945 előtt.
Félreállított és mellőzött 1945 után.
Egy színészsors a XX. század viharában.

Rendező: Dávid Zsuzsa és Szűcs Nelli

Vladislav Vančura azonos című regénye alapján (fordította:
Zádor András) és egyéb dokumentumok felhasználásával írta:
Erneyi Bea és Galambos Péter

Szeszélyes nyár

Három szerelmes nap és egy
csehszlovák vízirevű a prágai
tavasztól a Bársonyos forradalomig.

Rendező: Galambos Péter

Sarkadi – Fábri – Nádasy – Vincze

Körhinta

Föld, házasság, érdekek. Felülírhatja
bármely kor parancsát a szerelem?

Rendező: Vidnyánszky Attila

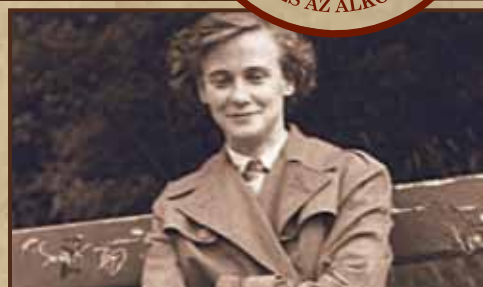

Mezei Mária

Hoztam valamit a hegyekből Tóth Augusztina önálló estje

Mi van a vörös démon, a díva, a femme
fatale álarca mögött – egy ember,
egy asszony, egy művész.

Rendező: Dávid Zsuzsa

Szilágyi Andor

Tóth Ilonka

'56 mártírja a 24 évesen kivégzett
orvostanhallgató. A tisztaság jelképe
a koncepciók perék sötét poklában.

Rendező: Vidnyánszky Attila

Földes László Hobo A Gulag virágai

Versek, dalok és egy háborzongatóan
abszurd, mégis igaz történet a szovjet
táborokból. És még Lenin is „feltámad”.

Rendező: Vidnyánszky Attila

KÍSÉRŐPROGRAMOK

A KÉPZELET TEREI

A MITEM-en látható *Faust* díszlettervezője, Helmut Stürmer több mint négy évtizedes pályafutása során mintegy kétszáz színházi előadáshoz, számtalan operához és játékfilmekhez tervezett díszletet, jelmez olyan világhírű rendezők munkatársaként, mint Liviu Ciulei, Lucian Pintilie, Silviu Purcărete, Tompa Gábor és Vlad Mugur. Többször dolgozott Magyarországon is, többek között 2014-ben a Nemzeti Színház *Ahogy tetszik* előadásának, 2017-ben a Magyar Állami Operaház *A szerelemről és más démonokról* című operájának a látványtervezőjeként. A kiállítást **Eszenyi Enikő** színművész, a Vígszínház igazgatója nyitja meg.

mikor? hol?

Megnyitó: április 13. – 17 óra 30

nyitva tartás: április 14–30.: 14-től 20 óráig; május 2-től: naponta 17-től 19 óráig

A Nemzeti Színház épülete melletti Zikkuratban

Workshopok

MESTERKURZUS EUGENIO BARBÁVAL ÉS JULIA VARLEY-VÁL

mikor? hol?

április 19. szerda, 11 óra, Panoráma Terem

NYOMOK A HÓBAN – ELŐADÁSSZERŰ MŰHELY-BEMUTATÓ ROBERTA CARRERIVEL

mikor? hol?

április 21. – 17 óra • Kaszás Attila Terem

WORKCENTER 30: RETROSPEKTÍV

mikor? hol?

április 30. – 14 óra 30 óra • Kaszás Attila Terem

Beszélgetések

AZ ANTROPOLÓGIAI SZÍNHÁZ ESÉLYEI MAGYARORSZÁGON

Találkozás Eugenio Barbával, az antropológiai színházi elmélet kidolgozójával, az Odin Teatret vezetőjével.

mikor? hol?

április 19. – 14 óra • Bajor Gizi Szalon

DOSZTOJEVSZKIJ-MŰVEK A SZÍNPADON

Dokumentumfilm és beszélgetés a szentpétervári *Bűn és bűnhődés* előadás és a Nemzeti Színházban látható *A krokodilus* születéséről. Résztvevők: V. Gilbert Edit irodalomtörténész, Alekszandr Csepurov színháztörténész, Valerij Fokin és Vidnyánszky Attila rendezők.

mikor? hol?

április 24. – 14 óra • Kaszás Attila Terem

FAUST AVAGY SILVIU PURCĂRETE KÖLTŐI SZÍNHÁZA

Kerekasztal beszélgetés a monumentális *Faust*-előadásról. Résztvevők: George Banu kritikus, Silviu Purcărete rendező, Helmut Stürmer díszlettervező, Vasile Şirli zeneszerző, Lia Manţioc jelmeztervező és Constantin Chiriac a szebeni fesztivál igazgatója.

mikor? hol?

április 28. – 15 óra • a Nemzeti Színház első emeleti előcsarnoka

ÁLMOK, ILLÚZIÓK, RÉSZEGSÉG

Az író és az ő rendezője. Beszélgetés Ivan Viripajevvel és Viktor Ryzsakovval, a kortárs orosz színház élet két meghatározó alkotójával, a Részegek alkotóival.

mikor? hol?

április 29. – 15 óra • a Nemzeti Színház első emeleti előcsarnoka

A workshopok nyilvánosak, a részvétel előzetes regisztrációhoz kötött: szervezes@nemzetiszinhas.hu

részletes információk: <http://mitem.hu/program/kisero-programok>

MITEM

A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében

MADÁCH INTERNATIONAL THEATRE MEETING

MADÁCH NEMZETKÖZI SZÍNHÁZI TALÁLKOZÓ

NEMZETI SZÍNHÁZ • BUDAPEST, 2017. ÁPRILIS 12–30.

április 12.
SZERDA
17:00
Nemzeti Színház, Hajóorr

Ünnepélyes megnyitó a Hajóorrban
Giuseppe Chierichetti
KERINGŐ
rendező: Renzo Vescovi
Teatro Tascabile di Bergamo – Bergamo, Olaszország – 30 perc

április 12.
SZERDA
18:00
Nagyszínpad

Thomas Bernhard
IRTÁS HOLZFÄLLEN
rendező: Krystian Lupa
Wrocław Lengyel Színház – Wrocław, Lengyelország
4 óra 40 perc, egy szünettel

április 14.
PÉNTEK
19:00
Gobbi Hilda Színpad

Tiziana Barbiero
ROSSO ANGELICO. EGY ÉTERI UTAZÓ TÁNCA
rendező: Tiziana Barbiero
Teatro Tascabile di Bergamo – Bergamo, Olaszország – 1 óra

április 18.
KEDD
19:00
Gobbi Hilda Színpad

William Shakespeare
III. RICHÁRD
rendező: ifj. Vidnyánszky Attila
Nemzeti Színház – Budapest, Magyarország
3 óra, egy szünettel

április 19. és 20.
SZERDA • **18:00**
CSÜTÖRTÖK • **19:00**
Kaszás Attila Terem

Antonio Tabucchi „Levél a szélben” című novellája alapján
SALT/SÓ
rendező: Eugenio Barba
Odin Színház – Holstebro, Dánia – 1 óra

április 19.
SZERDA
19:00
Nagyszínpad

Nyikolaj Erdman Az ongyilkos című darabja alapján
AZ ÉLET SZÉP
rendező: Alexander Morfov
Macedón Nemzeti Színház – Szkopje, Macedónia
3 óra 40 perc, egy szünettel

április 20.
CSÜTÖRTÖK
19:00
Nagyszínpad

Edmond Rostand
CYRANO DE BERGERAC
rendező: David Doiashvili
Nemzeti Színház – Budapest, Magyarország
3 óra 35 perc, egy szünettel

április 20.
CSÜTÖRTÖK
20:00
Gobbi Hilda Színpad

Visky András
PORNÓ
rendező: Visky András
Szatmárnémeti Északi Színház, Harag György Társulat – Szatmárnémeti, Románia – 1 óra 5 perc

április 21. és 22.
PÉNTEK • **19:00**
SZOMBAT • **19:00**
Kaszás Attila Terem

AVE MARIA
rendező: Eugenio Barba
Odin Színház – Holstebro, Dánia
1 óra

április 22.
SZOMBAT
15:00 és 20:00
Gobbi Hilda Színpad

Henrik Ibsen
HEDDA GABLER
rendező: Anna Pettersson
DRAMATEN- Stockholmi Királyi Színház – Stockholm, Svédország
1 óra 15 perc

április 23.
VÁSÁRNP
15:00
Nagyszínpad

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij
BŰN ÉS BŰNHÖDÉS
rendező: Vidnyánszky Attila
Alekszandrinszkij Színház – Szentpétervár, Oroszország
5 óra 30 perc, egy szünettel

MITEM 2017 FESZTIVÁLPROGRAM
mitem.hu #mitem

A Nemzeti Színház a műsorváltoztatás jogát fenntartja!

április 24.

HÉTFŐ

19:00

Gobbi Hilda Színpad

Eugene O'Neill művét színpadra alkalmazta Cecilia Olveczky és Eirik Stubø

AMERIKAI ELEKTRA

rendező: Eirik Stubø

Det Norske Teatret – Oslo, Norvégia – 3 óra, két szünettel

április 24.

HÉTFŐ

20:00

Nagyszínpad

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij

A KROKODILUS

rendező: Valerij Fokin

Nemzeti Színház – Budapest, Magyarország – 1 óra 35 perc

+16

április 25.

KEDD

17:00

Kaszás Attila Terem

SHAKESPEARE FOREVER!

rendező: Andrzej Seweryn

Arnold Szyfman Lengyel Színház – Varsó, Lengyelország
2 óra

április 25. és 26.

KEDD • 20:00

SZERDA • 18:00

Gobbi Hilda Színpad

FEKETE TEJ

rendező: Alvis Hermanis

Rīgai Ūj Színház – Rīga, Lettország

1 óra 40 perc

április 26.

SZERDA

20:00

Nagyszínpad (színpadi nézőtér)

Mihail Jurjevics Lermontov

ASIK KERIB

rendező: Iszkander Szakajev

Almetyjevszki Tatár Állami Drámai Színház
– Almetyjevszk, Oroszország – 1 óra 30 perc

április 27. és 28.

CSÜTÖRTÖK • 19:00

PÉNTEK • 19:00

Eiffel Csarnok

Johann Wolfgang von Goethe műve alapján

FAUST

rendező: Silviu Purcărete

Radu Stanca Nemzeti Színház – Szeben, Románia – 2 óra

+16

április 27. és 28.

CSÜTÖRTÖK • 19:00

PÉNTEK • 19:00

Nagyszínpad

Bartis Attila

A NYUGALOM

rendező: Radu Afrim

Marosvásárhelyi Nemzeti Színház, Tompa Miklós Társulat
– Marosvásárhely, Románia – 2 óra 45 perc

+18

április 28. és 29.

PÉNTEK • 19:30

SZOMBAT • 15:00

Kaszás Attila Terem

AZ EGÉRLYUK: PÁRBESZÉD DOSZTOJEVSZKIJJEL

rendező: Thomas Richards

Jerzy Grotowski és Thomas Richards Workcenter

– Pontedera, Olaszország – 2 óra

április 29.

SZOMBAT

17:00

Gobbi Hilda Színpad

Ivan Vörpajev

RÉSZEK

rendező: Viktor Rízsakov

Nemzeti Színház – Budapest, Magyarország – 1 óra 50 perc

+16

április 29.

SZOMBAT

19:00

Nagyszínpad

Alekszandr Szergejevics Puskin

JEVGENYIJ ANYEGIN

rendező: Rimas Tuminas

Vahtangov Állami Színház – Moszkva, Oroszország
3 óra 50 perc, egy szünettel +16

+16

április 30.

VASÁRNAP

17:00

Gobbi Hilda Színpad

Andrej Platonov

FRO

rendező: Mihail Rahlín – Moszkvai Művész Színház-MHAT, 9.
Stúdió – Moszkva, Oroszország – 1 óra 30 perc

+16

április 30.

VASÁRNAP

20:00

Gobbi Hilda Színpad

Franz Kafka

AZ ÉHEZŐMŰVÉS

rendező: Eimuntas Nekrošius

Meno Fortas Színház – Vilnius, Litvánia – 1 óra 30 perc

A NEMZETI SZÍNHÁZ PROGRAMJÁBÓL AJÁNLIUK

április 13. • CSÜTÖRTÖK

19:00 • Nagyszínpad

Michael de Ghelderode: **AZ ÚR KOMÉDIÁSAI**

rendező: Bozsik Yvette

április 14. • PÉNTEK

20:00 • Nagyszínpad

CSÍKSOMLYÓI PASSIÓ

rendező: Vidnyánszky Attila

A Márai egyfelvonások próbáján Árkosi Árpád rendezővel

„HA KELL, KOPOLTYÚT IS NÖVESZTEK”

Verebes Ernő a dramaturg alázatáról, az író szabadságáról, a szövetséges időről és arról, mikor válik „kifizetődővé” a csalódás

Vegyésznek készült, de az élet kémiaja közbeszólt: verseket írt, zeneműveket szerzett. A jugoszláviai háború elől menekülve el kellett hagynia szülőföldjét, Zentát. Zeneművészeti tanulmányai után végleg elnyelte a színház világa. Színpadi szerző és zeneszerző, fordító és átíró, a Nemzeti Színház vezető dramaturgja. Aki mindezt csak úgy írja le: színházi ember. Illetve valami olyasmi.

Van egy olyan mondás, hogy abból lesz dramaturg, aki nem tudta eldönteni, hogy rendező legyen-e vagy drámaíró.
– Tényleg? Még nem hallottam.

De azért megvan a maga változata.

– Sokszor rendhagyó utat jár be valaki, amíg úgy nem nevezik, hogy dramaturg. Elvileg irodalmár, vagy annak kellene lennie. Színházilag érzékeny irodalmár, talán így pontosabb.

Ez mit jelent?

– Színházi látásmódot. Aki úgy képes „megérinteni” egy darabot, hogy az a színháznak jóleső legyen. Összetett feladat, jó csillagállás kell hozzá, hogy összejöjjen. Előny, ha valaki az irodalom felől érkezik, de jó viszonyt kell ápolnia a társművészetekkel, a képzőművészettel és a zenével is, és az sem árt, ha egy kicsit konyít a scenográfiához, és nem idegenkedik a dialógusírástól sem. Ebből is látszik, hogy dramaturgnak nem születik az ember, ez sokkal inkább egy utóbb elsajátítható

stúdium, illetve tapasztalat. Ráadásul a rendezővel is „barátkozni” kell, barátnak – vagy ellenfélnek – lenni a szöveggel vívott csatában. Sok minden összefut ebben a szakmában, ami azután valahogy mégis egy-egy válik.

A Nemzeti Színház vezető dramaturgjaként biztos van tuti receptje a jó előadásokhoz.

– Persze, ha éppen más csinálja... Szóval, ilyen senkinek sincs, nekem se. És még jó, hogy nincs. Az alapvető formaérzék viszont nagyon fontos, ez egyébként egyezik a társművészetek formaigényével. Úgy is mondhatnám, hogy ami a költőnek a szonett felépítése, az a dramaturgnak a darab íve. Számomra is épp a mérték a legfontosabb. Vagyis, hogy helyre kell tenni a túl rövid vagy túl terjengős megfogalmazásokat, ha az előadás úgy kívánja. Úgy érzem, az idő helyes érzékelése a dramaturg egyik legfontosabb tulajdonsága. Ha jól „érzi” az időt, akkor nincs annál jobb szövetségese, ha rosszul, akkor mindent veszít: nézőt, türelmet, sikert.

„Az egótól való megszabadulás nagyon hasznos ebben a közegben. Döbbenetes az az élmény, amikor az általam írt anyag elkezd »dolgozni« a rendező és a színészek munkájában. Az előadás lényege pedig éppen ez: hogy menet közben, a próbák során formálódik. Tapasztalt dramaturg már ezt az átformált előadást látja maga előtt, amikor darabot választ, vagy amikor leül szöveget írni. Én is igyekszem ilyen tapasztalt lenni.”

Mi fogta meg annak idején a színházban?

– '84-ben, még Zentán vittünk színre egy jazzoperát, vagyis inkább passiójátékot. Másodéves zeneakadémista voltam akkor, és elképesztő élmény volt. A kiteljesedés módja fogott meg a legjobban, az, hogy a velem dolgozókkal milyen szinten tudtam megosztani a magam rügyező művészi problémáit. Egy igen intenzív és baráti párbeszéd résztvevőjeként, barátok között lehettem a színházban. Ez később megváltozott, a baráti közeg helyét a szellemi közeg vette át, ami idővel szakmai kapcsolatokat hozott. Igazából a saját darabjaimon keresztül kezdtem tanulni a szakmát, mint amolyan íróféle. Persze, ezek próbálkozások voltak, de némi tapasztalatra szert tettem általuk. '91 óta dolgozom Vidnyánszky Attilával, számos magyarországi és határon túli színház produkciójában vettem részt „külsőként”. A Nemzeti Színházba is ő hívott engem, ami nagy megtiszteltetés és egyben kihívás volt a számomra.

Mi a különbsége „külsős” és a „belső” lét között?

– Egy külsősnek nem úgy kell megfelelnie a színházi etikának, a színházban való létezés iratlan szabályainak, így nem is úgy éli meg a színházi légkört, mint ahogy egy „benn dolgozó”, egy folyton színházi levegőt szívó ember. Beszélni könnyebb erről, megélni bonyolultabb. Úgy gondolom, a színházi ember minden kis porcikájában érzi a darab születésének rezdüléseit, és az előadás egészére koncentrál, míg a külsős zömmel „specializálódik” a saját feladatára: zenére, szövegre, jelmezre. Egy kis képzavarral elve: úgy kell elképzelni a színházi embert, mint egy fürdőzőt, akinek a feje is állandóan a víz alatt van. Ezért, ha kell, kopolyút is növeszt.

Az egyik fontosabb nemzeti színházas munkája a *Don Quijote* című darab írása volt. Ilyenkor belebújik Cervantes bőrébe, mintha csak egy szerep lenne?

– Majdnem. Az biztos, hogy elcinte Cervantes mondataiból csemegettem, ennek ellenére, vagy talán éppen ezért, végül alig maradt tőle valami az általam írt szöveggönyvben. Viszont a mű filozófiája, lírai

megközelítése az övé. Erre húztam rá a saját nyelvezetemet. És itt máris elérkezünk a dramaturg mindennapos tépelődéséhez, az alázat és az alkotói szabadság között feszülő ellentmondáshoz, amit minden alkalommal kezelni kell valahogy. A figurák szerethetősége nagyon sok akadályt le tud küzdeni, munka közben is átsegítenek a kötöttségekkel járó problémákon. De a humor is nagy segítség, így, szégyen ide, szégyen oda, néha hangosan felnevettem a szöveggönyv fölött. Igazából ők írták magukat velem. Ilyenkor nem is író az ember, csupán a figurák újratereztésének eszköze.

Ugyanez történt a *Szindbáddal* is?

– Nem, az valódi Krúdy-szöveg maradt, csak a dramaturgiai ívét adtam meg neki. Elég bő anyagról, hat kötetnyi prózáról beszélünk. A mondat az ő esetében olyan, mint színésznél a gesztus, a játék maga, nem lehet tőle elvonatkoztatni. Egy magyar dramaturg pláne nem képes erre. A hosszú lélegzetű mondatok sorjázására oda kell figyelni, hiszen Krúdy épp ezektől az ízeiktől Krúdy. Hol a felszín fölött, hol alatta csobognak, mint egy rejtélyes patak. A *Szindbádd*ban tehát a nyelvre, a mondatokra kellett figyelnem, a *Don Quijote* esetében pedig a történetre, a szereplőkre. De mindkét esetben ott tudtam magam mellett rendezőként Vidnyánszky Attilát, aki bátorított, tanácsokat adott.

Nem kap kedvet írás közben arra, hogy el is játssza őket?

– Színpadon soha nem lennék rá képes. Az íróasztal mögött bújok bele a bőrükbe, és csak fejben. Sosem voltam színpadi alkat, az én helyem a nézőtérben van, vagy a takarásban. A zenében másként van, szívesen és gyakran zongorázom. De ennél több nem menne, az a fajta megmutatkozás nem vonz: mármint, a saját testem-lelkem által való megnyilatkozás. Egyetlen fellépés még ellobbanna talán, mint a gyertya lángja, de ugyanezt estéről estére megismételni... Csak bámulni tudom azt, aki erre képes. A színház varázshoz az is hozzátartozik, hogy egy teljes világot képvisel, még akkor is, ha csak egy kimondott szóról, vagy egy félfordulatról van szó.

Vidnyánszky Attilával a Don Quijote próbáján

Hogyan éli meg, hogy az íróasztalnál született mondatok néha teljesen átalakulnak a színészi játékban?

– Meg kell szokni, hogy a saját elképzelésünk mások bemutatásában, feldolgozásában megváltozik, s ez fájdalmas is tud lenni.

Mint amikor a gyerektől elveszik a játékát?

– Igen, valami olyasmi. Bár én inkább a felnőtt gyermekhez hasonlítanám magam, aki egy idő után elhagyja a szülői házat. Bizony, ez nem kevés frusztrációval jár. Aztán az ember idővel rájön, hogy az eltávolodás kimondottan jó is lehet, mert „kifizetődővé” válik az az idézőjeles csalódás, amikor eltérítenek az elképzeléseidről. Az egótól való megszabadulás nagyon hasznos ebben a közegben. Egészen döbbenetes az az élmény, amikor az általam írt anyag elkezd »dolgozni« a rendező és a színészek munkájában. Az előadás lényege pedig éppen ez: hogy menet közben, a próbák során formálódik. Zárójelben: talán a jóisten is ilyen, sokunk elképzelésének hitbéli eredője. Tapasztalt dramaturg már ezt az átformált előadást látja maga előtt, amikor darabot választ, vagy amikor leül szöveget írni. Előre látja a próbafolyamat lehetséges végét. Én is igyekszem ilyen tapasztalt lenni.

A jelenlegi évad egyik legkényesebb dramaturgi munkája, gondolom, az 57-ben kivégzett medikáról szóló *Tóth Ilonka* lehetett.

– Valóban dramaturgként foglalkoztam a szöveggel, egyfajta közvetítő voltam a szerző, Szilágyi Andor és a rendező, Vidnyánszky Attila között. A feladat nehezét azonban az adta, hogy a legérzékenyebb történelmi idő mindig a közelmúlté. Még nem kanonizálódott, bennünk él, épp ezért folyton újraírható, folyton változik. Tóth Ilonka figurája

pont ebből a korból származik, és a vele foglalkozó dramaturg ilyenkor kicsit olyan lesz, mint egy történész: objektív rálátást keres, hogy kihámozzon valamit ebből a szövevényből, amely épp a figurát rejt el előlünk. Újra is kell teremteni őt, mint a mi tanúságtételünket, ugyanis pontosan az ő alakja lesz a mi vallomásunk erről a korról. A sokszínűséget mind bele kell csempészni a figurába, de úgy, hogy az Tóth Ilonka igazságává váljon.

A legfrissebb munkája *A miniszter felesége*, amelyben fordítóként és zeneszerzőként is szerepet vállalt. Mennyiben más a fordító dolga a dramaturghoz képest?

– Nem sokkal. Hiszen egyszerre fordít és átír, s közben odafigyel a rendezőre is, Árkosi Árpádra, aki követi ezt a folyamatot. *A miniszter felesége* esetében részben megváltozott a nyelv szellemisége, a mondatok egymásutánisága. Branislav Nušić a múlt század elején írta a darabot, és arra törekedett, hogy modern nyelven szólaljon meg. Ez az érzékenység az azóta eltelt nyolc-kilenc évtized alatt viszont erősen megkopott: még nem lett klasszikus, de már nem modern. Fordítóként így arra kellett törekednem, hogy ezt a modernséget visszaadjam, hogy minél elevenebben szólaljon meg a színpadon, miközben a lényeg nem változik. A történet szent, a nyelv szabad.

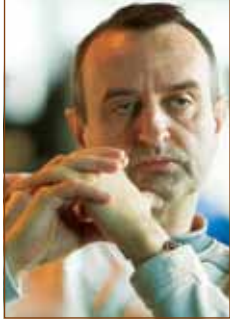
Még jó, hogy a szerző ezt már nem érte meg. Lehet, hogy sétabottal verné a fordító asztalát.

– Lehet. Így persze már könnyű nem gondolkodnom a szerző érzékenységén. Nekem a színház a fontos. És ezt egy színháznak író szerző vélhetően megértené, így nem is nagyon lenne ellenvetése. Persze attól

External

*Ha rajtunk kívül létezhetne,
a mi képzeletünk
csak egy veszélyes állat lenne,
amit nem etetünk.*

*az External címmel
2015-ben megjelent kötet címadó verse*

Veres Ernő

Zeneszerző, költő, drámaíró, a Nemzeti Színház vezető dramaturgja. Zentán (Szerbia) született 1962-ben. Az Újvidéki Egyetemen vegyésznak tanult, majd zenei tanulmányokat folytatott a szarajevói és a budapesti Zeneakadémián. Írt zenét Tamkó Sirató Károly és Kányádi Sándor verseire – ez utóbbi elnyerte a Szerbiai Kórusfesztivál díját 1997-ben. Hobóval közös lemezt készített Pilinszky-versekből. További zeneművei: *Zendülő, Laura, Equus, Imperfectum*. Számos színházi előadáshoz komponált zenét. Legutóbbi verskötete *External* címmel jelent meg 2015-ben. Legfontosabb drámái: *Sardaffas, a hímbozsorkány, Kioldás, Teremtőhadjárat, Magzatlégzés, Égi vadász kaszinó, Gerendák* és a Nemzeti Színházban bemutatott *Don Quijote*, amely meghívást kapott a Pécsi Országos Színházi Találkozóra. Dramaturgi munkák: *A miniszter felesége* (zeneszerző is), *Tóth Ilonka, Szindbád, Fekete ég – A fehér felhő*. Ő szerezte Márai Sándor két egyfelvonásosának – *Családi kérdés, Befejezettlen szimfónia* – a zenéjét.

már tartanék, ha Krúdy kezdene el panaszkodni. De vele ez nem történhet meg. Az ő szövegeivel másként kell bánni.

Zeneszerzőként mennyiben változik a szemléletmód?

– A zeneszerzés, szerintem, a darabbal való másként-együtt gondolkodás. Mint amikor a feleségem előre siet vagy lemarad az utcán, mégis együtt megyünk. A nyelvről nyelvre való átültetés sem pusztán fordítás, hanem egyben átszellemítés is. Ez fokozattan megy végbe a zenében, csak még kevésbé megfogható módon köti össze a mű szellemiségét az érzelmeinkkel. Lehet ez ellentét is, nem csupán illusztrálás, de így vagy úgy, a zene lefordítja a darabot a hallgatónak. Érzéki dokkolás egy idegen égitesten. Arra nincs recept, hogy egy ilyen zene bonyolult vagy könnyű, hogy már az előadás után dúdolni lehet-e, vagy teljesen észrevétlen marad. Ugyanakkor a zenével is az történik, mint a szöveggel: teljesen más lesz a színpadon, mint amikor önállóan szólal meg. Néha kicsap, néha visszavonul, akár a tengerhullámmal. A jó színpadi zene, mindenesetre, valahol odafent található, ahová az emberi értelem már nem nagyon jut el. Talán csak a szív és a lélek.

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

Betűkoporsók

A kulcsárné monológja Veres Ernő Don Quijote című darabjából

Amikor felmerészkedtem a könyvtárba egy újabb adag tüzelőért, mit láttam? Úgy teremnek ott a könyvek, mint fekete földben a gaz. Önmaguktól! Bocsássa meg nekem a jóisten, de minél többet égettem el ideleln, annál több lett odafent! Mintha ott gyülekeznének a mártírhalt halt eszmék, a mennyországra várva! Már lassan ugyanazokat a könyveket kezdtem lehordani, amelyeket nem sokkal előtte elégettem! Könyveket! Az éghetetlen gondolatok örök körforgásának letéteményeseit! Néma betűkoporsókat, melyek annyi minden mással magukba temették az úr érintetlen szellemét is! Hová tűnt, uram? Miféle rafináltan cirkalmazott betűszellemek táncoltatják? S közben ki suttogja alattomosan a fülébe azt, amit hallani akar, és ki rakja szájába saját ördögi nyálával megédesített szavait?

Könyv-vértben. Az írói és a rendezői víziók találkozása a Don Quijotében
(Kristán Attila, Trill Zsolt)

Lorca: Vérnász. Az első nagy szerep a Nemzetiben, 1957. Balra Sívó Mária | fotó: Wellesz Ella (OSZMI)

„Én voltam az, aki
faltörő kosként
mentem a magam
útján, ezért mindig
én kaptam a fejemre.
Az utánam jövők
már kitaposott úton
járhattak.”

AKI SZERETTE AZ ÉLETET

Emlékezés Berek Katira

(Makó, 1930. október 7. – Budapest, 2017. február 26.)

Sokáig akart élni, és a sors megadta neki. Már ahogy a sors általában beteljesíti a vágyakat: felemás módon. Berek Kati – a barátoknak Kata – élete 87 esztendőjéből huszonnégyet betegen töltött. De ő még így is szerette az életet. Hihetetlen intenzitással, szívós akaraterővel és robbanó energiákkal élt. Ezzel küzdötte fel magát a tanyai mélyszegegyiségből és az árvaházból a főiskoláig és az ország első színházáig. 1952-ben bekerült egy társulatba, amely a legnagyobbakból állt, együtt játszhatott Tőkés Annával, Makay Margittal, Gombaszögi Fridával, Mészáros Ágival, Timár Józseffel, Maklár Zoltánnal. Ezek a nagy öregek, ahogy sokszor elmondta, a példájukkal tanították a pályakezdőt. A Nemzeti Színháznak kisebb-nagyobb megszakításokkal élete végéig tagja maradt. A főiskolán Gellért Endre osztályába került, akiért rajongott. „Az, hogy hozzá kerültem, a sors keze, az egész pályámat meghatározó csoda” – vallotta. Gellért volt az első, aki észrevette, hogy tanítványának férfi rendezői talentuma van, fel is ajánlotta, járjon párhuzamosan a rendezői osztályba. De ebben a szakmában akkor még nem létezett női rendező, vagy csak perifériára szorítva, ezért ő nem

vállalta. Holott mint később kiderült, Gellértnek lett igaza, mert Kata igazi színházcsináló volt. Ezt hamar bebizonyította a 25. Színházzal, amely 1970-ben Magyarország első alternatív színházi műhelyeként jött létre. Itt nemcsak színész volt, hanem dramaturg, rendező, világosító, kellékes és a köréje gyűlt fiatalok vezetője. Ezt nem bocsátotta meg neki soha a szakma és a politika. A színház megszűnése után visszavették a Nemzetibe, de büntetésképp mellőzték. Ez annyira jellemző arra a korra, amelyben éltünk. A kultúrpolitika szankciókkal sújt egy tehetséges művészt, mert az többet akar a hagyományos színjátszásnál.

Ekkoriban, 1974 táján ismertem meg a Magyar Rádióban, ahová sokat hívták szavalni. Akkor már túl voltunk az Egyetemi Színpadi korszakán, ahová diákként magam is jártam. Micsoda lázadásos, forró hangulatú estek voltak azok, amikor tudtuk, hogy a szomszéd utcában állnak a rendőri riadós kocsik! Viszont ifjúságunk naivitásában azt nem tudtuk, hogy közöztünk ülnek a besúgók. Berek Kata ellen az lett később a vád, hogy „belegugatta Nagy Lászlót az egyetemisták fülébe.”

Kétségtelen, hogy ő szavalta először – utána sokáig senki nem merte! –, mint ahogy József Attilát is rajta kívül csak Latinovits Zoltán tudta ilyen megrázó erővel és értelemmel mondani. Nagy László a *Menyegzőt* kifejezetten Katának írta, és ez számára felért egy színpadi szereppel. Nem véletlen, hogy az évtizedekkel későbbi közös könyvünk címe is a költő egyik versére utalt: *Tájkép magammal*. Nagy László-kötet volt a párnája alatt az agyvérzés utáni hetekben, 1993 nyarán – nem *Az öreg bölgy próbái* alatt lett beteg, ahogy a sajtó tévesen írta –, és ezeket a verseket memorizálva tanult meg újra beszélni.

Lorca verseivel is ő ismertetett meg minket, és a spanyol költő színdarabjai pályájának fontos állomásai. Kiugrását fiatal színésznőként a *Bernarda Alba háza* Adelája hozta meg, és a pálya alkonyán, már bottal játszotta el egyik utolsó szerepét, a *Vénász Szomszédasszonyát*. Nagy kedvencét, *A csodálatos vargánét* játszotta és rendezte is.

A filmjeivel is újítani akart, csak jó rendezőkkel dolgozott: Fehér Imrével, Mészáros Mártával és Zolnay Pállal, életének társával, szövetségeseivel, fiának apjával. Mészáros Márta *Örökbefogadásával* megnyerték a berlini – akkor még Nyugat-Berlini – filmfesztivál fődíját (ezt a sikert magyar film most tudta megismételni több mint három évtized után). Zolnay Pali maga is mindig újat akart, mikor a Petőfi-év kapcsán Katával együtt megcsinálták a tévéfilmjüket, felhördült az egész ország. Holott semmi más nem történt, minthogy dokumentálták: a magyar ember nem ismeri Petőfit. Közösek voltak abban, hogy mindig ők tették meg az első lépéseket, ennek minden előnyével és hátrányával együtt. Berek Kati volt az első, aki muzsikussal állt ki a színpadra, Sebő Ferikkal, és mondták-énekelték József Attilát – a műfajból divatot csináltak. Őt még szinte megkövezték, hogy színésznőként rendezni merészt, ma már ez is bevett dolog a színházi szakmában.

1983-ban elvállalta élete első énekes szerepét, az *István, a király* Szőrenyi-Bródy rockopera Saroltját egy rockzenészek alkotta csapatban, akik mind a barátai lettek. És micsoda sikerszéria indult el azon a nyáron a városligeti Királydombon! De Kata abban is újító volt, hogy két évvel később – már nem fiatalon –, otthagyta védett státuszát a Nemzeti Színházban, és vidékre szerződött. Mert pontosan tudta, hogy ott várják a korosztályához és tehetségéhez méltó szerepek: *Az öreg bölgy látogatása*, a *Hosszú út az éjszakába* Mary Tyrone-ja, Németh László *Bodnárnéja* és a különleges kísérlet: Lucifer *Az ember tragédiájában*. Győrben megint fiatalok vették körül, Markó Iván felkérésére színészmesterséget is tanított az akkor felfelé ívelő, világhírű Győri Balettnek. „Én voltam az, aki faltörő kosként mentem a magam útján, ezért mindig én kaptam a fejemre. Az utánam jövők már kitaposott úton járhattak” – nyilatkozta egyszer. Így visszatekintve nem véletlen, hogy a felgyülemlett, rengeteg feszültség visszafordíthatatlan betegségbe torkollott.

A kultúrpolitika akkori pápája, Aczél György nem bocsátotta meg neki és a férjének, hogy soha nem vettek részt azokon a bizonyos Aczél-vacsorákon, amelyekre a magyar színházi élet színe-virága tülekedett. A meghívást visszautasítani azzal az egész pályájára kiható retorzióval járt, hogy Berek Kati soha nem kapott Kossuth-díjat. Azért örült annyira 2000-ben a Nemzet Színésze megtisztelő címnek, mert számára ez többet jelentett a Kossuth-díjnál. Mint ahogy az is, hogy benne lehetett az újonnan felépült Nemzeti Színház nyitó előadásában, *Az ember tragédiájában* a Föld szellemeként. Így ő lett a folytonosság a régi és az új Nemzeti között, mert 1964. június 28-án, mikor utoljára legördült a függöny, a *Lear király* Reganját játszotta. Az ő generációjának és a Nemzeti színészeinek a felrobbantott Blaha Lujza téri épület egy nagy korszak végét és örökösen fájó sebet jelentett. A Nemzeti Színház már sosem lett olyan, mint azelőtt, és ez Aczél személyes bosszúja volt a művészekkel szemben. Az, hogy ennyi évtized után végre felépülhetett az új színház, és Berek Kati ott állhatott a színpadán, ha bénán és betegesen is, nagy elégtétel volt számára. Ott ünnepeltük pár év múlva a 75. születésnapját és a róla szóló könyv bemutatóját, amely már a betegsége alatt készült el. Jordán Tamás és a régi kollégák csodálatos meglepetéssort szerveztek, ahol érezhette, hogy árad felé a szeretet. Ezt érezte később is, mikor vidéki könyvdedikációkra jártunk. Mivel a jobb kezével már nem tudott írni, frappánsan úgy oldotta meg, hogy a korábbi aláírását pecsétnyomóval nyomta bele a példányokba.

Mire emlékszem az elmúlt negyven évből, amelyben végigkísérhettem a pályáját, és megtisztelt a barátságával? Talán az elnyúlhatatlan vitalitására és elementáris életkedvére. Szerette az életet fiatalon, amikor megismertem, de nem zavarta az öregkor sem, amit humorról és öni-róniával viselt. Szeretett utazni, de szeretett sétálni is esőben-szélben, a napfényt pedig imádkozta. Szeretett úszni a Balatonban, finom húsokat enni, jó könyveket olvasni és éjszakákat átbeszélgetni a barátokkal. Életem meghatározó élményei azok a nyarak a Káli-medencében, amit ők ketten fedeztek fel Zolnay Pállal. A filmesek csak később jelentek meg ott. A 70-es években az a világvégi kis falu még „Nomádia” volt, kerek kútból húztuk a vizet, fáról ettük a gyümölcsöt, és tábortüznél süttük a húst. A víz és villany nélküli prérizás csak toronyiránt lehetett megközelíteni, de fentről elláttunk a révfülöpi partokig. Hajmosáshoz a ciszternában gyűjtöttünk esővizet, és megsodáltuk a kályharakó mestert, aki mázas zöld csempékből varázsolt cserépkályhát. Nagyokat nevtünk és nagyokat beszélgettünk. Katának csodálatos agya és fantáziája volt, nemcsak a gyerekkoráról mesélt, hanem filozófiáról, kémiáról, egyiptológiáról, pszichológiáról és persze mindig színházról, irodalomról. Tulajdonképpen író szeretett volna lenni, szuverén, független személyiségként nehezen viselte el a színészpálya kiszolgáltatottságát. Én meg úgy hallgattam őt, mint egyetlen bölcsészprofesszort sem – ő volt az én igazi egyetemem. Ekkor értettem meg, miért rajongtak érte annyira a fiatalok. Mennyit segítettek nekem ezek a beszélgetések, hogy magam is felnőtté váljak!

ÉZSIÁS ERZSÉBET

NEMZETI SZÍNHÁZ

10. MŰSOR

1957. március 30-tól április 23-ig

Napok	Hány- dika	Első- adások száma	Nemzeti Színház	Hány- dika elő- adása a műnek	Rendezés Felügyelet	Dérlát	Első- adások száma	Katona József Színház	Hány- dika elő- adása a műnek	Rendezés Felügyelet
Szombat	30	56	Phaedra (bemutató előadás)	1	Major T. Sprock Gy.	Csalász 2	122	Galilei	36	Gellért E. Vadász I.
Vasárnap	31									
		57	Bánk bán	247 522	Major T. Vadász I.		123	Tartuffe	194 411	Major T. Turján Gy.
Hétfő	Apr. 1	58	Phaedra	2	Major T. Sprock Gy.		124	Galilei	37	Gellért E. Demján L.
Kedd	2	59	Az ember tragédiája Kezdete du. 4 1/2 óra	50 775	Gellért E. Major T. Marton E. Rátai D.		125	Warrenné mestersége	7 207	Major T. Pethes Gy.
Szerda	3	60	Az ember tragédiája Kezdete du. 4 1/2 óra	60 776	Gellért E. Major T. Marton E. Turján Gy.		126	Pygmalion	315	Gellért E. Demján L.
Csütörtök	4	61	Phaedra	3	Major T. Sprock Gy.		127	Viharos alkonyat	143	Gellért E. Vadász I.
Péntek	5	62	Bánk bán	248 523	Major T. Turján Gy.		128	Tartuffe	195 412	Major T. Rátai D.
Szombat	6	63	Phaedra	4	Major T. Pethes Gy.		129	Jó embert keresünk Bemutató előadás	1	Gellért E. Demján L.
Vasárnap	7									
		64	Az ember tragédiája Kezdete du. 4 1/2 óra	61 777	Gellért E. Major T. Marton E. Vadász I.		130	Warrenné mestersége	8 208	Major T. Turján Gy.
Hétfő	8	65	Phaedra	5	Major T. Rátai D.	Gébányi 1	131	Jó embert keresünk	2	Gellért E. Demján L.
Kedd	9	66	Az ember tragédiája	62 778	Gellért E. Major T. Marton E. Sprock Gy.		132	Pygmalion	316	Gellért E. Turján Gy.
Szerda	10	67	Bánk bán	249 524	Major T. Pethes Gy.		133	Tartuffe	196 413	Major T. Demján L.
Csütörtök	11	68	Phaedra	6	Major T. Rátai D.	Pethes 2	134	Galilei	38	Gellért E. Vadász I.
Péntek	12	69	Vérmenyegző Bemutató előadás	1	Marton E. Vadász I.	Somlay 2	135	Jó embert keresünk	3	Gellért E. Nyilassy J.
Szombat	13	70	Phaedra	7	Major T. Pethes Gy.		136	Galilei	39	Gellért E. Turján Gy.
Vasárnap	14									
		71	Vérmenyegző	2	Marton E. Vadász I.	Pankov 4	137	Jó embert keresünk	4	Gellért E. Demján L.
Hétfő	15	72	Az ember tragédiája Kezdete 4 1/2 órakor	63 779	Gellért E. Major T. Marton E. Rátai D.		138	Pygmalion	317	Gellért E. Turján Gy.
Kedd	16	73	Phaedra	8	Major T. Sprock Gy.		139	Galilei	40	Gellért E. Pethes Gy.
Szerda	17	74	Vérmenyegző	3	Marton E. Turján Gy.	Havasi 4	140	Jó embert keresünk	5	Gellért E. Nyilassy J.
Csütörtök	18	75	Othello Kezdete 4 1/2 órakor	116 233	Nádasy K. Rátai D.	Déryné 4	141	Jó embert keresünk	6	Gellért E. Vadász I.
Péntek	19	76	Vérmenyegző	4	Marton E. Demján L.		142	Warrenné mestersége	9 209	Major T. Rátai D.
Szombat	20	77	Phaedra	9	Major T. Pethes Gy.		143	Galilei	41	Gellért E. Vadász I.
Vasárnap	21									
		78	Vérmenyegző	5	Marton E. Vadász I.		144	Warrenné mestersége	10 210	Major T. Turján Gy.
Hétfő	22	79	Othello Kezdete 4 1/2 órakor	117 234	Nádasy K. Rátai D.	Bencsik 4	145	Jó embert keresünk	7	Gellért E. Nyilassy J.
Kedd	23	80	Phaedra	10	Major T. Sprock Gy.		146	Warrenné mestersége	11 211	Major T. Pethes Gy.

KÉSZÜLETBEN: Nemzeti Színházban: García Lorca: Vérmenyegző.

Az előadások du. 5 1/2 órakor kezdődnek.

Utolsó: 1957. március 29-én

MAJOR TAMÁS
igazgató

ÜGYELETES SZÍNHÁZI ORVOSOK:

NEMZETI SZÍNHÁZ

Katona József Színház

Március 31—Április 6-ig

dr. Deutsch Aladár (121-499)

dr. Halász István

Április 7—Április 13-ig

dr. Komáromy Béla (131-941)

dr. Deutsch Aladár

Április 14—Április 20-ig

dr. Halász István (330-324)

dr. Komáromy Béla

Betegség esetén a titkári irodában történő egyidejű telefonbejelentés mellett a t. tagok közvetlenül
szíveskedjenek az ügyeletes színházi orvost vizsgálatra kihívni

Csak színházi orvos által adott bizonyítvány érvényes

A betegséget azonnal jelentsük az SaTK körzeti orvosnak!

HATVAN ÉVE TÖRTÉNT...

» 1957. március 27.

A Művelődésügyi Minisztériumban bejelentették, hogy a Színház- és Filmművészeti Főiskola főigazgatói tisztségnek betöltésére a Kossuth-díjas Olty Magdát nevezték ki. A színésznő – aki 1933-tól 1968-as nyugdíjba vonulásáig a Nemzeti Színház társulatának volt tagja – 1962-ig állt az intézmény élén, amelyben 1948 óta tanított. Oltyra, a Major Tamás köréhez szorosan kötődő, megbízható kommunistára várt a feladat, hogy a főiskolát a forradalom utáni zűrzavaros helyzetben konszolidálja. Érdekes, hogy a ma már egyetemenként működő intézménynek az 1865-ös alapítása óta Olty mellett még egy női vezetője volt: Simon Zsuzsa, 1950–1956 között.

» március 30.

A Nemzeti Színház bemutatta Major Tamás rendezésében Jean Racine *Phaedra* című művét. A tragédia szerepeit Básti Lajos, Tócs Anna, Sinkovits Imre, Kohut Magda, Gobbi Hilda, Hindi Sándor, Csernus Mariann és Temessy Hédi játszotta.

Hermann István kritikájában arra hívta fel a figyelmet, hogy műsorpolitikában és játékmódban „sokszor tévutakra került színházainknak nem utánózniuk, de követniük kell a Nemzeti Színházat. Amidőn régi műsorpolitikájának egyoldalúságát az eddig elhanyagolt realista művek bemutatásával kijavítja, színházi kultúránkat gazdagítja.” (Népszabadság, 1957. április 14.)

» április 4.

„Az ellenforradalmi események óta ez az első eset, amikor fővárosi színház szovjet művet tűzött műsorára” – így vezette be írását Kocsis Sándor a Népszabadságban. Az újságíró nemcsak az 1945-ben bemutatott *Viharos alkonyat* új előadását üdvözlölte, a darab üzenetét is aktuálisnak tartotta: „ki nem lelkesednék egy olyan epizód láttán, mint amikor Polezsajev, az idős egyetemi tanár és a meg nem értéssel küszködő tudós, a dicsőséges szocialista forradalom első napjainak egyikén mit sem sejtve emeli fel csengő telefonjának kagylóját, és legnagyobb meglepetésére Lenin hívja”.

» április 6.

A Nemzeti Színház történetének első Brecht-premierje Bertolt Bertolt a *Jó embert keresünk* volt, amelyet a Katona József Színházban (a Nemzeti kamaraszínházában) mutattak be. Brecht mellőzésének az volt a legfőbb oka, hogy a német író műveivel – különösen formai kísérletezéseivel – szemben a szovjet kommunista párt politikai és ideológiai kifogásokat támasztott. A bemutatót Gellért Endre rendezte, Sen Te szerepét Mészáros Ági alakította. Rajta kívül Gózon Gyula, Apáthi Imre, Fónay Márta alakítását emelték ki a bírálatok.

» április 12.

Raksányi Gellért kapta a Farkas–Ratkó (eredetileg: Farkas–Raskó) díjat. A Nemzeti Színház társulata a hagyományok szellemében titkos szavazással döntött az elismerés odaítéléséről. A kitüntetést jelképező gyűrűt házi ünnepség keretében Major Tamás igazgató adta át a fiatal művésznek.

» április 15.

A kijárási tilalom megszűnésével ismét este hét órakor kezdődtek az előadások a Nemzetiben és a Katona József Színházban. Kivéve néhány produkciót: *Az ember tragédiája*, az *Othello* és a *III. Richárd*, valamint a *Galilei* és a *Jó embert keresünk* előadását fél hétre hirdették. A klasszikus művek szövegéből alig húztak ekkoriban, az előadások így nem ritkán este tizenegykor vagy még később értek véget.

» április 19.

Federico García Lorca *Vérnász*-bemutatójáról a Népakarati kritikusa, Gyertyán Ervin így írt: „Máthé Erzszi a szerelem felizzásának és forgószéles extázisának egész crescendóját életre kelti. Lorca, a női szerepek nagy írója, színésznőjére talált Berek Katalinban, Gombaszögi Fridában, Sívó Máriában is. Kállai Ferenc a vőlegény szerepében egyik legjobb eddigi alakítását nyújtja.” (1957. április 24.)

Amiről a színházműsor mesél

A Nemzeti Színházban végre helyreállt a rend, a két játszóhelyen minden este tartottak előadást. Hogy ne kelljen a bérletes nézőket kártalanítani, gyors ütemben három bemutatót tartottak: *Vérmenyegző* (ismert címmel: *Vérnász*), *Phaedra*, *Jó embert keresünk*. Ezzel lehetővé vált, hogy a forradalom drámáját, Németh László *Galilei* című művét egyre ritkábban tűzzék műsorra.

Az előzetes programot többször módosítani kellett. Federico García Lorca *Vérmenyegzőjének* bemutatóját Máthé Erzszi sajnálatos balesete miatt egy héttel elhalasztották, a felszabadult estén a frissen felújított Shakespeare-darab, az *Othello* került színre. Műsorváltozás volt a Katona József Színházban is: április 21-én, Lenin születésnapjának előestéjén a Warrené mestersége helyett Rachmanov *Viharos alkonyat* című színművét adták elő.

Érdekes a műsor fejlődése egy pillantást vetni: ekkor még mindig a forradalomból ismert Kossuth címet használták.

Lukács Margit (Éva) és Básti Lajos (Ádám) a Tragédiában

„Az ember tragédiájának előadását már nehezebben lehetett volna úgy feltüntetni, mintha csupán színháztörténeti érdeme miatt szerepelne a Nemzeti műsorán; hiszen 1948 elejétől 1955 januárig, azaz éppen hét esztendőn át egyáltalán nem kerülhetett színre a drámai költemény.”

NEMZETI TRAGÉDIÁK

Mit üzent a Bánk bán és Az ember tragédiája 1957-ben?

Hogyan és miért került két „problémás” mű a Nemzeti Színház műsorára 1957 tavaszán, öt hónappal a forradalom leverését követően? Az egyik az idegen hatalommal szembeni ellenállásra buzdító Bánk bán, a másik a korábban betiltott Madách-mű, Az ember tragédiája volt. Magyarázatok történelmi háttérrel.

Katona József *Bánk bán*jával nyitotta meg ismét kapuit öt hónapos szünet után a Nemzeti Színház harcokban megrongált Blaha Lujza téri épülete 1957. március 24-én. Három nappal később Madách Imre *Az ember tragédiája* című művét tűzték műsorra. A színház vezetője, Major Tamás (akit a társulat a forradalom napjaiban leváltott, de hamarosan visszatért) ezzel a két előadással megerősítette, hogy az intézmény évszázados munkaterve nem változott: a nemzeti drámák továbbra is repertoáron maradnak. S a direktor azt is szemléltette, hogy övé az ország legerősebb társulata.

A *Bánk bán* és *Az ember tragédiája* előadásain a Nemzeti Színház legjobbjai léptek fel: Bánkot Bessenyei Ferenc, Gertrudist Tóké Anna, Melindát Csernus Mariann, Biberachot Ungvári László, Ottót Horkai János és Kállai Ferenc, Tiborcot Bihari József és Szemety Endre alakította. A Tragédiát is remek szereposztásban adták elő: Ádámot Básti Lajos és Bessenyei Ferenc, Évát Lukács Margit játszotta, míg Lucifer szerepében Major Tamás és Ungvári László lépett színpadra.

Ahogy az újságok is megírták, az 1956-os forradalom után elhagyta Magyarországot Bánk egyik jeles megszemélyesítője, Rajczy Lajos. S ami talán még ennél is nagyobb veszteségnek számított, nem volt jelen a Nemzeti újraindításának ünnepi pillanataiban a színház történetének egyik legeredetibb Melindája és Évája, Szörényi Éva sem. Távozását nemcsak a közönség, a színház vezetősége is szomorúan vette tudomásul.

Bánk bán – maradt a régi

A darabválasztásban volt azért némi politikai visszavágás. Major feljegyzéséből tudjuk, hogy a Színházművészeti Szövetség, mely az 1956-os forradalomban átvette a Népművelési Minisztérium színházi

osztályának szerepét (ez a „hivatal” ellenőrizte és hagyta jóvá minden színház évadtervét), 1956 végén felhívást tett közzé. Az javasolták, hogy a színházak a *Bánk bán*mal, a nemzeti ellenállásra buzdító tragédiával folytassák a félbeszakadt évadot. A Nemzeti – akkor még forradalmi összetételű – vezetősége is úgy határozott 1956. december elején, hogy Katona művét játsszák elsőként. Vidéken csaknem mindenütt előadták Katona drámáját – így 1956. december 14-én Miskolcon, december 22-én Győrben, december 23-án Pécsen, 1957. január 18-án Szolnokon, mindenütt szovjetellenes tüntetés kíséretében. A Nemzetiben az ünnepélyes bemutatóra azonban már egészen más belpolitikai helyzetben került sor. Jól jellemzi a fordulatot, hogy nem rendezték újra Katona színművét, hanem Major és Vámos László 1951-es produkcióját játszották tovább. Azt az előadást, melynek legfőbb tanulságát a bemutató után így értelmezte a Szabad Nép M. F. szígnóú újságírója: „A harácsolás, rablás, a becsületnek, a hazának és az embernek a meggyalázása nem Gertrudis amerikai, s egyéb imperialista utódainak módszere-e? A véreskező elnyomók ellen edzi gyűlöletünket a dráma, megtanít még forróbban szeretni hazánkat. Ezt érzi a magyar nép a *Bánk bán*ban, ezért visszhangzott a taps a Nemzeti Színházban, amikor Petur elkiáltotta: „Üsd az orrát, magyar, ki bántja a tied”. (1951. június 10.) Gyanítjuk, hogy bár a pártlap munkatársa az új idők szellemében magyarázta a közönség feltételezhető reakcióját, a nézőtérén ülők közül csak kevesen tudtak megfélekedni a szovjet megszállásról. Ezért egyáltalán nem meglepő, hogy 1957 márciusában nem merték a sajtóban idézni Petur híres szavait, s a legfontosabb kérdést sem igen taglalták, vagyis, hogy milyen üzenetet közvetít 1957 tavaszán Katona műve.

A Nemzeti Színházban az ünnepi előadással a második világháború utáni újrakezdés bizakodó hangulatát idézték fel, hiszen 1945. április 25-én is a *Bánk bán* szerepelt a műsoron.

Történelmet írunk.

A Múlt-kor történelmi magazin aktuális számát keresse az újságárusoknál. ◀◀

multkor.tortenelmi.magazin

www.mult-kor.hu/magazin

Somlay Artúr (jobbra) Petúr szerepében a Bánk bán 1951-es verziójában. A színész 1951 novemberében öngyilkos lett.

Major jól érzékelte, hogy a hagyományosan politizáló művet ezúttal nem szabad aktualizálni, mert akkor előadása szovjetellenes tüntetéssé dagadhat, hanem irodalomtörténeti, színháztörténeti távlatokba emelve kell interpretálni. Sokatmondó, hogy a frissen indított *Élet és Irodalom* című lapban Gyárfás Miklós nem számolt be „a magyar drámairodalom örökéletű, klasszikus művé”-nek premierjéről, inkább Somlay Artúr egykori Petúr alakítására emlékezett és a Tiborc szerepében színre lépő Bihari József szerepfarmálását elemezte. (Somlay 1951-ben öngyilkos lett, mert tehetetlennek érezte magát az elnyomó rendszerrel szemben, de ezt csak jóval később hozták nyilvánosságra. A jól értesültek persze tudtak erről, ezért vitathatatlanul bátor tett volt a frissen indult lapban írni róla.)

A Tragédia száműzetése

Az ember tragédiájának előadását már nehezebben lehetett volna úgy feltüntetni, mintha csupán színháztörténeti érdeme miatt szerepelne a Nemzeti műsorán; hiszen 1948 elejétől 1955 januárig, azaz éppen hét esztendőn át egyáltalán nem kerülhetett színre a drámai költemény. A kultúrpolitika pesszimistának, destruktívnak, vallásosnak, tömeg- és haladásellenesnek minősítette Madách művét. A Nemzeti Színház csak az 1953-as párthatározat nyomán megennyhült politikai légkörben újíthatta fel a *Tragédiát*. Ezt az előadást Gellért Endre, Marton Endre és Major Tamás rendezte. A feljegyzések szerint mindhárman minden egyes színt próbálták a szereplőkkel, s végül e furcsa műhelymunka eredményeit felhasználva született meg a produkció. A díszleteket Oláh Gusztáv, a jelmezeket Nagyajtay Teréz tervezte, a kísérozenét Farkas Ferenc komponálta. A bemutató előadást 1955. január 7-én rendezték meg.

A bemutatónak hatalmas sikere lett, sorok kígyóznak a Nemzeti Színház jegypénztárainál. A bemutató után azonban a sztálinista pártvonal, azaz Rákosi Mátyás főtitkár, az „ország első embere” visszatért

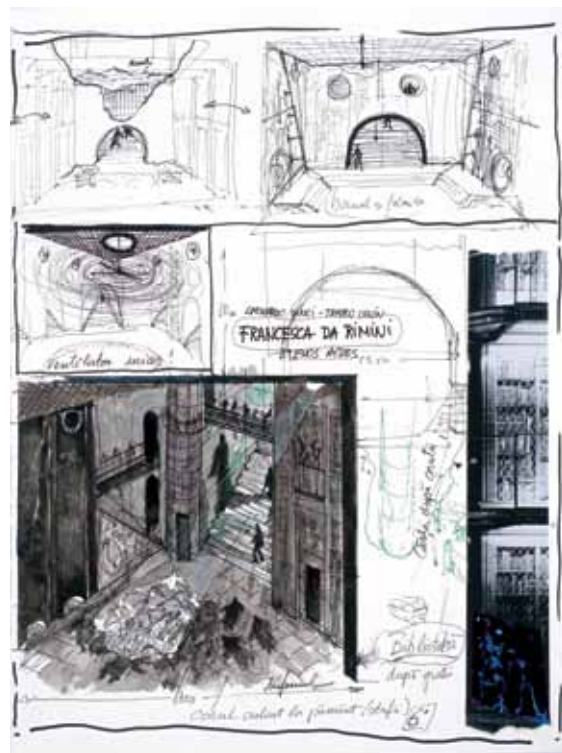
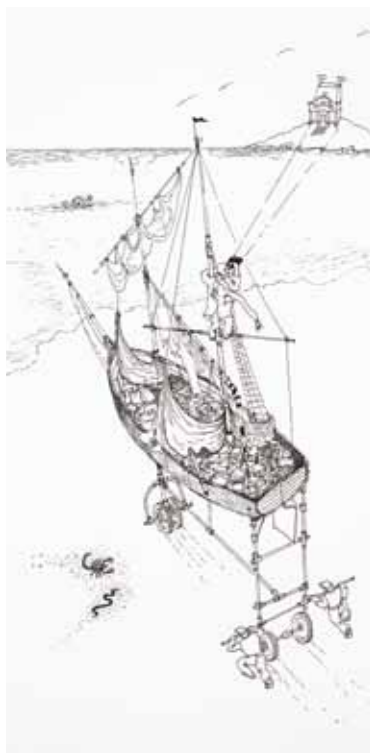
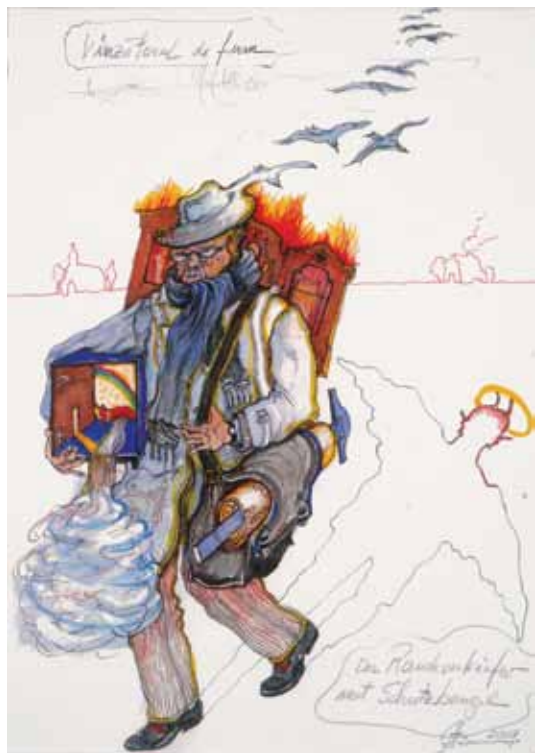
a hatalomba, ezért az előadást hamarosan betiltották. A *Tragédiát* egy ideig nem tudták teljesen eltüntetni a műsorról, de kikötötték, hogy az évad végéig, 1955. június 7-éig hányszor játszhatja a színház. Ezt tíz hónap szünet követte, csak 1956. április 9-én folytatódhattak az előadások.

Ehhez a tiltáshoz bizonyára Gellért Endre tanulmányának alábbi részlete is hozzájárult: „Ádám azt kérdezi: hol a haza. Hát miért nincs haza? Hiszen megállt volna a haza fogalma ebben az új világban, az új rendben is. Mi ezt elmondjuk, mert Madách megírta, és mi nagyon helyesnek tartjuk, hogy ezt megírta. Ez is hozzátartozik a *Tragédia* nemzeti jellegéhez. És elmondjuk azt is, hogy ez a világ embertelen, mert nem ismeri a hazát, nem ismeri a családot, nem ismeri a szerelmet, nem ismeri a költészetet. Együtt érzünk Ádámmal, akinek a számára ez a világ idegen. Nekünk is idegen.” (Irodalmi Újság, 1954. november 6.)

Nem szokták emlegetni viszont Révai Józsefnek 1958-ban a Társadalmi Szemlében megjelent tanulmányát. A Rákosi-diktatúra fő ideológusa, akit Kádár Jánosék a forradalom után a Központi Bizottságba is beválasztottak, elete alkonyán visszatért a *Tragédia* ügyére: „Mert ne felejtjük el, a színpad: szószék, és a munkáshatalom kultúrpolitikájának joga is, kötelessége is nem megengedni, hogy a színpadi szöveget átváltoztathassák a társadalmi haladás, a szocialista építés ellen irányuló agitáció tribünjévé; még akkor sem, ha azt, aki erre módot és alkalmat ad, Madáchnak hívják is; és még akkor sem, ha csak a közönség egy részében ébreszt kételyeket a szocialista építés és a társadalmi haladás helyességét és győzelmét illetően.”

Révai kijelentése azt sugallja, hogy 1956 után ő és harcostársai a *Tragédia* újabb átmeneti száműzését fontolgatták, amíg meg nem találják azt a színpadi formát, mely lehetővé teszi, hogy a mű az új világot építő nép szellemi nevelésének egyik eszközévé váljon. Szerencsére Madách művének további színpadi interpretációi már nem a pártideológia szellemében születtek meg.

GAJDÓ TAMÁS

Helmut Stürmer rajzai. A MITEM alatt a Nemzeti Színház melletti Zikkuratban látható a román díszlet- és jelmeztervező kiállítása.

Cserna-Szabó András

Henrik, mint Ibsen

Egy gyanús külsejű egyén kopogott a vidéki színház igazgatójának ajtaján. Pár perce a titkárnője járt a direktor szobájában, és közölte, megint itt vannak az „adóügyiek”.

– De hát már múlt héten minden aktát végignyálaztak! – csattant fel az igazgató.

– Sajnálom, főnök, de megint itt van egy, és azt mondja, a tavalyi számlákat akarja látni – mondta a titkárnő, akinek a városban a legnagyobb melletti voltak – erről még papírja is volt, ugyanis az országos „Kebelszépségszerző” során pontosan lemérték.

Végül a direktor megadóan legyintett: – Küldje be, Aliz.

A gyanús külsejű egyén egyáltalán nem úgy volt öltözve, ahogy az „adóügyiek” szoktak. Se aktatáska, se öltöny – egy hosszú esőkabát volt rajta, meg valami műbőr sapka. A nevét pontosan nem tudta az igazgató, csak azt, hogy ilyen sapkát viselt Lenin is – „lehet, hogy Lenin-sapkának hívják”, gondolta.

– A kabátját a fogastra tudja letenni, üljön le, Aliz rögtön hozza az aktákat és a kávé, bár a kollégái már mindent alaposan átfésültek a múlt héten, nem értem, mire fel ez a fokozott ellenőrzés, jó lenne, ha inkább a villamosbeszerzések vagy az emlékműépítés körül szaglászának...

A férfi nem vette le se a sapkáját, se a kabátját, nem is ült le. Az igazgató fejében az járt, valahonnan ismerős neki ez a tag, valahol már látta, újságban, tévében vagy az utcán. De nem tudott rájönni, pontosan hol.

– Mire vár? Valami baj van?

– Nem a számlák végett jöttem, kérem – mondta szégyenlősen a gyanús külsejű egyén.

– Hogy érti ezt?

– Nem vagyok adóügyi. Hazudtam.

A direktor mérgesen csapott az asztalra. Magára volt dühös. Hogyan is hihette, hogy ez a törpe madárijesztő adóügyi? „Egyáltalán nem úgy fest. Ez inkább egy Bicska Maxi...”

– Hordja el magát, azonnal – kiabálta az igazgató.

– De, kérem, valamit csak hazudnom kellett, különben nem engednek be önhöz. Évek óta próbálkozom, mindig elhajtottak. Most először jutottam be a szobájába, direktor úr, kérem, hallgasson meg – könyörgött.

Az igazgató felállt, a zsebébe nyúlt, kivett egy bankót, és a betolakodó felé nyújtotta.

– Tegye el, jóember, és alá’ szolgálja.

– Nem kell nekem pénz, direktor úr! – szólt felháborodva a Lenin-sapkás.

– Hát mi kell?

– A nevem Kalmár, Kalmár Henrik. Henrik, mint Ibsen. És azt hiszem, tehetséges vagyok... – mondta Henrik, és helyet foglalt, tehetsége immár biztos tudatában.

„Jaj, ne, gondolta az igazgató, ezt estig se vakarom le.”

A direktor beleomlott foteljébe, akár egy löszfal a szakadékba.

És Kalmár már beszélt. Megállíthatatlanul, sebesen, vég nélkül hömpölyögve. Tíz perc alatt elmesélte az életét, majd rátért a lényegre: egy szerepet szeretne, amiben végre élesben, igazi színpadon is kipróbálhatná magát.

– Uram, ez nem így megy! – háborgott az igazgató. – Egy színház nem úgy működik, hogy csak úgy besétál maga és azt mondja, tehetséges, aztán már megy is a színpadra. Mit képzel? Hagyjon békén!

Henrik felpattant. Kísérteties, sejtelmes hangon szavalta: „Az, a parázna, vérnősző barom; / Ki bűvös ésszel, csáb ajándokokkal / (Ó,

„Az igazgató sok elmebeteget látott már életében, de ez mindenben túltett. Nincs szánalmasabb, szomorúbb és komikusabb, mint az amatőr, aki tehetséget álmodik magának, gondolta, és tiszta szívből sajnálta, szánta ezt a szerencsétlen embert. – Tulajdonképpen mit szeretne, Henrik? Konkrétan mit? – Egy akármilyen szerepet.”

átkos ész, ajándék, melyek így / Szédíteni bírtok!) megnyeré gyalázatos / Kéjére színleg feddhetlen királyném / Kedvét. Ó, Hamlet, ez volt a bukás!”

És közben csapdosott rövid kezeivel, mintha a szárnyai lennének – jelezve, hogy ő most kísértet, ki nem földön jár, hanem a levegőben lebeg.

Egészen odáig mondta, hogy: „Most Isten veled; / A fénybogár jelenti, hogy virrad, / Halványodik hatástalan tüze. / Isten veled, Hamlet! Eszedbe jussak.”

Azzal Henrik elhagyta a szobát.

Majd pár másodperc után újra belépett.

– Na, milyen voltam, direktorkám? – nevetett büszkén, csillogó szemmel. – Hamlet atyjának szelleme. Nem rossz, igaz?

Az igazgató sok elmebeteget látott már életében, de ez mindenben túltett. Egy ideig azon tűnődött, felhívja Alizt, hogy szóljon a biztonságoknak. De aztán megsajnálta. „Nincs szánalmasabb, szomorúbb és komikusabb, mint az amatőr, aki tehetséget álmodik magának”, gondolta, és tiszta szívből sajnálta, szánta ezt a szerencsétlen embert.

– Tulajdonképpen mit szeretne, Henrik? Konkrétan mit?

– Egy akármilyen szerepet. Elég egy mondat is, csak felmehessek és bizonyíthassak. Meglássa, igazgatóm, vissza fognak tapsolni. A közönség rögtön kiszagolja a páratlan talentumot.

– Ha kap egy mondatot, és utána nem tapsolják vissza, akkor elmegy?

– El én, abban a pillanatban! – húzta ki magát büszkén Henrik. – De ilyen aligha fordulhat elő.

A direktor kinyitott az asztalán egy nagy füzetet, lapozgatni kezdte.

– Ide figyeljen, Kalmár. Ne mondja, hogy én egy szívtelen dög vagyok. Ma este *A fűsvény* megy a nagyszínpadon. Itt van a csendbiztos írnokának szerepe. Igaz, nincs szövege, de miért is ne mondhatna az írnok egy mondatot a csendbiztos helyett. Itt van, ni! Az ötödik felvonás első jelenetének az elején Harpagon azt mondja: *Kerek tízezer tallér*. Mire maga, vagyis az írnok azt kérdi: *Tízezer aranytallér?* Na, Henrik, próbáljuk el.

– Tízezer aranytallér? – szavalta az esőkabátos.

– Kicsit több érzelmet bele!

– Tízezer aranytallér?

– Nem jó! – szólt a direktor. – Volt maga már írnok az életben, vagy látott írnokot?

Kalmár gondolkodott:

– Láttam, a seregben.

– Na, látja! Akkor támaszkodjék az úgynevezett érzelmi memóriájára, vagyis idézze föl azokat az érzelmeket és élményeket, amelyeket már valaha átélt, vagy amelyek a múltban megtörténtek magával. Érthető?

– Igen.

– Rajta!

– Tízezer aranytallér?

– Ez az. Látja? Egész jó – mondta a direktor. – Hatkor legyen a művészbemutatójánál, tudni fognak magáról. De még egyszer ígérje meg, ha a szereplése után nem tör ki spontán tapsvihár a nézőtérre, akkor soha többé nem látjuk magát.

– Megígérem! – vágta ki Kalmár.

Henrik távozása után az igazgató szobájába rendelte Kormost, a nyugdíjas könyvelőt, aki az írnokot játszotta tizenkétszer egy hónapban. Egész életében a színházban dolgozott, nyugdíj után megkapta ezt a szerepet, nem kell mondani semmit, csak állni a csendbiztos mellett, és úgy tenni, mintha írta. Jól jött Kormosnak ez a kis plusz pénz.

Az igazgató elmondta Kormosnak, hogy ma nem kell jönni, a pénzt megkapja, de ma más fog beugrani a szerepbe. Kormos nem bánta, neki nem voltak művészi ambíciói, „a lényeg, hogy a pénzt megkapom”, gondolta. Aztán a direktor szólt a csendbiztos játszó Májernek is, hogy ma este egy mondatot kevesebbet kell mondania.

– Ahogy tetszik – legyintett unottan Májer.

Az ötödik felvonás elején aztán színpadra lépett Harpagon (Lótövy), a csendbiztos (Májer) és az írnoka (Kalmár). Kalmár ugyanazt a sűrű esőkabátot és műbőr Lenin-sapkát viselte, mint délelőtt, az előadás modern feldolgozás volt, mindenki jelenkori ruhákban játszott. Az igazgató a saját páholyában ült a polgármesterrel és annak feleségével. Valami érthetetlen, de nagyon erős balsejtelem járta át a direktor minden porcikáját. „De hát mi baj lehetne? Egy mondat az egész, egy ártalmatlan kis mondatocskát, aztán örökre eltűnik”, nyugtatta magát.

Májer ezt mondta: „Méltóztassék csak rám bízni, hál’ istennek, érttem még a mesterségemet. Nem először vezetek nyomozást. Bár volna annyi ezerfrankos zacskóm, ahány embert már akasztófára juttattam.” Mire Lótövy: „Közérdek, minden köztisztviselő érdeke, hogy a lelket tessenek adni ehhez a dologhoz. Ha nem kerítik elő a pénzem, a bíróságot viszem a bíróság elé.” Erre megint Májer: „Szigorúan a nyomozati szabályzat szerint kell eljárunk. Uraságod állítása értelmében a kérdéses ládika tartalma tehát?” Lótövy: „Kerek tízezer tallér.”

Ekkor kellett volna Kalmárnak azt kérdeznie: „Tízezer aranytallér?” De Henrik nem szólt egy szót se, csak a nézőtér felé fordult, és szétnyitotta sűrű esőkabátját.

A direktornak ebben a pillanatban ugrott be, honnan ismerős neki Kalmár, hol látta az arcát. „Megmondta az anyám, hogy az az átkozott jó szívem fog egyszer a sírba vinni”, gondolta az igazgató, majd felugrott, hogy elkapja a székről lezuhanni készülő, ájult polgármesterné asszonyt.

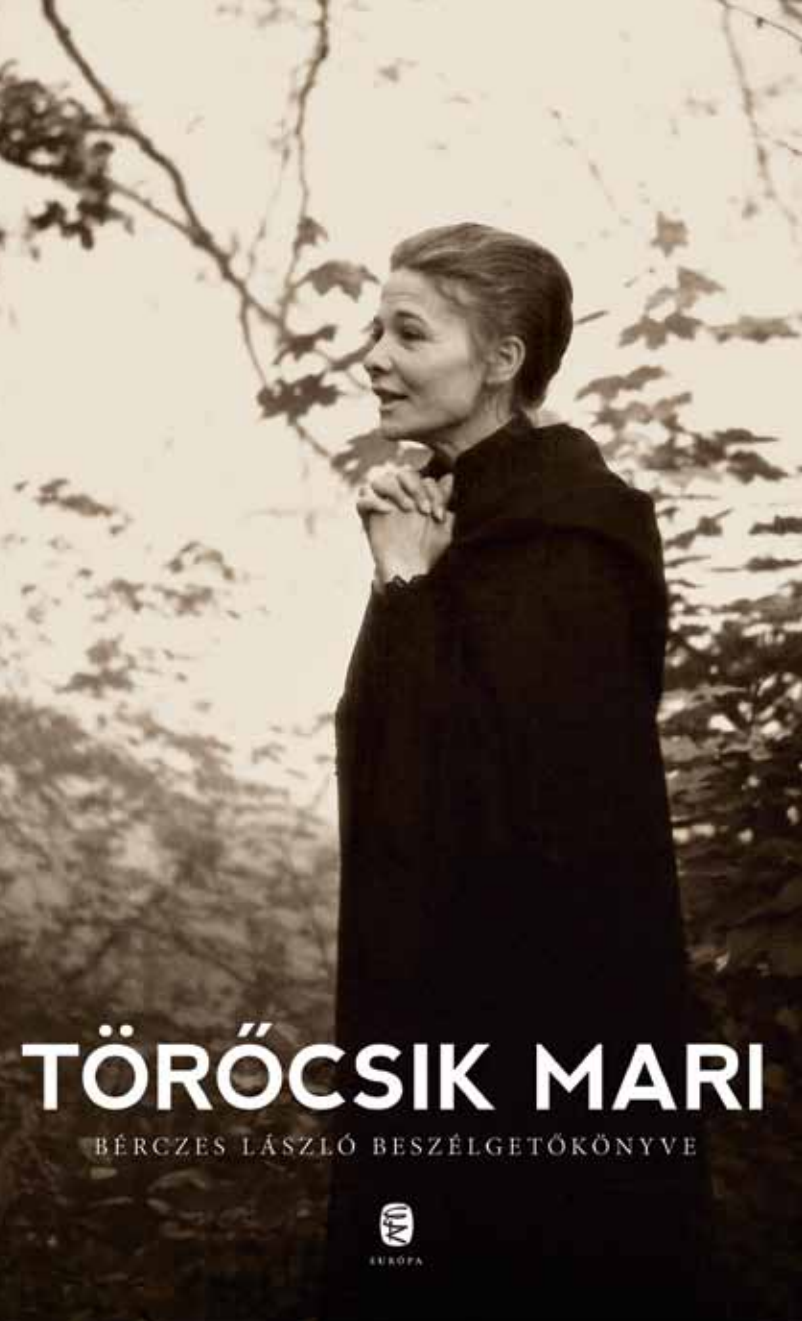
Törőcsik Mari élete a színház. Erről mesél. Rendezők, színészek, próbák, előadások, filmek, kitüntetések, sikerek, bukások. A Nemzeti.

És ha az élet apró-cseprő dolgairól beszél, akkor is mindig a színházról. A jelen és a múlt között ingáznak emlékei és történetei Bérczes László beszélgetőkönyvében.

Az '56-os eseményekről, a színészi energiákról, az emlékezésről és a sportról szóló részlet után most egy újabbat adunk közre.

„MERT ŐK ÉN VAGYOK”

A lányomékat látogattam meg Yorkshire-ban, és akkor. Álltam ott, és belerendültem. Akkor, ott jelen volt nekem Isten. Nem valami látomásról, jelenésről beszélek, dehogyis. Hozzá tartozik ehhez, hogy nem nagyon szeretem a barokk templomokat. Tüldíszítettek, hivalkodóak, nem felemelik, hanem megijesztenek az embert. Hozzájuk képest a yorki katedrális maga volt a tiszta egyszerűség. Csak kő és kő és színes ablakok, én bámulok felfelé, és ellátok a végtelenig, és az áthatol rajtam, része vagyok annak. És ha az a csend, az a könnyecsepp a megfelelő pillanatban történik meg, akkor az ugyan önmagában szinte semmi, de a világmindenséggel, így módon Istennel érintkezik. Ahogy például egy-egy Pilinszky-sor. „S a lovasok zuhogó, sűrű trappban / megjönnek a csatakos virradatban.” Egy ilyen sor maga a minden. Miközben, persze, tudom, néhány szó egymás mellett, és mi ez az évmilliárdokhoz képest?! Ugyanilyen „szinte semmi” volt egy-egy János-sal töltött este a velemi kertben a diófa alatt. Annyira bánt, hogy nem vettem fel magnóra azokat a beszélgetéseket! Pontosabban Pilinszky káprázatos kiselőadásait, hiszen mi csak hallgattuk őt. Aczél György egyszer adott neki útlevelet, és akkor együtt utazgathattam a világ legjelentősebb kortárs költőivel, mert hiszen közülük tartozott. Azért történhetett meg ez, mert János verseit a kor egyik legjelentősebb angol nyelven író költője, Ted Hughes fordította le. Ez volt az ő szerencséje, így került bele ebbe a körforgásba. Ezek a nagy költők New Yorkban tartottak egy konferenciát, ahol a huszadik századról, Kafkáról, illyesmikről értekeztek, és ott Pilinszky kifejtette azt, amit később nekünk a diófa alatt. *Marikám*, vagy *Gyulám*, kezdte, és elmagyarázta például, miért van az, hogy Dosztojevskij egy század sem fog túlélni. New Yorkban tombolva tapsoltak neki, mi pedig ámulattal hallgattuk őt a velemi éjszakában. Ha ezt felvettem volna, akkor most lejátszhatnám

magának, és megértené, micsoda nagy ember volt János. Hogy aztán angolul hogy hangzik az *Utószó* és benne a *csatakos virradat*, azt nem tudhatom. Reménykedjünk, hogy nem rosszul.

De mindez micsoda a végtelen időben?

– És a végtelen idő micsoda ezek nélkül?! Igen, persze, eltűnik a könnyecsepp a *Brandban*, eltűnik a yorki katedrális, eltűnik a Föld, hát persze. Eltűnik az, hogyan játszott Mészáros Ágika a *Nők iskolájában*. Volt, nincs. (...) Semmi nincs, ami volt. A pillanat, amikor először beléptem a Nemzeti épületébe. Majdnem mindenkim halott már, gondolja el. A barátaim, a mestereim. Nemrég voltam Nagy János professzornál. Az ő unokabátyja vagy kije, az a Nagy Imre, legalább kilencvenéves, aki a színpadmester volt, amikor beléptem a Nemzetibe. Képzeld, itt él a közelben egy öreg otthonában. Találkoztam vele, *Imre drága, most már tegeződjünk, elég öregek vagyunk hozzá! Tudod, bányán élünk még abból az időből? Te, Máthé Erzs, Berek Kati, Csernus Mariann meg én. Öten vagyunk*. De hogyan is mondjam? Azok, akik közt felnőhettem, nincsenek, de általuk lettem az, aki vagyok. Nincs anyám és nincs apám. De nélkülük én nem az vagyok, aki vagyok. Ezért ők élnek, mert bennem élnek. Nem gondolok én mindig rájuk, nem „ápolom az emléküket”. Ha akarom, ha nem, cipelem őket a halálomig. Mert ők én vagyok.

Feltételezem, tíz, húsz, ötven év múlva sokan beszélnek majd így Mariról.

– Engem általában szeretnek a szakmában. Én tudniillik soha nem ismertem az irigységet, a féltékenységet. Így neveltek, és így nőttem fel a Nemzetiben. Akkor nem vagyok féltékeny, ha hiszek önmagamban. Azért tudtam hinni, mert olyan emberek vettek körül, akik ezt a hitet táplálták. Pedig az első bemutatómon, Viola voltam a *Vízkeresztben*, olyan rossz voltam, mint a bűn. (...)

De ha lát például egy nagyszerű alakítást, nem bizonytalanodik el önmagában?

– Tulajdonképpen folyamatosan el vagyok bizonytalanodva, és állandóan azt kérdezem, tudom-e én még ezt. A színészetet. Ez szerénységnek tűnik, magam is sokáig ezzel áltattam magamat. Hogy én milyen alázatos és szerény vagyok. Egy fenét! Ez valójában nagyképűség. Mert nem azt kérdezem, tudom-e úgy, mint más, még további ezer jó színész. Én azt kérdezem, tudom-e úgy, ahogyan csak én tudhatom. Tudom-e úgy, hogy ezért érdemes még engem választani, csakis engem. Itt kell a bátorság, sokszor vakmerőség, és itt kell az önkontroll is. Felhívott egyszer Örkény Pista, hogy írt egy szerepet a *Macskajátékban*, amit feltétlenül nekem kellene eljátszanom. A tulajdonképpeni főszerepről, Orbánnéról volt szó. *Pista, nagyon megtisztelő, de nem merem. És higgye*

el, nem azért, mert fiatalabb vagyok, mint a megírt szerep, nem, én mindig is szerettem idősebbet játszani. Ez tényleg így van, filmen hatvanévesen eljátszottam a Rudolf Peti nyolcvanéves nagyanyját, smink nélkül. Rám akarták erőltetni a gumimaszkot, de nem hagytam. A vásznon elhitték, hogy nyolcvanéves öregasszonyt látnak, és én erre nagyon büszke vagyok. *Megpróbálhatnám, Pista,* folytattam, *de még nem tartok ott, nem vagyok hozzá érett.* Végül, azt hiszem, Sulyok Mária játszotta el. Évekkel később a Játékszínben eljátszhattam Egérkét. Tulajdonképpen ezt akarom elmesélni. A Psotát. Hogy milyen nagyszerű volt. Tolnay Klárika volt Giza, Psota Irén volt Orbánné. Csodálatos dolgokat művelt a próbákön. Egyszerűen zseniális volt, pedig a rendezőtől nem kapott túl sok segítséget. Aztán a premieren összeomlott. Általában én is rossz premiereket csinállok, de ez pokoli volt. A sárga földig letoltam, *Irén, higgy magadban! Mert te vagy Orbánné, így, ahogy vagy!* És onnantól tényleg ő volt Orbánné. A kritikákban persze lehúzták, mert a hülye kritikusok a bemutatókra járnak, miközben a tizedik előadásig be sem kéne engedni őket. Engem később egy nagyon jó rendező felkért, hogy játsszam el Orbánnét. Na de Psota után?! Nem lettem volna én rossz a szerepben, de tudtam, nem lennék képes elszakadni Irén alakításától. Ugyanezért könyörögtem ki magamat annak idején a *Nők iskolájából!* Azt a szerepet Mészáros Ágika előttem már fantasztikusan eljátszotta. Olyan zseniálisak voltak, hogy nem lettem volna képes szabadulni tőlük.

Töröcsik Mari és Psota Irén a Trójai nők előadásában (Nemzeti Színház, 1986, rendező: Vámos László) | MTI fotó

„Nékem az a véleményem, hogy akkor, amikor az ember már nem tud produkálni semmi olyat, ami jobb az előbbi produkcióknál, hagyja ott a színpadot azoknak, akik fiatalok, ambiciózusak és meg tudják tenni azt.”

ENGEM KÜLÖNCNEK TARTANAK...

Kassai Vidor komikus szomorú számkivetettsége

„Engem különcnek tartanak. Hiszen vagyok is valami ilyesféle, azért pár szóval megemlékezem róla. [...] Különc voltaképpen annyit jelent, hogy nem olyan, mint a többi; ebből azonban korántsem következik, hogy az hiba” – írta Kassai Vidor *Furcsaságok* című kötetében, mely 1927-ben Vácott jelent meg, ahol a nyolcvanöt esztendő komikus magányosan, remeteként élt. Harsányi Zsolt *Hova lettek?* című írásában – megjelent a Színházi Életben, 1917-ben – így emlékezett meg a „nevezetes különcről”: „filozófiai problémákkal, olajfestéssel és fénykép-gyűjtéssel foglalkozik”.

Kassai Vidor 1898-ban, ötvennyolc éves korában elhagyta a színészi pályát: „Nékem az a véleményem, hogy akkor, amikor az ember már nem tud produkálni semmi olyat, ami jobb az előbbi produkcióknál, hagyja ott a színpadot azoknak, akik fiatalok, ambiciózusak és meg tudják tenni azt” – nyilatkozta két évtizeddel később. Visszavonulása után azonnal hozzálátott emlékiratának letisztázásához, melyet az 1890-es évektől kezdve folyamatosan csiszolgotott. Sajnos nem készült el a teljes önéletrajzzal, s életében nem is jelent meg a 19. századi magyar színháztörténet egyik legfontosabb forrása. Kassai legnagyobb érdeme, hogy írásában másutt nem olvasható törekvésekről és színházi szokásokról számolt be, s azokat a színjátszó személyeket jellemezte, akikről már életükben elfeledtek.

Hogy miért nem emlegetik Kassai Vidort Déryné vagy Jászai Mari visszaemlékezésével együtt? Nem nehéz rájönni: Kassai soha nem tudta feledtetni, hogy Jászai (akivel két évig voltak házastársak) tehetségtelen színésznek, s erőszakoskodó, kegyetlen férjnek festette le.

Kassai Vidor fordulatossá történetekben bővelkedő és éles, jól komponált társadalmi pillanatsfelvételeket rögzítő memoárjából az is kiderül, hogy a sokat látott és tapasztalt színész hogyan gondolkodott a művészetről. Jászaihoz hasonlóan ő sem folytatott komolyabb tanulmányokat, de szorgosan művelte önmagát, s társainak művészi megoldásait figyelte. Nem szerette a virtuózokat, akik mindig önmagukat adták ahelyett, hogy megpróbálkoztak volna kidolgozottabb alakításokkal. A legélesebb, egyúttal legárnyaltabb képet – paradox módon – önmagáról rajzolta: „Szegény fiú voltam, és nagyon az elejéről kellett földi vándorutamra indulnom. Ez a sok hányattatás és küzdelem késleltették fejlődésemet, de meg volt az a hasznuk, hogy általuk sok oly ismerethez jutottam, melyek éppen az élet legelső fokain tanulmányozhatók. – Ezt én utánzó tehetségem ösztönével meg is cselekedtem, anélkül, hogy csak sejtelmem is lett volna arról, hogy valamikor még hasznukat is fogom venni; csak színi pályámon tűnt ki, miknek vagyok én birtokában, mert színpadi (különösen népies) alakjaim mind készen voltak. [...] ha ilyenfajta szerepet kaptam, csak belenyúltam a tarisznymá – kimarkoltam egy csomót, és rendesen találtam közöttük olyat, mely a szerephez illett, vagy ha nem, hát: itt elnyírtam, ott hozzátoldottam valamit a meglevőből; olykor kettőből, háromból csináltam egyet [...]”.

Kassainak Megyeri Károly – Petőfi *Tintásüveg* című versének főhőse – volt a példaképe, akit sohasem látott, de azt olvasta a kivételes tehetségű művészről, hogy minden szerepét máshogyan játszotta. Ő is erre törekedett: „Én komikai szerepeimben mindenkor embereket

Jászai Mari szerint a férje tehetségtelen volt és erőszakos

igyekeztem ábrázolni; úgy vélekedtem, s úgy fogtam föl, hogy a nevetéses jellemnek is, mely látszólag oktalanságokat tesz vagy beszél: kell, hogy lélektani és természetes alapja legyen” – írta.

Kortársai mégsem színészetéről szölk, ha neve szóba került. Talán Blaha Lujza volt az egyetlen, aki népszínházi kollégájának művészi erényeit sorolta, s nem hozakodott elő furcsa személyiséggel: „nagyon szeretem benne azt, hogy igazán jókedvű ember, ami a komikusok közt – bizony – ritkaság. A legtöbbje elsavanyodott családapa, tele búval-bajjal, és csak muszájból mókázik. Kassai azt adja, amit érez, amit az ötletessége az eszébe juttat. És hogy mennyit juttat az eszébe ez az ötletesség, azt semmi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy minden este más-más. Egyazon szerepét se játssza el egyformán, mindig talál valami újat a felcicomázására.”

Pedig Kassai Vidor nem színésznek, hanem festőnek készült, s csak anyagi helyzete gátolta meg abban, hogy rajzkészségét tökéletességre fejlessze. Bár néhány képet fiatalabb korában is készített, élete végén programszerűen vett ismét ecsetet a kezébe. „Ez fogja fenntartani emlékem az utókor előtt [...], és nem a színjátszásom” – idézte Baán Endre a Színházi Élet 1920. április 11-én megjelent írásában a váci remetét.

Kassai Vidor szívesen festette meg a Nemzeti Színház jeles alakjait. Az alkotás közben bizonyára jó néhányszor eszébe jutott, hogy egészen máshogyan alakulhatott volna sorsa, pályafutása, ha a Nemzeti szerződött.

Kassai Vidor emlékezéseinek 1940-es kiadásában Kozocsa Sándor így összegezte a színész életének legnagyobb tragédiáját: „A nemzet

Egy fordulatos élet

Kassai Vidor
1840. február
16-án született
Gyalán. Atyja
Kossitzky János
jegyző, anyja
Maier Karolina.
Kezdetleges
iskolázás után

kereskedő-, majd könyvkötősegéd, később szoba- és templomfestő lett. 1861-ben felcsap színésznek, s ekkor veszi föl a Kassai nevet. Először Molnár György budai Népszínházának tagja (1861–1864), havi 25 forint fizetéssel! 1864–1866-ig Sipos Károly, ill. Szigeti Imre, 1866–1867-ben már Bényei István igazgatása alatt működik. 1867-től ismét Molnár Györgyhez szerződik. 1869 tavaszától, feleségével, az ifjú Jászai Marival a kolozsvári Nemzeti Színház művésze; 1872–1873-ban Pesten az István-téri színháznál, később ismét Kolozsváron 1880 őszéig (közben 1878–1879-ben félévig Aradon). Mint kolozsvári színész Bécsben vendégszerepel, s Gonosz Pistájával óriási sikereket arat. 1880–1889-ig a budapesti Népszínház tagja. Majd elkeseredve nyugdíjba vonul. 1928. július 29-én halt meg a váci kórházban. Hűségese váci barátai kísérték utolsó útjára.

(Kozocsa Sándor *utószava Kassai Vidor Emlékezései című művéhez, Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1940.*)

első színházába nem azért vágyódott, hogy hiúságát kielégítse. [...] Nem akart magas rangú urakat vagy éppen Lear királyokat játszani, de sóvárgó szíve arra vágyott, hogy *Lear*-ben a bolondot, a *Vihar*-ban Calibant és mindenekfelett rajongásig szeretett Molière-jének élettől duzzadó figuráit játszassa. S mindez a szerény kívánsága (mert tehetségéhez valóban szerény kívánság volt!) sohasem teljesülhetett.”

GAJDÓ TAMÁS

TÍZ ÉVE HALT MEG KASZÁS ATTILA

Az „Élő Emlékezet – Örökségünk Kaszás Attila” elnevezésű rendezvénysorozat nyitányaként nyílt kiállítás a Nemzeti Színházban a tíz éve tragikusan elhunyt színművész emlékére. A kiállításmegnyitó, a Nemzeti Színházban lévő emléktábla megkoszorúzása után került sor színművészek és a Duna Művészegyüttes közreműködésével az *Emlékmorzsák táncban, dalban, képen, versben elbeszélve* című előadásra.

ARANY-EMLÉKÉV

Arany János születésének 200. évfordulóján, 2017. március 2-án indult útjára az emlékév, amellyel a magyar irodalom egyik legnagyobb költője, műfordítója előtt tiszteleg a nemzet. A Nemzeti Színházban rendezett ünnepségen beszédet mondott az emlékév fővédnöke, Áder János köztársasági elnök. Diákok és pedagógusok megtekinthették a *Toldit* Csöre Gábor, a Vígyszínház színművészeinek előadásában.

NEMZETIS KÉPEK A CAPA KÖZPONTBAN

A *Galilei élete* és a *Tóth Ilonka* című előadásokon készült két kép is látható a 35. Magyar Sajtófotó Kiállításon, a budapesti Capa Központban. A fotókat Eöri Szabó Zsolt, a Nemzeti Színház fotográfusa készítette.

Balra: jelenet a *Tóth Ilonkából*

DÍJAK MÁRCIUS 15-ÉN

Kossuth-díjat kapott Nagy-Kálózy Eszter. A Jászai-díjas, Kiváló és Érdemes Művész páratlanul gazdag és sokszínű, a naivaszerepektől a legjelentősebb drámai hősnőig terjedő, nagyívű színpadi, illetve számos felejthetetlen alakítást magába foglaló mozifilmes pályája, valamint jelentős szinkronszínészi tevékenysége elismeréseként kapta meg a legmagasabb állami művészeti díjat. A művésznő kiemelte, hogy a díj az elmúlt 30 év munkáját testesíti meg számára: „Azokat az embereket is, akik bíztak bennem, szerettek, felkértek és lehetőségeket adtak nekem.”

A magyar művészet értékeinek gyarapítása érdekében végzett magas szintű, igényes teljesítménye elismeréseként Szarvas József Kiváló Művész, Söptei Andrea Érdemes Művész címet, kiemelkedő színészi tevékenysége elismeréseként Fehér Tibor Jászai-díjat kapott.

FOTÓ: KELETI ÉVA

Kossuth-díjat kapott Keleti Éva, aki évtizedeken keresztül fotózta a magyar színházi élet eseményeit és művészeit, így a Nemzeti Színház előadásait is. A Balázs Béla-díjas fotóművész, Kiváló és Érdemes Művész a magyar vizuális kultúra egyik meghatározó szereplőjeként elsősorban a hazai színházi élet kulisszák mögötti világának dokumentarista stílusú, valóság-hű megörökítését szolgáló, példértékű szakmai alázattal végzett művészi munkája elismeréseként kapta a díjat.

A FAZEKASBAN JÁRT A NEMZETI

Beszédgyakorlattal, rendhagyó irodalmi órákkal, olvasópróbával és parókapróbával tartottak beavató foglalkozásokat a Nemzeti Színház művészei a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskolában és Gimnáziumban. Mások mellett Bakos-Kiss Gábor, Farkas Dénes, Fehér Tibor, Horváth Lajos Ottó és Rubold Ödön járt a Nemzeti által kiírt Színháztörténeti vetélkedőt tavaly megnyerő csapat iskolájában.

TURNÉN A NEMZETI

A müncheni Gasteig Kulturális Központban teltházas sikert aratott március 15-én az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára készült *Tóth Ilonka* című előadás. Április 6-án Kolozsváron vendégszerepel a produkció. Március 20. és 23. között Erdélyben turnézik a *Vitéz lélek*. Marosvásárhelyre, Székelyudvarhelyre, Csíkszeredára, valamint Farkaslakára, a darab szerzőjének, Tamási Áronnak a szülőfalujába is meghívást kapott az előadás.

PROGRAMAJÁNLÓ

KRÚDY-HANGULATOK

ápr. 2.

Szindbád

Az életért való rajongásról, a nőkről és a szerelemről szólnak Krúdy Gyula Szindbád-története, miközben a „Hajós” élet és halál között bolyong a sötétség és a világosság határán. Krúdy varázslatos mondatai Vidnyánszky Attila álomszínházában Mátray Lászlóval, Udvaros Dorottyaival, Nagy-Kálózy Eszterrel.

mikor? hol?

április 2. – 19 óra • Nagyszínpad – színpadi nézőtér

SÖR

ápr. 8.

Shakespeare Összes Rövidítve

A Shakespeare Összes Rövidítve egy fergeteges komédia, amelyben három angol színész tesz – sikeres – kísérletet arra, hogy a mester mind a 37 drámáját színre vigye kevesebb, mint két óra leforgás alatt. Angol nyelvű előadás – kezdőnek is szórakoztató!

mikor? hol?

április 8. – 15 és 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

NEMZETI

A magazin megtalálható
országszerte a Lira könyvárúházaiban és boltjaiban.

VERSÜNNEP

ápr. 9.

Arany, Ady, Kassák

A 200 éve született Arany János, a 140 éve született Ady Endre vagy a 130 éve született és 50 éve elhunyt Kassák Lajos egy-egy alkotásával, illetve kortárs költők verseivel nevezhettek a 2017-es Versünnepre hivatásos és leendő színművészek és előadók. A Versünnep döntőjének helyszíne immár hagyományosan a Nemzeti Színház.

mikor? hol?

április 9. – 18 óra • Gobbi Hilda Színpad

Olvasson színházat!

www.nemzetiszhaz.hu/magazin

ILOVSKY, BLATTNER, PÁRTOS

40 ÉV ÖRDÖGSZEKÉREN

Ilovsky Béla színházi fotográfus kiállítása negyven év munkájának keresztmetszete. Színészek és rendezők, legendás alakítások és előadások hazai és határon túli színházakból.

mikor? hol?

május 30-ig – hétfőn és szerdán 9 és 16 óra között,
pénteken 9 és 14 óra között

PIM-Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet

KIÁLLÍTÁS BLATTNER GÉZÁRÓL

Blattner Géza 1925-től Párizsban élt, ott alapította meg az Arc-en-Ciel (Szívmárvány) nevű, világhírűvé vált kísérletező bábszínházat. A kiállításban a szerteágazó életút ismerhető meg 3D nyomtatással újraalkotott bábok, játékok, interaktív elemek, valamint fotók és dokumentumok révén.

mikor? hol?

április 8-tól október 15-ig,
szerdától vasárnapig, 14-18 óráig

Bajor Gizi Színészmúzeum

Emlékezés Pártos Gézára

A 100 éve született Pártos Géza, a Nemzeti és a Madách Színház rendezője, a Színművészeti Főiskola legendás tanára. 1971-től a Royal Shakespeare Company főiskoláján, illetve manchesteri egyetem drámafakultásán oktatott. 1975-től a Tel Aviv-i Színiakadémián dolgozott, és saját színész-képző stúdiót vezetett. A fordultatos életútjáról gyerekei, Nordin Eszter és Gabriel Pártos, valamint két tanítványa, Tordai Teri és Koltai Róbert beszélgetnek.

mikor? hol?

április 27. – 16 óra • Bajor Gizi Színészmúzeum • belépő: 500 Ft

www.oszmi.hu

REJTŐ-EST

ápr. 11.

Szájon lőtt tigris

„Rejtő Jenős, sanzonos, kalandos, légiós, fordultatos, tizennégy karátos est, zenéssel és minden bizonnyal! Eldöntöttem, hogy ez a pesti nagydumás srác nekem örökre a barátom. És nem csupán lehetőségem, de kötelességem is szólni a barátomról, akivel soha sem találkoztam, mégis jól ismerem.” – várja Önöket: Olt Tamás.

mikor? hol?

április 11. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

MITEM-NYITÁNY

ápr. 11.

Utcaszínház

Gólyalábas utcaszínház, vagy több? Egy szabadtéri keringő-előadás, melynek főszereplője a tánc, és a körforgás, amelyben az emberiség él. Látvány, akrobatika és filozófia a Teatro Tascabile di Bergamo előadásában. Utána ünnepélyesen is megnyílik a 4. Madách Nemzetközi Színházi Találkozó, a MITEM.

mikor? hol?

április 12. – 17 óra • a Nemzeti Színház előtti Hajóorr | *ingyenes előadás*

KIÁLLÍTÁS

ápr. 13.

A képzelet terei

„Amikor új előadáson kezdek dolgozni, mindig vásárolok egy üres füzetet, és megtöltöm vázlataimmal és álmaimmal.” Mondja Helmut Stürmer. A világhírű román származású színházi látványtervező életművét mutatja be a MITEN-en látható kiállítás: a vázlatoktól az álmok és víziók megvalósulásáig a Nemzeti épülete mellett emelkedő Zikkuratában.

mikor? hol?

április 13. – megnyitó: 17 óra 30 • Zikkurat

A tárlat ingyenesen látogatható

NAGY MARI ESTJE

ápr. 14.

Mária testamentuma

Mi a hit? Meg kell-e halni a hitért? Meg kell-e ezért halni egy anya fiának? Vagy bárki fiának? Milyen terhet hordoz az az anya, aki elengedte a fiát? Cserébe a viláágért. A világ megváltásáért. Ezekre a kérdésekre keresi a választ a világhírű Colm Tóibín Mária testamentuma Nagy Mari előadásában.

mikor? hol?

április 14. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

Az előadás után a színészek és az előadás dramaturgia találkoznak az iskolai csoporttal, és beszélgetnek a darabbal kapcsolatos élményekről. A mintegy 30 perces találkozón közös fotózásra, dedikálásra is alkalom nyílik. A programra minimum 25 fős iskolai csoportok jelentkezését várjuk, legalább két héttel az előadás előtt.

RÁHANGOLÓ

Az előadás előtt egy órával az adott produkció dramaturgia és/vagy rendezője mintegy 40 perces bevezetést tart az iskolai csoportnak. A ráhangoló után a diákok felkészültebben ülnek be az előadásra, figyelhetnek összefüggésekre és érdekes részletekre is. A programra legalább két héttel az előadás előtt kell bejelentkezni.

SZÍNHÁZ-JÁTÉK

A Nemzeti Színház előadásaihoz ajánlunk új, játékos foglalkozásokat általános és középiskolások csoportoknak. A legkisebbeknek az *Éden földön*, a negyedik-hatodik osztályosoknak a *János vitéz*, az általános iskola végzős osztályainak, illetve a középiskolásoknak a *Csongor és Tünde*, csak középiskolásoknak a *Szentivánéji álom* előadásaihoz kapcsolódhatnak – a megnézendő előadás előtt és után – a fiatal színházpedagógusok által vezetett programok. Az előadás előtt a színpadi mű befogadását, utána pedig a látottak mélyebb megértését segítő foglalkozást vezetnek max. 15-16 fős csoportoknak (egyszerre maximum 2 csoporttal, azaz egy osztállyal tudnak foglalkozni). Helyszín: egyeztetés szerint az iskolákban vagy a színházban. Időtartam: kb. 50 perc foglalkozásonként.

ISKOLAI PROGRAMOK

KULISSZAJÁRÁS

Csoportos iskolai színházlátogatások alkalmával az előadás előtt tudjuk megszervezni. Egy kb. 40 perces séta keretében **bemutatójuk a színház működését, a színpadokat, az öltözőket**, és láthatók egyéb „háttérérdekségek” is. Egyszerre legfeljebb 30 diák élhet ezzel a lehetőséggel. A programra legalább két héttel az előadás előtt kell bejelentkezni.

ÁDÁMOK ÉS ÉVÁK

A Nemzeti Színház egész évadon átívelő színházi játéka. Ebben az évadban az Ádámok és Évák Ünnepe keretében **iskolai csoportok, színjátszó körök adnak elő XVIII. századi iskolajátékokat**. A csoportok munkáját a felkészülés során a Nemzeti színészei, dramaturgjai segítik. A programot minden évadban más-más megadott témával rendezzük meg.

KÖLYÖKNAPOK

Színházunk minden hónapban időszerű eseményekhez, ünnepekhez kapcsolódóan **ingyenes Kölyöknapokat szervez, vásárnapokon, délelőtt 10-től 13-óráig**. A konkrét dátumokat keresse a honlapunkon. Óvodás és kisiskolás gyermekeket várunk szüleikkel.

NEMZETISZÍNHÁZTÖRTÉNETI VETÉLKEDŐ

A vetélkedő a Nemzeti Színház történetéről szól, terveink szerint ebben az évadban is megrendezzük. Részletek a nemzetiszinhas.hu/vetelkedo oldalon.

DIÁKBÉRLETEK

Négyfélé bérlet közül válogathatnak a diákok, 3.200 Ft-tól. **A választékot a színház honlapján találják.** Van közöttük szabad- és előre meghatározott előadásokra szóló is.

EGYÉNI PEDAGÓGUS JEGY - 40 %

Játszóhelytől és szektortól függetlenül a kedvezmény mértéke 40%. Szükséges a pedagógusigazolvány felmutatása. Egy igazolvánnyal egy előadásra két jegy vásárolható.

EGYÉNI DIÁKJEGY - 30 %

Játszóhelytől és szektortól függetlenül diákigazolvány felmutatása esetén érvényes a 30%-os kedvezmény. Egy előadásra, egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.

CSOPORTOS DIÁKKEDVEZMÉNY - 40 %

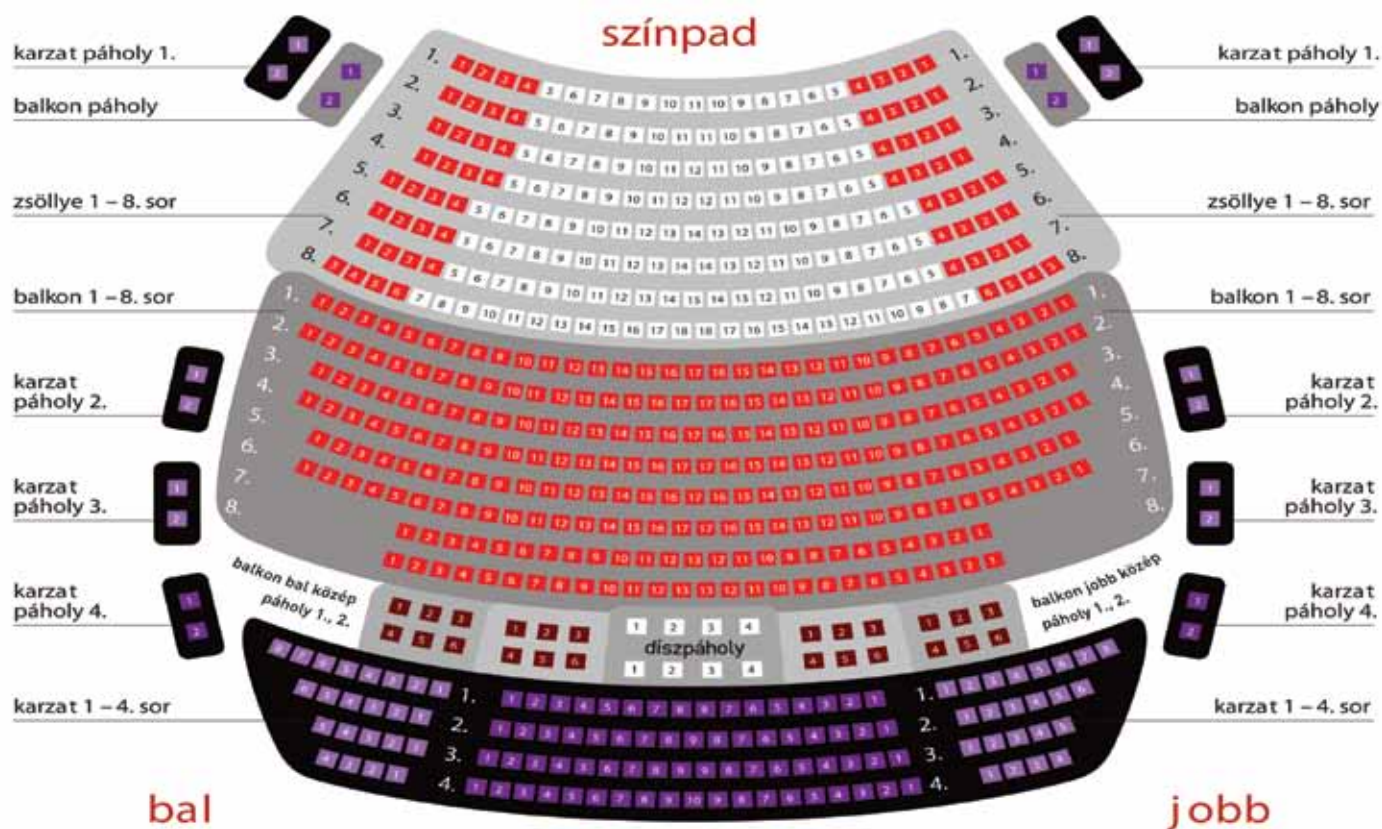
Játszóhelytől és szektortól függetlenül a kedvezmény mértéke 40%. Igénybevételéhez legalább 20 fő és diákigazolvány szükséges. Minden 20 fős csoport mellé 1 db 200 Ft-os kísérőjegyet biztosítunk.

LAST MINUTE DIÁKJEGY - 500Ft

A kedvezmény játszóhelytől és szektortól függetlenül érvényes, és diákigazolvány felmutatásával vehető igénybe, a színház jegypénztárában, az előadás megkezdése előtt egy órával. Egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.

A Nemzeti Színház iskoláknak szóló programjaira az iskola@nemzetiszinhas.hu e-mail címen lehet jelentkezni. Munkatársunk minden kérdést, időpontot, részletet egyeztet az érdeklődőkkel!

JEGYEK, KEDVEZMÉNYEK

Nagyszínpad jegy

1. Árkategória 2. Árkategória 3. Árkategória 4. Árkategória

ÖT NAP ELŐNY!

Aki bérletvásárláskor megadja az e-mailcímét, minden hónapban értesítést kap: **ÍGY ÖT NAP ELŐNYT ÉLVEZ,** hogy szabadon lefoglalja bérletes helyét a „normál” jegyvásárlók előtt.

Bővebb jegy- és bérletinformációk

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.

telefon: (+36 1) 476 6868

Nyitvatartás:

hétköznap 10-18 óra között (ebédidő: 13-13.20), munkaszüneti és ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az előadások kezdetéig.

Andrássy úti jegyiroda

1061 Budapest, Andrássy út 28.

telefon: (+36 1) 373 0963; 373 0964; 373 0996; 354 1777

Nyitvatartás:

hétköznapokon 10 és 19, szombaton 11 és 19 óra között, vasárnap zárva

bérlet- és jegyrendelés: jegy@nemzetisinhaz.hu

LAST MINUTE DIÁKJEGY – 500 FT

A kedvezmény játszóhelytől és szektortól függetlenül érvényes diákigazolvány felmutatásával vehető igénybe, a színház jegypénztárában, az előadás megkezdése előtt egy órával. A megmaradt jegyek ára egységesen 500 Ft. Egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.

PEDAGÓGUSOK ÉS DIÁKOK FIGYELMÉBE AJÁNLIJUK!

A csoportos diákjegyénél is kedvezőbben, 50%-os engedménnyel vásárolhatnak a diákok és a pedagógusok is diákberletet.

» A bérletek a stúdiószínpadokon nem helyreszólóak, a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik!

» A bérletek nem érvényesek a Madách Imre Nemzetközi Színházi Találkozó (MITEM) előadásaira és a premierekre (kivéve a korlátozott számban váltható MECÉNÁS bérletet).

» Diákberlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!

» Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek.

» A szabadbérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le és vegyék át jegyeiket. A jegyek a bérletszelvény ellenében a Nemzeti Színház jegypénztárában, vagy a jegyirodában vehetők át.

» A műsorváltozás jogát fenntartjuk!

HAVI MŰSOR

ÁPRILIS

Nagyszínpad	2	V	19:00
Nagyszínpad	3	H	19:00
Bajor Gizi Szalon	3	H	19:30
Nagyszínpad	4	K	19:00
Nagyszínpad	5	Sze	19:00
Nagyszínpad	7	P	15:00
Nagyszínpad	8	Szo	15:00
Gobbi Hilda Színpad	8	Szo	15:00
Gobbi Hilda Színpad	8	Szo	19:00
Bajor Gizi Szalon	8	Szo	19:30
Nagyszínpad	9	V	15:00
Kaszás Attila Terem	9	V	19:30
Kaszás Attila Terem	10	H	19:30
Kaszás Attila Terem	11	K	19:30
Bajor Gizi Szalon	11	K	19:30
Nagyszínpad	13	Cs	19:00
Nagyszínpad	14	P	20:00
Bajor Gizi Szalon	14	P	19:30
Gobbi Hilda Színpad	14	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	18	K	19:00
Nagyszínpad	19	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	19	Sze	18:00
Nagyszínpad	20	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	20	Cs	20:00
Kaszás Attila Terem	20	Cs	19:00
Kaszás Attila Terem	21	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	22	Szo	15:00
Gobbi Hilda Színpad	22	Szo	20:00

Szindbád I Krúdy Gyula írásai alapján

Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály

Csak szólani egy szót... I Horváth Lajos Ottó Szép Ernő estje | **PREMIER**

Csíkсомlyói passió I

Csíkсомlyói passió I

Éden földön I Szarka Tamás

Az Úr komédiásai I Michel de Ghelderode

Shakespeare Összes Rövidítve I Madhouse Theatre Company | angol nyelven

Shakespeare Összes Rövidítve I Madhouse Theatre Company | angol nyelven

Nyáron, este fél tizenegykor I Marguerite Duras – Vörös Róbert

János vitéz I Petőfi Sándor

Hippolitosz I Euripidész | **PREMIER**

Hippolitosz I Euripidész

Hippolitosz I Euripidész

Szájon lőtt tigris – Rejtő Jenő est I Olt Tamás önálló estje

Az Úr komédiásai I Michel de Ghelderode

Csíkсомlyói passió I

Mária testamentuma – Nagy Mari önálló estje I Clom Tóibín

MADÁCH NEMZETKÖZI SZÍNHÁZI TALÁLKOZÓ

Rosso Angelico – Egy éteri utazó tánca I Tiziana Barbiero 1

III. Richárd I William Shakespeare 2

Az élet szép I Nyikolaj Erdman Az öngyilkos c. darabja alapján 3

Salt / Só I Antonio Tabucchi Levél a szélben c. novellája alapján 4

Cyrano de Bergerac I Edmond Rostand 2

Pornó I Visky András 5

Salt / Só I Antonio Tabucchi Levél a szélben c. novellája alapján 4

Ave Maria I 4

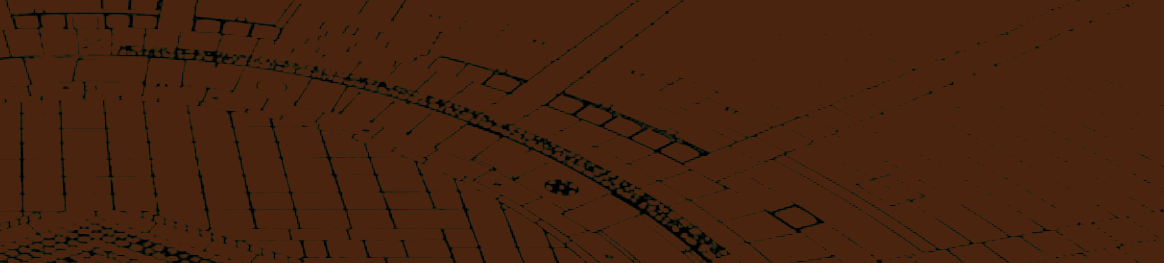
Hedda Gabler I Henrik Ibsen 6

Hedda Gabler I Henrik Ibsen 6

DIÁKKEDVEZMÉNY:

» #magyarhosok500 - a magyar irodalom remekművei a Nemzeti Színházban 500 forintért, minden diáknak!

» A jelenlegi repertoárból az alábbi magyar darabok 2017 januárjától diákigazolvánnyal rendelkezőknek egységesen 500 Ft-ba kerülnek (1 jegy/fő):
Csongor és Tünde, János vitéz, Tóth Ilonka, Fekete ég – A fehér felhő.

Kaszás Attila Terem	22	Szo	19:00
Nagyszínpad	23	V	15:00
Nagyszínpad	24	H	20:00
Gobbi Hilda Színpad	24	H	19:00
Gobbi Hilda Színpad	25	K	20:00
Kaszás Attila Terem	25	K	17:00
Nagyszínpad	26	Sze	20:00
Gobbi Hilda Színpad	26	Sze	20:00
Eiffel-csarnok	27	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	27	Cs	19:00
Eiffel-csarnok	28	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	28	P	19:00
Kaszás Attila Terem	28	P	19:00
Nagyszínpad	29	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	29	Szo	17:00
Kaszás Attila Terem	29	Szo	15:00
Nagyszínpad	30	V	20:00
Gobbi Hilda Színpad	30	V	17:00

Ave Maria I 4
Bűn és bűnhődés I Fjodor Dosztojevszkij 7
A krokodilus I Fjodor Dosztojevszkij 2
Amerikai Elektra I Eugene O'Neill művét nyomán 8
Fekete tej I 9
Shakespeare Forever! I 10
Asib Kerib I Mihail Lermontov 11
Fekete tej I 9
Faust I J. W. von Goethe műve alapján 12
A nyugalom I Bartis Attila 13
Faust I J. W. von Goethe műve alapján 12
A nyugalom I Bartis Attila 13
Az egérlyuk: Párbeszéd Dosztojevszkijel I 14
Jevgenyij Anyegin I Alekszandr Puskin 15
Részegek I Ivan Viripajev 2
Az egérlyuk: Párbeszéd Dosztojevszkijel I 14
Az éhezőművész I Franz Kafka 16
FRO I Andrej Platonov 17

A IV. MITEM-en színpadra lépő társulatok

(a bemutatkozás sorrendjében)

1. **Teatro Tascabile di Bergamo**
Bergamo, Olaszország
2. **Nemzeti Színház**
Budapest, Magyarország
3. **Macedón Nemzeti Színház**
Szkopje, Macedónia
4. **Odin Színház**
Holstebro, Dánia
5. **Északi Színház**
Szatmárnémeti, Románia
6. **Királyi Színház**
Stockholm, Svédország

7. **Alekszandrinszkij Színház**
Szentpétervár, Oroszország
8. **Det Norske Teatret**
Oslo, Norvégia
9. **Új Színház**
Riga, Lettország
10. **Lengyel Színház**
Varsó, Lengyelország
11. **Tatár Állami Drámai Színház**
Almetyjevszk, Tatár Köztársaság
(Oroszország)
12. **Radu Stanca Nemzeti Színház**
Nagyszeben, Románia

13. **Nemzeti Színház**
Marosvásárhely, Románia
14. **Jerzy Grotowski és Thomas Richards Workcenter**
Pontedera, Olaszország
15. **Vahtangov Színház**
Moszkva, Oroszország
16. **Meno Fortas**
Vilnius, Litvánia
17. **Művész Színház**
Moszkva, Oroszország

Kísérőrendezvényeinkről az 52–53. oldalon tájékozódhat. | A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

Az Úr komédiásai, a Szindbád, A krokodilus és a Bűn és bűnhődés 14, a Faust, a Részegek, a Jevgenyij Anyegin, a FRO, a Cyrano de Bergerac 16, A nyugalom 18 éven felülieknek ajánlott!

SZCENÁRIUM

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata –
2017. március–április, V. évfolyam, 3–4. szám

Itt a MITEM!

Március–áprilisi összevont lapszámunkat is a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó, a MITEM tematikájához illesztettük. A Tatár Állami Drámai Színház előadása Lermontov itt közölt meséjén, az Asik Keriben alapul. A Vahtangov Állami Színház Anyeginjéhez Jurij Lotman, az Európa-hírű tartui szemiotikus tanulmányát ajánljuk a „valóság költészetéről”. Vidnyánszky Attila Bűn és bűnhődés-rendezéséhez kapcsolódik Király Gyula összehasonlító elemzése, mely feltárja a hasonlóságokat és a különbségeket a reneszánsz tragédia és az újkori regény hőse, Hamlet és Raszkolnyikov között. Silviu Purcăretéről, a Faust rendezőjéről George Banu személyes ihletettséggű portrévázlatát tesszük közzé. Az Odin Teatret előadásaihoz és műhelybemutatóihoz Eugenio Barba hatrészes sorozatának záró darabját ajánljuk, amelyben a világhírű mester színházi krédóját fogalmazza meg.

„[A MITEM-re] alapvetően olyan színházakat hívnak, akik komolyan veszik magukat. Lehet, hogy nem mindenben ugyanazt vallják, mint mi, de nagyon komolyan veszik a színház szerepét a társadalom, az adott közösség formálásában. Hisznek abban, hogy a színház által alakítható az a közeg, amelyben élnek, és komolyan veszik a színházat mint művészeti ágat is. A régi nagy színházi nyelvújítókhoz való viszonyulás és az új gondolatokra való törekvés egyaránt jellemzi őket, egy lehetséges szintézis jegyében.” (Vidnyánszky Attila)

„... a környezet nem csupán formálja az embert, de aktívan formálódik is általa. Éppen ez a küzdelem, amelynek alapjai a *Jevgenyij Anyegin*ben lettek lefektetve, kelti életre a 19. századi regényhőst. A hős jellege nem a környezet rá gyakorolt automatikus befolyásaként realizálódik, hanem a viselkedés dezautomatizálásáért, az ilyen vagy olyan döntés meghozatalának lehetőségéért folytatott küzdelemként, amely nélkül nem létezik a személyiség morális felelőssége a saját tetteiért, mint ahogy nem létezik maga a személyiség sem.” (Jurij Lotman)

„Az újkorban a történelemalakítás és emberi felelősség kérdései az egyén *magára maradt* felelősségvállalásában kibogozhatatlanok maradnak. Ugyanakkor maga a szociális szituáció tette és kérdésfeltevésre egyszerre kényszerít. Ez a raszkolnyikovi »lenni vagy nem lenni« dilemma, mely belső bizonytalansági tényező a hamleti külsőhöz képest. (Ezt a tényezőt majd abban a kérdésben exponálja Raszkolnyikov, hogy vajon Napóleon megölte volna-e az öregasszonyt, ha tegyük fel, neki sem lett volna Toulonja.)” (Király Gyula)

A március–áprilisi lapszám tartalmából:

„Most egyfajta léptékváltás tanúi lehetünk” – interjú **Vidnyánszky Attilával** • Miért „kakukktójás” a magyar avantgárd? – **Balogh Géza** írása Palasovszky Ödönről, Déry Tiborról és az 1960-as évektől működő „második nyilvánosság” alkotóiról • Egy szabad művész, aki sosincs egyedül – **George Banu Silviu Purcăretéről** • Miért tanult **Lermontov** tatárul? – *Asik Kerib*, a hűséges szerelem meséje • Krisztus mint „nőies jelenés” – **Jurij Lotman** az *Anyegin* hősnőjéről • „Lenni vagy nem lenni” – **Király Gyula** Raszkolnyikovról, a 19. század Hamletjéről • Vajon miért járnak az emberek színházba? – **Eugenio Barba** meditációja • Hogyan hanyatlott alá az Éj leányainak uralma? – **Végh Attila** Aiszkülosz *Oreszteia*járól • „Ma már nem divat a mestereket emlegetni” – interjú **Vincze Zsuzsával**, a *Csíkсомlyói passió* táncdramaturgijával • „Szeretnék rájönni, miért születtem” – **Székely B. Miklós** vallomása

„Európa nyomorúsága [...] kitermelt egy új költészetet [...]. Az új költő [...] nem pöffeszti elő individuumát. Az ő témái: Európa hullahegyei, az anyák, a rokkantak, a barakklakások, a penészes kenyér és a tizenkét órás munkaidő, az élet pusztulása és a regenerálódás keresése. [...] A l'art pour l'art dekadenciájával szemben ez az erőnek, az építésnek a költészete. A polgári izmusok anarchiájával szemben az egység monumentalitása. Egy etikuss, öntudatos költés, mely [...] megkísérli az ember öntudatra ébresztését.” (Palasovszky Ödön)

„Purcărete szereti a tisztátalanságot és a rendetlenséget. Semmi nem taszítja jobban, mint a szimmetria és az energiák cenzúrája. Az energiák éltetik a tömegjeleneteit, azok teszik a színpadot a folytonos átalakulás helyszínévé anélkül, hogy [...] metafizikus káoszba taszítanak. Demonstrálja, hogy szeret eltévedni, de nem akarja felszámolni önmagát, hogy szereti darabjaira törni, de nem kívánja megsemmisíteni a színpadot. A számára oly kedves ingajarat a rend és a rendetlenség között a *Faust*ban, mint remekműben nyeri el a végső értelmét.” (George Banu)

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy
a **szcenárium**-lapszámokhoz
való hozzájárulás módjáról a lap szerkesztőségénél
érdeklődhetnek:
+36 1 476 68 76

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

Fotó: Andrea P. Merlo, táncos: Felméry Lili

#BEPORGETJUK!

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

nka

Nemzeti Kulturális Alap

Jegyinformáció:

(06 1) 201 4407

Zöld szám:

(06 80) 10 44 55

Keressen minket!

NEMZETI
TÁNCSZÍNHÁZ

Bakos-Kiss Gábor Az Úr komédiásai című előadásban | fotó: Eöri Szabó Zsolt

A IV. MITEM ELŐADÁSAI – ÁPRILIS 12–30.

Barbiero: **Rosso Angelico – Egy éteri utazó tánca** (Bergamo) I Shakespeare: **III. Richárd** (Budapest) I **Salt / Só** (Holstebro)
I **Az élet szép** (Szkopje) I Rostand: **Cyrano de Bergerac** (Budapest) I Visky: **Pornó** (Szatmárnémeti) I **Ave Maria** (Holstebro)
I Ibsen: **Hedda Gabler** (Stockholm) I Dosztojevszkij: **Bűn és bűnhődés** (Szentpétervár) I O'Neill: **Amerikai Elektra** (Oslo)
I Dosztojevszkij: **A krokodilus** (Budapest) I **Shakespeare Forever!** (Varsó) I **Fekete tej** (Riga) I Lermontov: **Asik Kerib**
(Almetyjevszk) I **Faust** (Szeben) I Bartis: **A nyugalom** (Marosvásárhely) I **Az egérlyuk: párbeszéd Dosztojevszkijjel**
(Pontedera) I Viripajev: **Részegek** (Budapest) I Puskin: **Jevgenyij Anyegin** (Moszkva) I Platonov: **FRO** (Moszkva) I Kafka: **Az**
éhezőművész (Vilnius)